

**AFYONKARAHİSAR YEREL KÜLTÜRÜNÜN
KOLAJ TEKNİĞİYLE ANLATIMI (1930-1960)**

Sibel YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Prof. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU

Eylül, 2019

Afyonkarahisar

**T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**AFYONKARAHİSAR YEREL KÜLTÜRÜNÜN
KOLAJ TEKNİĞİYLE ANLATIMI (1930-1960)**

**Hazırlayan
Sibel YILMAZ**

**Danışman
Prof. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU**

AFYONKARAHİSAR 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Afyonkarahisar Yerel Kültürünün Kolaj Tekniğıyle Anlatımı (1930-1960)**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’ da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../.../2019

Sibel YILMAZ

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

JÜRİ ÜYELERİ

Tez Danışmanı : Prof. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU

Jüri Üyeleri : Doç. Naile Rengin OYMAN

: Dr. Öğr. Üyesi Şeyda ALGAÇ

İmza

Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Sibel YILMAZ'ın "Afyonkarahisar Yerel Kültürünün Kolaaj Tekniğiyle Anlatımı (1930-1960)" başlıklı tezi, 13/09/2019 tarihinde saat 14.00' de Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Sınav Yönetmeliği' nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıda isim ve imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek (X) oy birliği – () oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
MÜDÜR

ÖZET

AFYONKARAHİSAR YEREL KÜLTÜRÜNÜN KOLAJ TEKNİĞİYLE ANLATIMI (1930-1960)

Sibel YILMAZ

**AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI**

Eylül 2019

Danışman: Prof. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU

Kültür, gelişme süreci içinde olan toplumların bütün maddi ve manevi değerlerini kapsar. Bu değerler kültür vasıtasıyla sonraki nesillere aktarılır. Kültür ayrıca bireylerin doğal ve toplumsal çevrelerine egemenliklerinin ölçüsünü gösteren araçların da bütünüdür.

Kültürel değerlerini, zenginliklerini bilmeyen toplumların yavaş yavaş yok olması kaçınılmaz bir olgudur. Geçmişin bugüne mirası denilebilecek kültürden yoksun olan, geleceğe bakışı, gelecek hakkında düşüncesi bulunmayan kişi ve kitlelerin aslında en büyük sorunu bilmemektir -bilmediğini de bilmemektir.

Tüm nesiller kültürel değerlerini tanımalıdır. Bu değerlerini gelecek nesillere tanıtamayan toplumlar, kültürel yozlaşmaya uğrayarak millî benliklerini ve kimliklerini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalırlar. Böylece toplumlar askeri anlamda savaşa gerek kalmaksızın milletini, devletini ve vatanını kaybetme tehlikesiyle yüz yüze gelirler. Bu noktada geçmişten günümüze bu değerlerin izlerini taşıyan yapıtların korunması, değerlendirilmesi ve gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir.

Bu tezde temel kaynaklardan birisi olan, g ndelik hayatı, mek nsal  rg tlenmeleri, toplumsal deneyim ve pratikleri doğrudan g n m ze kadar yansıt n ve yansıtma a da devam eden Taşpınar dergileri, toplumda k lt r ve sanat bilincindeki gelişmeleri etkin bir bi imde ele almıştır.  zellikle fotoğraflarla anlatımı yapılan, kent mek nlarının zaman i erisindeki değişen yapısı geniş bir zenginlik taşımaktadır.

Bu bağlamda, yapılan  alışma ile Taşpınar dergilerindeki araştırma ve inceleme yazılarında ele alınan yerel k lt r ve bununla birlikte toplumda sanat bilincinin g stermiş olduğu gelişmenin  nemine dikkat  ekilecektir. Yaşatılması ve zenginleşilmesi gereken k lt rel ve sanatsal değerlerin y celtilmesinin toplumda farkındalık yaratacağı ve toplumun gelişmesine katkı sağlayacağı d ş n lmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afyonkarahisar, tanıtım, yerel k lt r, dijital kolaj, Taşpınar dergisi.

ABSTRACT

THE DESCRIPTION OF AFYONKARAHISAR LOCAL CULTURE WITH COLLAGE TECHNIQUE (1930-1960)

Sibel YILMAZ

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
THE INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF ART AND DESIGN**

April 2019

Advisor: Prof. Dr. İsmail Hakkı NAKİLCİOĞLU

Culture involves all the material and spritual values of soceities which are in process of development. These values are transmitted to next generations. Culture is also the whole of the tools that show the individuals' sovereignty to their natural and social environment.

It is an inevitable phenomenon that the societies which do not know their own cultural values and wealth gradually fade away. The biggest problem of the individual and the society who lack the culture which can be named as the heritage of the past to today, who lack a future vision and who do not have any idea about future is not-knowing, even being unaware of not-knowing.

All generations must recognize their cultural values. A society that cannot transmit its culture to the next generations is in danger of losing its national personality and identity by cultural corruption. This way, societies confront the danger of losing their nations, states and and homelands without a military war. At this point from past till today, the works which sustain the traces of these values must be kept, evaluated and transmitted to the next generations.

Taşpınar magazines, which are one of the main sources in this thesis, which do and will reflect daily life, spatial organisations, social experiences directly to our day, handles the progress in the consciousness of the culture and art in society effectively. Especially the structure of city sites changing in time and illustrated with photos have a wide substantiality.

In this context, by the work done, the local culture discussed in research articles in Taşpınar magazines and also the importance of the progress in social consciousness for art will be emphasized. Raising awareness about aggrandizing the culture and artistic values that need to be revitalized and developed will contribute to the development of people and society.

Keywords: Afyonkarahisar; introduction, local culture; digital collage; Taşpınar magazine.

ÖNSÖZ

Bu araştırmanın konu seçiminde, deneysel çalışmaların yönlendirilmesi, sonuçların değerlendirilmesi aşamasında yapmış olduğu katkılarından dolayı tez danışmanım Sayın Prof. Dr. İsmail Hakkı Nakilcioğlu hocama, araştırma ve yazım süresince yardımlarını esirgemeyen her konuda öneri ve eleştirileriyle çalışmama katkı sağlayan Sayın Doç. Naile Rengin Oyman, Sayın Dr. Öğretim Üyesi Şeyda Algaç, Sayın Arş. Grv. Dr. Ülkü Küçükkurt hocalarıma, gerek yazım sürecinde dil bilgisi konusunda gerekse özgün tasarımlar üretmem noktasında katkı sağlayan değerli büyüklerim, aynı zamanda meslektaşlarım olan Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni Sıddıka Uludağ, Grafik ve Fotoğraf Alanı Öğretmeni Serap Kayış ve İngilizce Öğretmeni Sayın Hakan Uz'a sonsuz teşekkür ederim.

Araştırma boyunca ve hayatımın her aşamasında maddi ve manevi desteklerini gösteren aileme sonsuz teşekkür ederim.

Sibel YILMAZ

Ekim, 2019

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
YEMİN METNİ	i
TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM TEMEL KAVRAMLAR

1. KÜLTÜR VE SANAT KAVRAMLARI	5
1.1. KÜLTÜREL DEĞERLERİN ÖNEMİ.....	7
1.2. YEREL KÜLTÜR ÖGELERİNİN İNSAN VE TOPLUM YAŞAMINDAKİ YERİ.....	8
2. SANAT VE GÖRSELLİK.....	9
2.1. SANATTA EVRENSELLİK, ULUSALLIK, YERELLİK	10
2.2. YEREL SANAT ÖGELERİ.....	10
2.2.1. Yerel Sanatın İnsan ve Toplum Yaşamındaki Yeri.....	11
2.2. GÖRSELLİKLE İLGİLİ ARAÇ VE YÖNTEMLER	21
2.2.1. Kolaj Tekniğinin Kapsamı ve Uygulama Biçimleri.....	23
2.2.2. Dijital Kolaj	26

İKİNCİ BÖLÜM TAŞPINAR DERGİLERİNE GÖRE 1932-1960 DÖNEMİNDE AFYONKARAHİSAR YEREL KÜLTÜRÜ

1. AFYONKARAHİSAR KÜLTÜR DOKUSUNUN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ	33
2. İLİN TARİHİ VE KÜLTÜREL ZENGİNLİKLERİ	34
2.1. TARİHİ KONAKLAR	50

2.2. YÖRESEL KİYAFETLER	56
2.3. FOLKLOR YAPISI.....	66
2.4. DOĞAL GÜZELLİKLER.....	73

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DİJİTAL KOLAY TEKNİĞİ KULLANILARAK 1930-1960 DÖNEMİ
AFYONKARAHİSAR YEREL KÜLTÜRÜNÜN ANLATIMI

1. GELENEKSEL KÜLTÜR VE DİJİTAL SANAT	85
1.1. SANATSAL ÇALIŞMALARIN KÜLTÜR TANITIMINA KATKILARI... ..	88
1.2. DİJİTAL KOLAJ TEKNİĞİ VE UYGULAMALARI	90
2. YEREL KÜLTÜR ÖGELERİNİN DİJİTAL ORTAMDA	
DEĞERLENDİRİLMESİ	98
2.1. AFYONKARAHİSAR KÜLTÜRÜNDEN KESİTLER.....	99
2.2. KÜLTÜREL MOTİFLERİN GÖRSELLEŞTİRİLMESİ	106
2.3. DİJİTAL KOLAJ TEKNİĞİYLE YEREL KÜLTÜRÜN TANITIMI	114
2.4. DİJİTAL KOLAJ TEKNİĞİ UYGULAMALARI.....	116
SONUÇ	146
KAYNAKÇA	148
EKLER LİSTESİ	154

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Tarihi Konaklar	118
Tablo 2. Doğal Güzellikler	121
Tablo 3. Frig Vadisi.....	123
Tablo 4. Geleceğe Bakış.....	125
Tablo 5. Peri Bacaları	127
Tablo 6. Zaferin Haritası	129
Tablo 7. Afyon Kalesi ve Çocuklar	130
Tablo 8. Afyonkarahisar Mevlevi (Türbe) Camii.....	133
Tablo 9. Afyon Lisesi	135
Tablo 10. Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri	137
Tablo 11. Tarihi Değerler	139
Tablo 12. Sandıklı Yılkı Atları.....	141
Tablo 13. Tarihe Tanık Yapılar	143
Tablo 14. Kilim Diyarı	145

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.	Halkevi Salonunun 1936'da Açılış Töreninde Ev Başkanı Konuşurken..	12
Şekil 2.	Halkevi Binası İnşa Halinde İken, Yıl 1930	13
Şekil 3.	Bina Halkevi Olarak Kullanılırken, 1935-1940	15
Şekil 4.	Halkevi Kılıç-Kalkan Ekibi Bir Karşılama	18
Şekil 5.	Halkevi Ekibi Bir Bayram Gösterisinde, 1945-1950	18
Şekil 6.	Afyon Halkevi, Resim Kursu Talebeleri Çalışırken	19
Şekil 7.	Afyon Halkevi, Resim Sergisinde İnce Sanat Gölgesini Keçeye Düşüren Kavasoğullarının Keçeleri	20
Şekil 8.	Pablo Picasso, Gitar, 1913.	25
Şekil 9.	Sanatçı Aysu Bekar, Dijital Kolaj Çalışması Örneği	28
Şekil 10.	Binanın İnşaat Çalışmaları,16/05/1938, PTT Arşivi.....	31
Şekil 11.	Taşpınar Çeşmesi ve Çamaşırılığı, 1935- 1940, Ö. Fevzi Atabek Arşivi..	35
Şekil 12.	Taşpınar Çeşmesi'nde Bir Kız Çocuğu, 1935 Eray Önelçin Arşivi	36
Şekil 13.	İmaret Hamamında Restorasyon Çalışmaları, 1940-1950	37
Şekil 14.	1934 Yılında Yapılan Tadilat Çalışmaları Sırasında Çatı Değiştirildi ve Balkonlu Kısım Kaldırıldı.....	39
Şekil 15.	Anıtpark'tan Hükümet Konağının Görünümü, 1935- 1940.....	40
Şekil 16.	Belediye Binasından Görünümü, 1960- 1965.....	40
Şekil 17.	Eski Hükümet Konağı Arkasında Hapishane, Afyon Lisesi ve Civarının Kaleden Görünüşü, 1930.....	41
Şekil 18.	İstasyon Caddesi, Afyon Lisesi ve Maarif Sineması, 1935-1940. Alttaki Fotoğrafta Maliye-Muhasebe Yüksekokulu Tabelası Takılmaktadır (1974).	42
Şekil 19.	Bedesten'de Esnaflar, 1970-1975	43
Şekil 20.	Afyon Lisesi'nin Karşıdan Görünümü, 1930- 1935	44
Şekil 21.	Belediye Dairesinin Yapıldığı Yıllardan Görünümü ve Belediye Dairesi Önündeki Park, 1928-1935	45
Şekil 22.	1910 Yılında Mevlevihane'yi Ziyaret Eden Mevleviler	46
Şekil 23.	Mevlevi Camii Avlusunda Hafız Adayları, İstanbul, 1944	46
Şekil 24.	Ordu Evi İçinde Askeri Mahfel Binası, 1930- 1935	47

Şekil 25.	Hal'in Ortasında Yer Alan Dünya Şeklindeki Çeşme (Bugün Gazlıgöl Kaplıcasını Süslüyor), 1945-1950.....	48
Şekil 26.	GecekKaplıcası'nda Özel İdare Tarafından 1928-1930 Yıllarında Mimar Süreyya Yücel'e Yaptırılan Bina	49
Şekil 27.	Yukarıpazar Caddesi Üzerinde Eski Evler, 1976.....	50
Şekil 28.	Kalenin Krokisi. (Şehir Haritasından).....	51
Şekil 29.	Restore Edilmiş Afyonkarahisar Geleneksel Evleri, 2019.....	52
Şekil 30.	Afyon Konutlarında Uygulanan Genel Ahşap Karkas Duvar ve Döşeme Kurgusu, Tiryakioğlu Konağı	53
Şekil 31.	Afyon Kültür Evi'nin (Çeşmeli Konak) Restore Öncesi ve Sonrası	53
Şekil 32.	Mihrioğlu Konağı.....	55
Şekil 33.	Şuhut Hacıvelioğlu Konağı (Atatürk Evi) Restorasyon Öncesi ve Sonrası	56
Şekil 34.	Yerel Giysilerle Bir Genç Kız, 1940-1945	58
Şekil 35.	Yerel Kıyafetlerle Bir Köylü Kadın, 1937	59
Şekil 36.	Afyonkarahisar Yöresel Kıyafetleri	60
Şekil 37.	Göynek- Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Env:3807	61
Şekil 38.	1930'lu Yıllara Ait Mahramaya Örnek. Kaynak kişi Seviye Özsoy.....	62
Şekil 39.	Safter Taşpınar Yerel Giysilerle.....	63
Şekil 40.	Kale ve Yerel Kıyafetli İki Genç	64
Şekil 41.	Halkevi Kurslar Şubesi Biçki ve Dikiş Kursundan Diploma Alanlar	65
Şekil 42.	Keçe Ustası A. Yaşar Kocataş ve Keçeleri	68
Şekil 43.	Bayat Kilimleri.....	69
Şekil 44.	Bayat Kilimleri (Bindallı ve Kör Çiçek Motifleri)	70
Şekil 45.	Afyon Halkevinin Tertip Ettiği İlçeler Folklor Gecesinde Afyon- Şuhut Halkeviler Bir Arada.	72
Şekil 46.	Aslantaş Kaya Mezarı	75
Şekil 47.	Peri Bacaları, İscehisar.....	76
Şekil 48.	Ayazini/ Metropolis – İhsaniye.....	77
Şekil 49.	Eber Gölü, Çay.....	77
Şekil 50.	Flamingolar-Acıgöl, Başmakçı	78
Şekil 51.	Emre Gölü Döğer İhsaniye.....	79

Şekil 52.	Yılkı Atları, Sandıklı.....	80
Şekil 53.	Kentsel Sit Alanları.....	81
Şekil 54.	Termal Turizm Haritası.....	81
Şekil 55.	Ulu Camii.....	82
Şekil 56.	April Greiman, Cal Arts, 29x118 cm, Kağıt Üzerine Litografi, ABD, 1978	91
Şekil 57.	İrfan Önürmen, Panik, 57x38 cm, Gazete Üzerine Karışık Teknik, 2009	92
Şekil 58.	Jeff Koons, Balloon Dog (Magenta), 1994-2000, Paslanmaz Çelik Heykel, 307,3x363,2x114,3 cm Özel Koleksiyon.	93
Şekil 59.	Bubi, Kargaşa ve Düzen, 103x131x12cm, Karışık Teknik, Huma Kabakçı Koleksiyonu, 1995	94
Şekil 60.	Julie Mardin, Geleneklerin Dışında, 44x88, Dijital Kolaj, 2004-2008.....	95
Şekil 61.	Jo Teeuwisse, Savaş'ın Hayaletleri, Dijital Kolaj, 2007.....	95
Şekil 62.	Jonas Odell, Franz Ferdinand-Take Me Outklibinden görüntü, 2004	96
Şekil 63.	Liğen civarında Arslan Kaya Anıtı	101
Şekil 64.	Döğer Kasabası Girişinde Bulunan Arslan Kaya Anıtı Üzerindeki Motifler	102
Şekil 65.	Maltaş (Hayran veli köyü Göynüş mevkiinde).....	102
Şekil 66.	Taş Medrese (Camii).....	104
Şekil 67.	Taş Camii'nin İçinden Görünüşü	104
Şekil 68.	Taş Camii İçini Süsleyen Mozaik Çinilerinden Bir Parça.	105
Şekil 69.	Afyon Yöresi Kilimlerinden Örnekler, Başaklı- Bereket motifi.....	107
Şekil 70.	Afyon Yöresi Kilimlerinden Örnekler, Bıtraklı motifi	107
Şekil 71.	Afyon Yöresi Kilimlerinden Örnekler, Bindallı Motifi	108
Şekil 72.	Afyon Taş Han'dan Bir Motif.....	110
Şekil 73.	Uzunçarşı Bedesten İstikameti, Eski Postahane Binası (Bugün Kızılay Binası) 1930-1935.....	111
Şekil 74.	1930-1935 Yılları Yemeniciler İçinden Demirciler İçine Doğru Giden Cadde. Taşhan'ın girişi Sağda Görünen Dükkânın Arkasında Kalmaktadır.	112
Şekil 75.	Sibel YILMAZ, Astar Boya, 100 x70 cm, Dijital Kolaj, 2019.....	117

Şekil 76.	Astar Boya İsimli Tasarımın Kartpostal Üzerinde Gösterimi, Kartpostal 15x12 cm.....	119
Şekil 77.	Sibel YILMAZ, Doğal Güzellikler, 50x50 cm, Dijital Kolaj, 2019	120
Şekil 78.	Doğal Güzellikler İsimli Tasarımın Kupa Üzerinde Gösterimi	121
Şekil 79.	Sibel YILMAZ, Frigya, 100x70 cm, Dijital Kolaj, 2019	122
Şekil 80.	Frigya İsimli Tasarımın Masaüstü Arka Planı Olarak Gösterimi	123
Şekil 81.	Sibel YILMAZ, Geleceğe Bakış, 100x70cm, Dijital Kolaj, 2019	124
Şekil 82.	Geleceğe Bakış İsimli Tasarımın Araç Arkası Olarak Gösterimi.....	125
Şekil 83.	Sibel YILMAZ, Peri Bacaları, 100x70cm, Dijital Kolaj, 2019	126
Şekil 84.	Peri Bacaları İsimli Tasarımın Araç Arkası Olarak Gösterimi	127
Şekil 85.	Sibel YILMAZ, Zaferin Haritası, 70x50 cm, Dijital Kolaj, 2019.....	128
Şekil 86.	Zaferin Haritası İsimli Tasarımın Kitap Kapak Tasarımı Olarak Gösterimi	129
Şekil 87.	Sibel YILMAZ, Tebessüm, 70x100cm, Dijital Kolaj, 2019.....	130
Şekil 88.	Tebessüm İsimli Tasarımın Pano Olarak Gösterimi	131
Şekil 89.	Sibel YILMAZ, Hafızalardan Çıkmayan Hafızlar, 70x100cm, Dijital Kolaj, 2019.....	132
Şekil 90.	Hafızalardan Çıkmayan Hafızlar İsimli Tasarımın Billboard Olarak Gösterimi.....	133
Şekil 91.	Sibel YILMAZ, Afyon Lisesi, 50x50 cm, Dijital Kolaj, 2019	134
Şekil 92.	Afyon Lisesi İsimli Tasarımın Rozet Üzerinde Gösterimi	135
Şekil 93.	Sibel YILMAZ, Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri, 50x70 cm, Dijital Kolaj, 2019.....	136
Şekil 94.	Tasarımın Sınıf Kapısı Üzerinde Gösterimi.....	137
Şekil 95.	Sibel YILMAZ, Tarihi Değerler, 100x70 cm, Dijital Kolaj ve Tişörte Basımı, 2019	138
Şekil 96.	Tasarımın Sınıf Kapısı Üzerinde Gösterimi.....	139
Şekil 97.	Sibel YILMAZ, Sandıklı Yılkı Atları, 50x70 cm, Dijital Kolaj, 2019 ...	140
Şekil 98.	Tasarımın Poster Üzerinde Gösterimi	141
Şekil 99.	Sibel YILMAZ, Tarihe Tanık Yapılar, 100x70 cm, Dijital Kolaj, 2019	142
Şekil 100.	Tasarımın El Çantası Üzerinde Gösterimi	143
Şekil 101.	Sibel YILMAZ, Kilim Diyarı, 50x70 cm, Dijital Kolaj, 2019	144

KISALTMALAR DİZİNİ

Bt	: Belirtilmemiş Tarih
Bkz	: Bakınız
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNESCO	: Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
vb.	: Ve benzeri

GİRİŞ

Türk halk kültürü, dünyanın en zengin kültürlerinden biridir. Böylesine zengin bir kültür içerisinde Afyonkarahisar kültürünün, tarihinin, sanatının özgün bir yeri vardır. Anadolu'nun en eski yerleşim birimleri arasında bulunan Afyonkarahisar, tarihi, kültürel ve folklorik zenginlikleri ile bir tarih ve kültür şehri görünümündedir. Ege Bölgesi'nden İç Anadolu Bölgesi'ne geçiş noktasında bulunan Afyonkarahisar ili, tarihsel birikiminin yanı sıra çok zengin kültürel çeşitliliğe de sahiptir.

Kültür çeşitliliğini insanlığın ortak mirası olarak algılamak gerekir. Ayrıca benimsenmesi, sahiplenilmesi gereken bu değerler hakkındaki bilgilerin paylaşılması, gelecek kuşaklara doğru ve sağlıklı biçimde aktarılması için çalışmaların yapılması ihtiyacı hissedilmeli bu noktada toplumsal duyarlılık ve sorumluluk duygusu oluşturulmalıdır.

Bu tez çalışması Afyonkarahisar ilinin geçmişten günümüze kültürel çeşitliliğini konu alan Taşpınar dergilerindeki araştırma ve inceleme yazıları ile yerel kültürü içine alan önemli kaynakların incelenmesi sonucunda hazırlanmıştır. Tezin yazımı aşamasında yerel kültürü yansıtan tarihi konaklar, yöresel kıyafetler, folklor yapısı ve doğal güzellikler anlatılmıştır. Tez kapsamında yapılan dijital kolaj çalışmaları ile Afyonkarahisar ilinin kültürel değerleri farklı tasarımlarla bir araya getirilmeye çalışılmıştır. Dijital kolaj tasarımları farklı ürünler üzerinde sergilenebilecek şekilde tasarlanmıştır.

TEZİN KONUSU

Afyonkarahisar'ın basın ve kültür hayatında önemli bir yer tutan Taşpınar dergisi Afyon Halkevi Edebiyat Şubesi tarafından 19 Kasım 1932 tarihinde yayınlanmaya başlamıştır. Yerel kültürü anlatan, yazan daha birçok eserlerin içlerinde ki mirasın yöre halkı başta olmak üzere herkes tarafından bilinmesi bir gereklilik olarak görülmektedir. Zengin bir kültürel mirasa sahip olan Afyonkarahisar'da bu mirası oluşturan tarihi, kültürel, mimari değerler sosyal hayatı da içine alan çalışmaları ile tanıtılmalı ve yaşatılmalıdır.

Kültürel zenginlikleri ve tarihi ile ülkemizin sosyal yaşamında önemli bir yere sahip olan Afyonkarahisar ilinin yakın geçmişinin tanıtımına sanatsal değer katmak amacıyla “Afyonkarahisar yerel kültürünün kolaj tekniğiyle anlatımı” tez konusu olarak belirlenmiştir.

TEZİN AMACI

Ege Bölgesi'nden İç Anadolu Bölgesi' ne geçiş noktasında bulunan Afyonkarahisar ili, tarihsel birikiminin yanı sıra çok zengin bir kültür çeşitliliğine sahiptir. Ancak bu zenginliğin araştırılması, tanıtılması ve değerlendirilmesi noktasında bugüne kadar yeterince adım atılamamıştır. Bu tezde, Afyonkarahisar'ın eğitim ve kültür yaşamında olduğu kadar sosyal yaşamında da seçkin bir yere sahip olan Taşpınar dergilerindeki araştırma ve inceleme yazılarında ele alınan yerel kültür motiflerinin kolaj tekniği kullanılarak yazılı ve görsel bir sanat çalışması olarak sunulması, yapılan çalışmalarla kültürel mirasa sahip çıkma bilincimizin artırılması amaçlanmaktadır.

TEZİN ÖNEMİ

Afyonkarahisar yerel kültürünün tanıtımında sanatsal içerikli öğelerin yeterince ön plana çıkarılamadığına tanık olunmaktadır. Bu tez yardımıyla, hem yerel kültürün daha geniş bir çevreye tanıtımı yapılmaya çalışılacak hem de yerel kültür öğelerinin görsel ve sanatsal biçimde sunumu sağlanmış olacaktır.

TEZİN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Tez konusu, Afyonkarahisar yerel kültürünün geçmişten günümüze yansımaları ile sınırlandırılmıştır. Afyon İl Halk Kütüphanesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve bireysel kütüphanelerden, il yerel kültür yayınlarına ulaşılmıştır. Ayrıca Afyon Halkevi tarafından 1932 yılından 1951 yılına kadar 161 sayısı yayınlanan Taşpınar dergilerinin 152 sayısına ulaşılmış ve ulaşılabilen dergiler ciltler halinde taratılarak yeniden düzenlenmiştir.

Derginin elektronik ve yazılı belge olarak yeniden çıkartılması için şu an itibariyle çalışmalar devam etmekte olup, bu nedenle tez kapsamı da Taşpınar dergileri içerisinden seçilerek sınırlandırılmıştır.

TANIMLAR

Kültür, Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlüğünde belirtildiği üzere, “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünüdür.”

Kolaj, düz bir yüzey üzerine fotoğrafların, gazete kâğıtlarının ve benzeri nesnelerin yapıştırılmasıyla ve bazen boya ile de karıştırılarak uygulanan bir sanatsal resimleme tekniğidir. Dijital kolaj ise yapılan görsel tekniğin bilgisayar teknolojisi yardımıyla oluşturulmasını ifade etmektedir.

TEZDE KULLANILACAK YÖNTEM

Tezde yararlanılan yöntem, nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıdır. Araştırmanın evrenini, 1930- 1960 yılları arasında Afyonkarahisar yerel kültürünün anlatımından yararlanılan bilgiler oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama yöntemi olarak yazılı kaynakların analizinde kullanılan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda, yakın dönemin en önemli ve özgün başvuru kaynaklarından biri olarak kabul edilen Taşpınar dergileri başta olmak üzere diğer yerel ve ulusal kaynaklar yardımıyla elde edilen veriler dijital kolaj çalışması tekniğiyle görselleştirilmiştir.

TEZİN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Tez çalışmasında 1930 ile 1960 yılları arasında yayımlanmış olan Taşpınar dergilerine göre Afyonkarahisar yerel kültürünün günümüze nasıl gelişim ve değişim gösterdiği incelenmiştir. Çalışma Afyonkarahisar ili ve bağlı ilçelerinde yer alan yerel kültür değişimlerinin ve günümüze yansımalarının ele alınmasında yararlı olan kavramlarla sınırlıdır.

Bu bağlamda tez içerisinde yer alan konu başlıklarında, ilin tarihi zenginlikleri, tarihi konakları, yöresel kıyafetleri, folklor yapısı ve doğal güzellikleri seçilmiştir. Bu seçimin yapılmasında çalışmanın ana vücudunu oluşturan Taşpınar dergilerinde varlığını sürdürmüş olan yerel kültür öğelerine yer verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın evrenini Afyonkarahisar İli Halkevi Yayın Organı olan Taşpınar dergilerinin 1930-1960 ve 2010-2018 yılları arasında yayımlamış sayıları oluşturmaktadır.

Özetle, bu evren içerisinde çalışma yapılmış olan dergi grubunu; 1930-1960 yılları arasındaki Afyonkarahisar'ın yerel kültüründen izler taşıyan dergiler ile Taşpınar dergisinin 2010-2018 yılları arasındaki sayılarından ve Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yayınlarından Hasan Özpınar'ın “Bir Zamanlar Afyonkarahisar” eserinden örnekler incelenerek çalışmaya katkı yapabilecek görseller ve içeriklerden yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEMEL KAVRAMLAR

1. KÜLTÜR VE SANAT KAVRAMLARI

Kültür, toplumların sahip olduğu maddi ve manevi öğelerden oluşan bütündür. Bir topluma ait her nevi bilgi, genel görüş ve zihniyeti içine almaktadır. Aynı zamanda içinde bulunulan toplumun ortak malı olan ve onu diğer toplumlardan ayıran kendine özgü hayat tarzını da yansıtmaktadır. Yani kültür, toplumların dünyaya, hayat ve olaylara bakış tarzı olarak tanımlanabilir.

Kültür; tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019). Bir sosyal topluluk tarafından dış çevreye uyum sağlama ve iç çevreyle bütünleşme çabaları sırasında keşfedilen, icat edilen ve geliştirilen temel varsayımların kalıbıdır da denilebilir.

Kültür konusuna her disiplin kendi bakış açısından değişik yaklaşımlar getirmiştir. Kültür bir tanım içinde ortaya konamayacak kadar geniş boyutlara sahip bir kavramdır. Bu nedenle herkesin üzerinde birleşeceği bir tanım ortaya koyabilmek oldukça zordur bekli de olanaksızdır. Ne var ki, insanların yarattığı tüm değerler ve ürünlerin topluca kültürü oluşturduğu genel olarak benimsenmektedir (Çeçen, 1996: 12).

İnsanlık tarihine derin biçimde bağlı olan kültürel değerler insanlarla birlikte de çeşitlilik göstermektedir. Kültür kavramının kapsadığı alan kuramsal hareketten çok daha ötelere geçmektedir. Pek çok bilim dalının alanına giren kültür kavramı için her bilim dalı kendi sınırları içerisinde tanımlar yapmış ve kültür kavramının özelliklerini kendi alanları dâhilinde belirlemişlerdir.

Kültürün en eski ve genel kabul görmüş tanımlarından birisi de E.B. Taylor tarafından yapılmış olanıdır. “Taylor’a göre kültür, *‘bilgiyi, imanı, sanatı ve ahlakı, örf ve adetleri, ferdin bağlı olduğu bir toplumun üyesi olması sebebiyle kazandığı alışkanlıkları ve bütün maharetleri içine alan karmaşık bir bütündür’*. Bugün

oldukça eskimiş olmasına rağmen kültür tanımları içinde en iyisi sayılan Taylor'un kültür tanımı daha detaylı incelendiğinde kültür teorisinin ana tezini ele aldığı görülür" (Şayan Kileci, 2005: 14).

Latince kökenli olup Türkçeye Fransızcadan geçen kültür kavramı, sanat ve bilim çalışmalarında sıklıkla kullanılmaktadır. Latince karşılığı cultura, toprağa bir şeyler ekip ürün almak, üretmek anlamlarında kullanılmaktadır. Fransız Devrimi öncesinde Voltaire söz konusu kavramdan, insan zekâsının oluşumunu ve gelişmesini ifade eden bir terim olarak bahsedince, kelime farklı anlamlar kazanmıştır. Zamanla bütün Avrupa dillerine kültür biçiminde geçen sözcüğe Tylor, 1871 yılında bilimsel bir içerik kazandırmıştır. Böylece zamanda bir uğraş alanına dönüşen kavramın önemi gittikçe artmıştır.

1871 Tarihli Primitive Culture adlı eserinde Tylor kültürü şöyle tarif ediyor. "Kültür ya da geniş etnografik anlamıyla uygarlık; bilgileri, inançları, sanatı, ahlakı, hukuku, gelenek-göreneklere ve insanın, toplumun bir üyesi olarak edindiği diğer bütün yetenekleri ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir bütündür (Karaoğlu, 2015: 12).

Sosyal antropolojinin kurucusu kabul edilen Edward Burnett Tylor'un yapmış olduğu kültür tanımı, yapılan diğer kültür tanımlama denemelerinin en iyisi olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte söz konusu tanımı da kültür olgusunu bütünüyle yansıtmada yetersiz kalmaktadır. Kültürün öğretilen ve öğrenilmiş, eğitimle yeni kuşaklara aktarılan bir içerik olduğunun vurgulanması kültürün tanımını daha iyi ifade edecektir.

Kültür organik bir yapıya sahip olduğundan değişmekte ve gelişmektedir. Kültür kavramı, bir insan topluluğunu ve insanı temel aldığı için, insanın, toplumun değişimi kültürü de etkilemektedir. Kültür ve sanat da birbirine bağlı iki olgudur ve bu bakımdan sanat eğitimi önemini bu alanda hissettirmektedir. Bu nedenle sanat olayının oluşmasında önemli bir yere sahip olan alıcının, izleyicinin, okuyucunun, sanatseverin varlığı ve eğitimi de gerekli olmaktadır. ... Sanat eğitimi ile evrensel kültürü anlayabilen ve kültürüne sahip çıkabilen bireyler yetiştirilebileceği söylenebilir (Ayaydın, Vural, Tuna, Yılmaz, 2009:43).

Bir ülkenin ekonomik yapısına, sanayi gücüne, tarım sektörüne, çalışma hayatına, yaşam tarzına ve gelişmişlik düzeyine baktığımızda o ülkenin sanat ve kültüre ne derecede değer verdiğini rahatlıkla görebiliriz. Sanat ve kültüre verilen yüksek değer toplumları uygarlık noktasında ileriye taşır. İlerlemek, gelişmek isteyen ülkelerde kültür ve sanat baş tacıdır. Çünkü bu iki belirleyici süzgeçten geçemeyen ve bunlardan destek alamayan ülkenin sanayi gücü de, tarım sektörü de ekonomik yapısı da asla medeni ülkelerin düzeyine ulaşamaz.

Sanat, duygu ve düşüncelerin insanlarda estetik bir zevk uyandıracak şekilde ifade edilmesidir. Bir yapıtın sanat eseri olabilmesi için güzellik, orijinallik ve özgünlük gibi şartları üzerinde taşıması gerekir.

Sanat, insanın vazgeçemediği gereksinimlerden biridir. Çünkü sanat, insanın fizyolojik ve biyolojik yapısındaki boşluğu dolduran bir olgudur. Yani insanın ruhsal, duygusal, zihinsel ve fiziksel tatminini sağlayan, yaratıcısına ve tüketicisine mutluluk veren çok kapsamlı bir kavramdır. Ayrıca sanat, bireyin yaşadığı toplumda etrafında olup bitenlere karşı kendini farklı biçimlerde ifade edebildiği dinamik bir süreçtir (Ayaydın, Vural, Tuna, Yılmaz, 2009: 1).

Yapılan birçok sanat yorumu sonucunda denilebilir ki, sanat bir düşünce ya da duygunun en estetik şekli ile işitsel ya da görsel bir maddede vücut bulması, insan yeteneklerinin, yaratıcılığının ve hayal gücünün; resim, mimari tiyatro, heykel, müzik ve edebiyat gibi çeşitli sanat etkinliklerinde biçimlenmesi durumudur.

1.1. KÜLTÜREL DEĞERLERİN ÖNEMİ

Değerler, düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır. Değer ve tutumlar, toplumun üyelerini bir arada tutan ve bireylerin çevresindeki unsurlara bakış açısını şekillendiren en önemli kültür unsurlarıdır. Kişinin doğduğundan beri içerisinde büyüüp yaşadığı kültür, değer anlayışının şekillenmesinde en önemli etkidir. Toplumsal değişim kültürel değerlerin yeniden ele alınmasını, unutturulmaması gerekliliğini kaçınılmaz kılmıştır.

Özellikle sanayileşmenin artmasıyla geleneksel/ tarım toplumundan modern/ sanayi toplumuna geçişle birlikte kültürel değerlerin şiddetli bir erozyona uğradığı görülmektedir. Toplumsal hayatın şekillenmesinde önemi büyük olan geleneksel değerlerin hafızalardan silinmeye başlaması geleceğimiz adına tehlike arz etmektedir. Hayatımızı, yaşam tarzımızı şekillendiren bu değerler nasıl davranışların iyi, güzel, doğru ve kutsal nasıl davranışların da bunların tam tersi olduğuna dair bizlere yol göstermektedirler.

“Kültür, Schwartz tarafından ‘anlamların, inançların, sembollerin, normların ve toplum arasında yaygın kültürel değerlerin zengin bir karışımı’ olarak görülmüştür. Aynı zamanda kültür toplum içinde en merkezi karakter olarak tanımlanmıştır. Değerler toplamının bir araya gelmesi ile o toplumun kültürel yapısı konusunda fikir elde edilmektedir” (Sığı, Tabak, Ercan, 2009: 6, 7).

Kültür kavramının barındırmış olduğu özelliklerinden dolayı, birçok turist, toplumlara ait kültürleri tanıma isteği içinde seyahat etmektedir. Turistlerin bu farklı

kültürleri görüp tanımak için yaptıkları seyahat ve konaklamalar “kültür turizmi” olarak adlandırılmaktadır (Arınç, 2002:101).

Yerli yada yabancı turistler, yöreleri daha çok kültürel çekiciliklerini görmek, yörenin gezilebilir tarihi ve doğal güzelliklerini fotoğraflamak amacıyla ziyaret etmektedirler. Bu yerel bölgelerin ziyaretçileri ne kadar çok olursa ülkelere ve yöre ekonomisine birçok açıdan kazanç sağlanabilmektedir. Ülkeler için önemli bir alternatif turizm türü olan kültür turizmi, “gelir sağlayıcı etkisinin yanında kültürel değerlerin korunması, tanınması ve tanıtılması açılarından da önemlidir.

1.2. YEREL KÜLTÜR ÖGELERİNİN İNSAN VE TOPLUM YAŞAMINDAKİ YERİ

Yerel kültürel mirası ele almadan önce, kültür kavramı, kültürün özellikleri ve kültürün öğelerinin çok iyi bilinmesi gerekmektedir. Farklı araştırmacılar tarafından farklı biçimde çeşitlere ayrılmış olan kültür toplumdan topluma farklılık gösterdiği gibi bireylerin kültürü anlama biçimlerine göre de farklılık gösterebilir. Kültür çeşitlemesi için birçok ölçüt kullanılmıştır. Bu çeşitlenmede temel rol oynayan doğal çevrenin farklılığı kültüre yansımakta, kültür hem doğal çevreyi hem de toplumu etkilemektedir. Kültür bir halkın yalnızca hayat tarzları mozaiki değil aynı zamanda hâkim değer ve inançlarını da kapsayan bir önene sahiptir.

Kültür, en geniş sınırlarına sosyolojik çerçevede ulaşmakta olup, buradaki anlamıyla “ bir yaşama biçimidir”. Bir topluma özgü bütün ifade ve etkileşim biçimleri bu tanımda yer almaktadır. Bu anlamda kültür, insan olarak belli bir toplumda öğrendiklerimizle yapıp ettiklerimizin bir toplamı sayılabilir. Bu bakımdan ne yediğimiz, ne içtiğimiz, ne okuduğumuz, neye/nelere öfke duyduğumuz, neye ve nelere sevgi ve sempati ile baktığımız, ait olunan grup, küme ya da toplumu karakterize etmektedir (Şayan Kileci, 2005: 15).

Pek çok bilim dalının alanına giren kültür kavramında olduğu gibi yerel kültür ile ilgili de her bilim dalı kendi sınırları içerisinde tanımlar yapmış ve yerel kültür öğelerini ve özelliklerini kendi alanları dâhilinde belirlemişlerdir.

Toplumların içerisinde bulundukları alanda ki kültürü kendi anlayış ve değer yargılarına göre zenginleştirmelerine yerel kültür denilebilir. Yerel kültür ulusal kültürün tabanını oluşturur. Yerel kültür bireylerin yaşamlarını devam ettirdikleri herhangi bir doğal çevrede inşaa etmiş oldukları binanın yapı malzemesinden, geçim şekline ve giyim tarzına kadar pek çok unsur coğrafyadan etkilenmektedir.

Yerel kültür, bulunduğu yörenin beslenme, giyinme, barınma, eğlenme gibi gereksinmelerinin elde edilmesinde kullanılan bilgi, inanç, teknik, davranış ve ifade biçimlerini içermekte ve o yörenin yapısını oluşturmaktadır. Bu yapıyı oluşturan yöre halkının kendilerine özgü yaşama şekilleri ve değerleri vardır. Bireyler içinde bulundukları toplumun kültür öğelerini ve kültürel yapısını öğrenir.

Türk insanı, yaşadığı bütün coğrafyalarda dil, kültür ve inanç yapısına uygun olarak yaşama biçimleri geliştirmiş, geliştirdiği bu yaşama biçimleri içinde kendi geleneksel kültürünü yaratmış, bu kültür çerçevesinde somut ve soyut kültür hazinelerini ortaya koymuştur (Yakıcı ve Varışoğlu, 2018: 40).

Türk insanının geleneksel kültür hazinelerine sahip olan yerleşim birimlerinin birçoğu Afyonkarahisar’ da mevcuttur. Bu yerlerde üretilen geleneksel ürünlerde Türk mitolojisine, Türklerin tarım, hayvancılık gibi ekonomik hayatına, geleneksel mesleklerine, sanat ve beceri alanlarına dair önemli bilgiler yer almaktadır.

2. SANAT VE GÖRSELLİK

Sanat anlatım aracıdır. Bir anlatım aracı olan edebiyatın ham maddesi dil ise dilin ifadesinde de nasıl sözcükler ve cümleler kullanılıyorsa, sanatta da sanatçı kendi malzemelerini kullanarak mesajlar vermektedir.

Sanat, insanlık tarihinin bir parçası, bunun yanı sıra duygu ve düşüncelerimizi anlatmak için bir araç olmuş, yaşadığımız çevreyi iyi gözlemlemeyi bize öğretmiş ve yaşantımızı anlamlı kılmıştır. Bu gözlemlerin görsellik ile birleşerek yeni bir iletişim kurma kaynağına dönüşmesi de görselliğin sanatsal öğelerle yoğrulması sonucunda ortaya çıkmıştır.

Görselliğin hafıza ve akılda kalıcılık için de önemi büyüktür. Bir şeyi ezberlemeye çalışırken yazarak ezberlemenin daha kalıcı olduğunu düşünürüz. Çünkü gördüğümüz şeyi unutmak, duyduğumuz veya sadece okuduğumuz şeyi unutmaktan daha zordur. Birçok iletişim kurma çalışmalarında olduğu gibi kültürel zenginliklerimizi nesillere aktarmanın görsel içeriklerden oluşan araçlarla gerçekleştirilmesi işitsel yollarla yapılan anlatımlardan daha kalıcı olacaktır.

2.1. SANATTA EVRENSELLİK, ULUSALLIK, YERELLİK

Türk düşünce tarihinde “ulusallaşma / ulusçuluk / ulus” ve buna paralel olarak da “evrensellik” kavramları, düşünürler tarafından farklı biçimlerde ele alınmış, tarihsel döngü içinde birbirinden beslenen ya da karşı duruşlarla biçimlenen bir düşünce sistematığı oluşa gelmiştir. (Bek, 2008: 1).

Tanzimat’tan bu yana kültür - sanat çevrelerinin gündeminden düşmeyen “ulusallık / evrensellik, yerellik” tartışmaları, genellikle “batılılaşma / öze dönüş/ halka inmek” gibi söylemler etrafında ele alınmıştır. Kavramın içeriği, yüklendiği anlam; dönemlere, düşünürlerin / sanatçıların/ eleştirmen ve yazarların sosyo- kültürel, siyasi ve tarih anlayışlarına göre farklılıklar göstermiş, bir sanat yapısının “ulusal” ya da “evrensel” oluşu belli değerlerle açıklanmaya çalışılmıştır (Bek, 2008: 1).

1940’lı yıllarda özellikle “Yeniler” grubunun etkisiyle, “yerel sanat anlayışı” etrafında biçimlenen ve “ulusal / evrensel” karşıtlığını ele alan tartışmaların devam ettiği görülmüştür. Sosyolog Hilmi Ziya Ülken, psikolog M. Şekip Tunç, edebiyatçı Ahmet Hamdi Tanpınar ve gazeteci Fikret Adil gibi yazarlar, toplumun yoksul kesimlerini ve ağırlıklı olarak İstanbul Limanı çevresindeki yaşam biçimlerini işleyen “Yeniler” grubuna destek veren yazılarında “ulusallık” ve “öze dönme” düşüncelerini ifade edenlerdir.

Geleneksel sanatları, folklorik öğeleri “ulusal” motifler olarak kullanan Mustafa Esirkuş sanatta “ulusal” değerler aramakta ve Türk resmini bu değerlerle anlamlandırma yoluna gitmektedir. Esirkuş’a göre; sanatta “evrensellik” i yakalamanın bir yolu da “yerel” olmaktır ve yerel sanatlar, “ulusal kişiliğin” oluşmasında önemli bir etkidir. Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun *“Matisse’i gördükten sonra yerel sanatlarımızın değerine bir kez daha inandım”*, Nurullah Berk’in *“Bugüne kadar Batı sanatını taklit ettik”* sözlerine değinen sanatçı, Batılının, hiçbir ulusun sanatını küçük görmeksizin, “bölgeseldir” ya da “evrenseldir” diye bir ayırım yapmaksızın faydalanmasını bildiğini belirtmiştir (BEK, 2008: 7).

2.2. YEREL SANAT ÖGELERİ

Yerel sanat denilince bölgenin kendi içerisinde, halkın benimsediği ve yaşattığı sanat olgusu akla gelmektedir. Bir yöredeki insanların, ilin tarihi ve kültürel zenginlikleri olan tarihi konaklarına, yöresel kıyafetlerine, folklor yapısına, doğal güzelliklerine sahip olmaları o yöre insanların yerel sanat öğelerinin de olduğuna işaret etmektedir. Yedikleri yemeklerden, giydikleri kıyafetlerdeki işlemlere, dokudukları halı motiflerinden ev ve minarelerinin yapılarına kadar estetik anlam taşıyan değerlerinin hepsi o yörenin yerel sanat öğeleri olarak gösterilebilir.

2.1.1. Yerel Sanatın İnsan ve Toplum Yaşamındaki Yeri

Yerel sanat bir bölgede yaşayan insanların sanatsal değerlerinin ekserisinde müşterek olan ve onu diğer yörelerin sanatsal değerlerinden ayıran hususi bir tarzı oluşturmaktadır. Yani yerel sanat, cemiyetlerin dünyaya, hayata ve olaylara kendi sanatsal çerçevelerinden bakış tarzları olarak tanımlanabilir.

Yerel oluşumların başında gelen illerde, yöre halkının ihtiyaçlarına uygun, yaşadıkları bölgenin şartlarına göre yerel sanatta da değişiklikler olduğu görülmüştür. İhtiyaçlar doğrultusunda üretilen geleneksel ürünlerde, bölgede yaşayan halkın hayata bakış açısı, sanatsal içeriklerle zenginleştirilerek her yörenin insanının beğenisine göre farklı farklı şekillenmiştir. Böylelikle her yöre, her il ya da topluluk aynı güzellik etrafında bir olmak yerine farklı sanatsal değerlerini birleştirerek geniş bir kültür havuzunun oluşmasına katkıda bulunmuştur.

Afyonkarahisar’da yerel kültürün gelişmesinde bir kültür ve sanat kurumu olarak çalışan halkevleri 1932- 1950 yılları arasındaki ilk faaliyet dönemlerinde, verimliliği, sürekliliği ve toplumsal etkileri bakımından değerlendirilmesi gereken bir özellik göstermektedir. Kültürel değerlerin oluşumunu yansıtan Taşpınar dergisi sayıları, halkevlerinin faaliyetlerini geçmişten günümüze ulaştıran önemli bir kaynak olma özelliğini taşımaktadır.

Afyonkarahisar araştırmalarında en fazla yararlanılan kitaplardan biri olan bir diğer önemli kaynak “Afyon İli Tarihi I-II”, Süleyman Gönçer’in kitabıdır. Emekli Müze Müdürü ve aynı zamanda öğretmen olan Gönçer, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Afyonkarahisar’a gönül vermiş ve Afyonkarahisar’ın tarihi ve kültürel özelliklerinin tanıtılması için çok çaba sarf etmiştir. Kitabın hazırlanması için yazar, İstanbul kütüphanelerinde geniş bir araştırma yapmış ve birçok yerli-yabancı eseri incelemiş ve dönemin yerli-yabancı önemli tarihçi ve arkeologlarından bilgi almıştır (Kervankıran, 2011:17).

Hasan Özpınar tarafından kaleme alınan Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yayınları-23 “Bir Zamanlar Afyonkarahisar” kitabı da Afyonkarahisar’a dair fotoğraflarına yer verilen mekânların tarihi geçmişini aktarırken, şehrin tarihi geçmişini de fotoğraflarla görmeyi mümkün kılmaktadır.

1923’te ilan edilen Cumhuriyet ile birlikte yönetim, yeni rejimi benimseyecek ve ayakta tutacak kuşaklar yetiştirme düşüncesi ile gerekli yasal düzenlemeleri yapmış ve bir dizi eğitim hamleleri gerçekleştirmiştir. Bir kültür ve sanat kurumu

olarak tasarlanan halkevleri de bu eğitim hamlelerinin uygulandığı kurumlardan biri olmuştur. Bu kurumsal yapıda kültür ve sanat çalışmalarına önemli bir yer ayrılmıştır.

Afyonkarahisar’ da yerel sanatın ve kültürün insan ve toplum yaşamına girmesini sağlayan Halkevi Binasının 1931 yılında temeli atılmıştır. 1932 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası ve Türk Ocağı Binası olarak yapılmış olan Halkevi Binasının inşaatında cezaevi mahkûmlarının ücret almadan çalıştıkları ve çok güzel bir eser ortaya çıkarttıkları bilgilerine ulaşılmıştır. Atatürk 2 Mart 1931 tarihinde Afyonkarahisar’ı ziyaretinde bu binaya uğramış ve şeref defterini imzalamıştır (Özpınar, 2014:216).Halkevleri yerel sanatın doğmasına kapı açan bir kurum olmuştur.

Şekil 1. Halkevi Salonunun 1936’da Açılış Töreninde Ev Başkanı Konuşurken

Kaynak: Taşpınar Dergisi, Cilt 5, Sayı 51, s.40-45

Halkevleri vatandaşların külfetsiz toplanacakları yer olduğu gibi, vatandaşların memleket ve millet işlerini, bilhassa milletin yüksek kültür işlerini, düşündükleri, konuşabilecekleri bir yerdir. Halkevleri, kurulan bütün medeniyetlerin üstüne geçmek iddiasında bulunan Türkiye Cumhuriyetinin hayatı için aziz bir toplanma yeri, bütün kabiliyetleri inkişaf ettiren bir mihrak sayılmalıdır (Taşpınar, 1946: 46).

Sadece halkevi şubeleri değil bazı kurumlar da vatandaşlara hizmet etme noktasında kapılarını açmıştır. Özpınar (2014:171) Afyon Cezaevini örnek

göstererek bu durumu kitabında şöyle anlatıyor: “Osmanlı döneminde uzun yıllar eşkıyalara yataklık eden cezaevi, Cumhuriyet Dönemi ile birlikte yeni bir hüviyete bürünür. Meslek edindirme kursları, okuma yazma kursları açılır. Cezaevine ek binalar yapılarak buralar iş yurdu haline getirilir. Özellikle 1920’li yılların sonlarında Vali Fahrettin Kiper’ in zamanında mahkûmların ıslahı konusunda büyük çalışmalar yapılır. Eski Halkevi Binası’nın işçiliğini mahkûmlar ücret almadan yapar, at arabası yapım atölyeleri açılır. Atatürk, 2 Mart 1931 tarihinde Afyonkarahisar’a gelişinde cezaevini de ziyaret eder. Mahkûmların çalışmalarından hoşnut olur.”

Şekil 2. Halkevi Binası İnşa Halinde İken, Yıl 1930

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s.216

Halkevi binası daha önce bugünkü Anıtpark’ın üzerinde Akyunuslar Konağı’nda bulunan Türkocağı Afyonkarahisar Şubesi kiranın ödenememesi ve daha uğrak bir yerde kendine ait bir bina yaptıрма arzusu üzerine Ocak vekil heyetince Evkaf İdaresi’nden satın alınan eski Tahtalı Mezarlığı’na ait arsa üzerine 1928 yılında inşa edilmeye başlanmıştır. Yapı, cephe mimarisi ile dikkati çekmekte olup, Cumhuriyetin İlk Dönemi olan, I.Ulusal Mimari izlerini taşımaktadır. Mimarı bugün Şekil Heykel Müzesi olarak kullanılan Ankara Türkocağı’nın da mimarı olan Arif Hikmet Koyunoğlu’dur (Özpınar, 2014: 217).

Afyon Halkevi, kuruluşunun hemen ardından “Taşpınar” isimli bir dergi çıkartarak hem dil, tarih, güzel sanatlar ve edebiyat alanında faaliyet göstermeyi hem de kendi işleyişini tanıtmayı, cumhuriyet ve inkılâp esaslarını bütün ruhlara ve fıkirlere perçinlemeyi, milli kültürün- ilmi hareket ile- faaliyetlerini kuvvetlendirmesini amaç edinmiştir.

Ülkenin her tarafına yayılarak köylere kadar ulaşmayı amaçlayan Afyon Halkevine aracılık yapan diğer kurum ise halkodaları olmuştur. Halkodaları, halkevi açmak için yeterli imkân ve üye olmayan yerlerde kurulmuştur. Bu halkodaları binaları halkevlerinin yanında faaliyet gösteren, çalışma usulleri ve bütçeleri bakımından halkevlerinin birer maketi görünümünde yerler olmuştur.

Bu dönemde çok sayıda köyde halkodası kuruluyor ve Halkevi faaliyetleri bu noktalara yayılıyordu. Afyon genelinde de toplumsal dönüşümü kırsal alana yaymak için halkodaları giderek yaygınlık kazanmaktaydı. Bu bağlamda Afyon Halkevi faaliyetlerinde Bolvadin ilçesi önemli bir yer tutmaktadır. 1940 yılı itibariyle Bolvadin'e bağlı İshaklı ve Dişli de halkodaları faaliyet gösterirken 1944 yılında bunlara Karamık Karacaören Halkodası eklenmiştir (Erdoğan, 2018: 10).

Afyon Halkevi'nin bu halkodaları üzerinden ilçe ve köylerde çok çeşitli kültür-sanat ve spor faaliyeti gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu faaliyetlerin bazıları yerel spor kulüplerinin kurulması, milli gün ve haftaların folklor çalışmaları eşliğinde kutlanması olmuştur. Yapılan etkinliklerle kırsal alanda halkın bir araya geldiği, kültür ve sanat etkinlikleriyle buluşarak toplumsal aidiyet bilinci kazanmalarının sağlandığı görülmüştür. Halkevi binası devlet büyükleri tarafından sık sık ziyaret edilmiş, binada bulunan eksiklikler kısa sürede ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Atatürk 2 Mart 1931 tarihinde Afyonkarahisar ziyaretinde bu binaya uğramış ve şeref defterini imzalamıştır. Nisan 1931 tarihinde Türk Ocakları'nın feshedilip mallarının Halkevlerine devredilmesinden sonra bina uzun yıllar Halkevi olarak kullanılmıştır. 1930 ve 1940'lı yıllar boyunca halkı aydınlatma konusunda pek çok faaliyete ev sahipliği yapan binanın bu dönemlerde başkanlığını Galip Demirer yürütmüştür. Halkevi üyelerinin yaptıkları tiyatro çalışmalarını sergileyecek bir salon ihtiyacının baş göstermesi üzerine 1933 yılında arka tarafına gösteri salonu inşaatına başlanmış ve salon 1936 yılı Şubat ayında açılmıştır. Daha sonra sinemaya dönüştürülen salon günümüzde de kullanılmaktadır (Özpınar, 2014: 217).

Şekil 3. Bina Halkevi Olarak Kullanılırken, 1935-1940

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, HasanÖzpınar, s.217

Halkevleri, halk ile aydınları kaynaştırırken toplumsal yaşamda dayanışma ve iş bölümüne yönelik yaşayışında olabileceğini göstermiştir. Demokrasi kültürünü içselleştirilmiş, cumhuriyet rejimine bağlı yurttaşlar yetiştirilmek istenilmiştir. Merkezi bir dernek yapılanması olarak kurulan halkevleri, etkinliklerini illerde ve ilçelerde şubeler aracılığı ile yürütmüştür.

Halkevlerindeki etkinlikleri, dil ve edebiyat, güzel sanatlar, temsil, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kursları, kütüphane ve yayın, köycülük, tarih ve müze olmak üzere dokuz kola ayrılarak yürütülmüş, bu kollarda gönüllüler kendi uzmanlık, yetenek ve isteklerine uygun bir çalışma alanında değerlendirilmiştir.

Halkevlerinde dil ve edebiyat kolu ile halkın genel bilgisinin artması, Cumhuriyet ilkelerinin kökleşmesi için, yurt sevgisinin, yurttaşlık ödevleri duygusunun yükselmesine yarayacak konuşmalar, konferanslar, törenler hazırlanması hedeflenmiştir. Genel olarak dil, yazın konularıyla ilgilenen bu kol dil devriminin gelişmesine, dil ile ilgili araştırmalar yapılmasına, edebi zevkin yayılmasına çalışmak, bunun için güzel yazı yazma ve güzel söz söyleme yarışmaları düzenlemek büyük Türk ozan ve yazarlarını anlatmak, tarihsel ve ulusal günleri kutlamak amacıyla törenler düzenlemek ve Halkevlerinin çıkaracağı dergileri yönetmek bu kolun ödevleri arasında yer almıştır (Tunalı, 2013: 3).

Dil ve Edebiyat Kolları milli bir dilin tesisi amacıyla gerçekleştirilen Dil İnkılabı'na yönelik olarak kendi sorumlu oldukları bölge içerisinde derleme

alışmaları yaparak Türkçe sözcüklerin yaygınlaştırılmasına yönelik bir politika izlemiştir. Halk edebiyatı metinlerini icra eden kişiler halkın değer yargılarını, inançlarını, hassasiyetlerini yazdıkları metinlerde yansıtmışlardır.

Temsil Kolu ile tiyatro sevgisi ve izleme zevki gelenekselleştirilmeye çalışılırken, tiyatro yolu ile Cumhuriyetin etik ve vatandaşlık anlayışı topluma aktarılmaya çalışılmıştır. Temsil kolu ile yetenekli gençler bir araya toplanıp temsiller hazırlamış ve güzel söz söyleme ve konuşma konusunda cesaretlendirilmiştir. Tiyatro sanatçısı olma yeteneği gösterenleri korumak, töresel, eğitsel, ulusal oyunlarla halkı olumlu yönde yönlendirmeye çalışmak, kukla ve karagöz gibi halk sanatlarından, sinemadan yararlanarak halka öğretici ve eğlendirici filmler göstermek bu kolun çalışmaları arasında yer almıştır (Tunalı, 2013: 62).

Güzel Sanatlar Kollarının görevleri ise şunlar olmuştur: Halkın sanata sevgi ve ilgisini oluşturmak, güzel sanatların ülkede gelişmesinin önünü açmak, müzik, resim, heykelcilik, mimarlık, süsleyici sanatlar alanlarında çalışanları bir araya toplamak, genç yetenekleri korumak ve onların gelişmelerini sağlamak

“Türk ruhunun inceliğini, Türk kafasının güzellikler yaratan kudretini tazeleyen ve nemalandıran güzel sanatlar çalışmaları yalnız yaratıcı ve yetiştirici sahada değil cemiyetin medeni seviyesini yükseltmek bakımından da söz götürmez hizmetler görmektedir. Evlerimizin Ar şubeleri bu yoldaki zengin ve programlı çalışmalar ile bu en yüksek amacımıza doğru giden verimli bir yolun üzerindedirler. Bu alandaki alışmalar Kültür seviyemizin üstünlüğünü temin edecek, ince ve duygulu Türk ruhunun yaratıcı kudretini eserlerle gösterecek ünlü sonuçlar verecektir” (Taşpınar Dergisi, 1937: 54).

Güzel Sanatlar Kolu, halkevlerinde yapılacak tören ve oyunların düzenlenmesi, halk için müzikli geceler tertip edilmesi, müzisyenlerin müzik konulu paneller yapması gibi görevleri de üstlenmiştir. Düzenlenen koro çalışmaları, milli oyun ve türkülerin unutulmamasını bunların dillerde yer ederek, gönülleri okşamasını sağlamıştır.

Söz ve notaları derlemek gibi görevleri yerine getiren musiki meraklılarından oluşan bir kalabalık Halk Musiki Evini kurmuştur. Özel ve genel dinletiler hazırlamak, Türk halk müziği değerlerinin toplanmasına, batı müziğinin uygulamalarının kökleşmesine çalışmak ve çok sesli formda Türk müziğinin yaratılmasına, gelişmesine yönelik çalışmalar yapmak halkevlerinin sorumluluğunda olmuştur.

Muhitimizin ve halkımızın güzel sanatlara ilgi ve merakını beslemek ve araştırmak yolunda verimli başarılarla çalışan bu kolumuz halk musiki ve millî musiki cereyanlarını kuvvetlendirmekte Halk türkülerini, şarkılarını derlemekte bunları notaya almakta ve konserlerde halka sunmakta ve tanıtmaktadır. Ayrıca kurs ve derslerde; Keman, Piyano, Mandolin ve cümbüşten ibaret müzik aletlerimizle amatör gençler yetiştirmeğe çalışıldığı gibi (10) konser vermiş (38) eksersiz yapmış ve (210) kişi çalıştırılmıştır (Taşpınar, 1937: 64).

1936 yılının faaliyetleri değerlendirildiğinde Müzik Kolu tarafından yıl içerisinde 10 konser yapıldığı görülmüştür. Bu da düzenli olarak konser verildiği anlamını taşımaktadır. Ayrıca açılan çalgı kursları halkın güzel sanatlara merakının ve isteğinin olduğunu göstermektedir. Yine verilen çalgı kurslarının arasında piyanonun görülmesi Batı müziğine olan yakınlığı, merakı ve yeniliklere açık olduğunu gözler önüne sermektedir.

1937 yılı Şubat ayında çıkan Taşpınar dergisinin 52. sayısında Afyon Halkevi'nin bir yıllık faaliyet raporları içerisinde Güzel Sanatlar Şubesinin faaliyetleri aktarılırken; keman, piyano, mandolin ve cümbüş derslerinin verildiğinden, şubede toplam 210 kişiyle çalışılıp yıl içerisinde 10 konser düzenlendiğinden bahsedilmektedir.

1938 yılı Şubat ayında çıkan Taşpınar dergisinin 69. Sayısında ise Afyon Halkevi'nin bir yıllık faaliyet raporları içerisinde "Ar Kolu" olarak da bahsi geçen Güzel Sanatlar Şubesinin faaliyetlerini Yağcı (2015) şu şekilde aktarmıştır:

"4 keman, 1 piyano, 1 armonik, 1 mandolin ve 1 cümbüşten ve bir caz takımından ibaret bulunan grup, genç meraklı ve yeteneklileri çalıştırmakta. Son zamanlarda kadroya katılan caz takımıyla önümüzdeki günlerdeki yıl içinde kurumu düşünülen şehir bandosunun elemanları da yetiştirilmiş olacaktır" (Yağcı, 2015: 11).

1937 yılında çalgı çeşitliliğinin arttığı görülmektedir. Caz takımında çalışan bireylerle şehir bandosunun kurulması düşüncesi gündeme gelmeye başlamıştır. Bu durum Müzik Kolunun ileriye yönelik yenilikçi hareketler yaptığını göstermektedir.

Güzel Sanatlar Kolunun gençlere ve istekli olan bireylere ulusal oyunları özendirmek için koro, orkestra, bando ekibi kurması ve bunların iyi bir biçimde çalışmasına yardım etmesi kültürel değerlerin artmasına zemin oluşturmuştur. Yeni müzik eserleri ve özellikle halk türküleri üzerine konserler verilmiş, halkevlerinde yetenekli gençler toplanarak müzik dersleri aldırılmış, bölge halkının müzik zevki geliştirilmeye çalışılmış ve halk arasında -özellikle köylerde- söylenen halk türküleri derlenmiştir.

Şekil 4. Halkevi Kılıç-Kalkan Ekibi Bir Karşılama

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar - 24 Mart 1936 Yusuf İlgar Arşivi, s. 223

Şekil 5. Halkevi Ekibi Bir Bayram Gösterisinde, 1945-1950

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s.223

1943 yılında Halkevi tarafından keman, mandolin ve akordeon gibi batı müziği dersleri verilmeye başlanmış, dersler salı ve cuma günleri olmak üzere haftada iki defa düzenlenmiştir. Bunun yanında özellikle köylerde söylenen halk türküleri derlenmeye çalışılmıştı. Güzel sanatlarla ilgilenen genç yetenekleri korumak ve

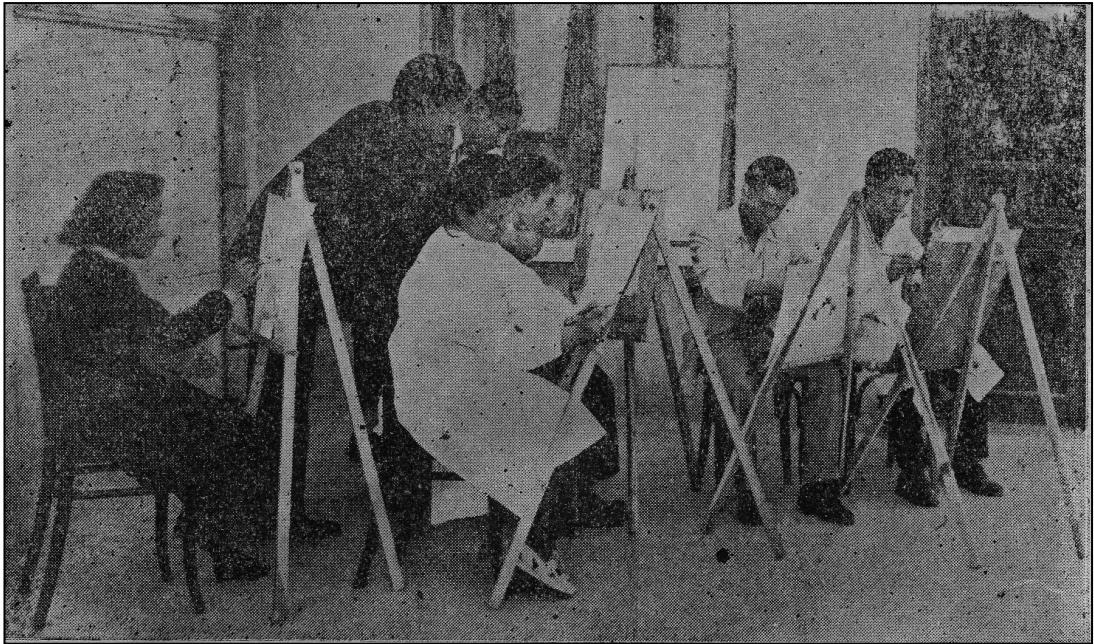
bunları yetiştirmek gayesinde olan bu kol, halk için müzik geceleri düzenlemiş, bu çalışmalar daha sonra çevreyi etkilemiş, 23 Nisan Çocuk Bayramında, 2400 kişilik ilkokul çocuğuna, sıra ile altı saat süren konserler verilmiştir. Daha sonra müzik kolunun faaliyetlerini artırması sonucunda Şehir bandosunun oluşmasına zemin hazırlamak üzere bir caz takımı kurulmuş ve Halkevi Bando takımı kurma çalışmaları başlamıştır (Erdoğan, 2018: 22).

Güzel sanatların bir diğer dalı olan resimde de halkevleri ve halkodaları büyük gelişim göstermiştir. Memleketin birçok köşesinde bulunan genç yetenekleri uyandırmak, sanatsal zevk ve anlayışı memleketin her köşesine yaymak, sanatı dar bir zümreye ait olmaktan çıkararak halka götürmek ve onun gelişimi için gereksinim duyduğu şeyleri hazırlamanın da amaçlar arasında olduğu belirtilmektedir.

Halkevlerinde diğer sanat alanlarında olduğu gibi resimde de geleneksel olandan hareket ederek yöresel ve ulusal değerlerimizin işlenilmesi tasarlanmıştır. Ressamlardan yalnızca halk konularından ayrılmaması ya da halk ressamlarına öykünmeleri istenmiyor onları geliştirmeleri, Türk motiflerini evrenselliğe ulaştırmaları da talep edilmektedir. Üslup Türk olmalı, anlatımda ise evrenselliğe ulaşılmalıdır. Halkevlerinde resim faaliyetinin amacı, Halk resimlerini toplamak, halk ressamlarını korumak, milli resim yaratmayı teşvik etmek, bu amaçla sergiler açmak, armağanlar vermek olarak belirtilmektedir (Tunalı, 2013: 16).

Resim ve heykeltıraşlığı yaymak için kurslar açmak, bu alanda yetişen yetenekleri korumak, onlara yardım etmek, sanatsal birikimlerini daha çok artırmak, sergiler hazırlamak, yarışmalar düzenlemek gibi pek çok sanatsal anlamdaki faaliyetten halkevleri sorumlu kılınmıştır.

Şekil 6. Afyon Halkevi, Resim Kursu Talebeleri Çalışırken

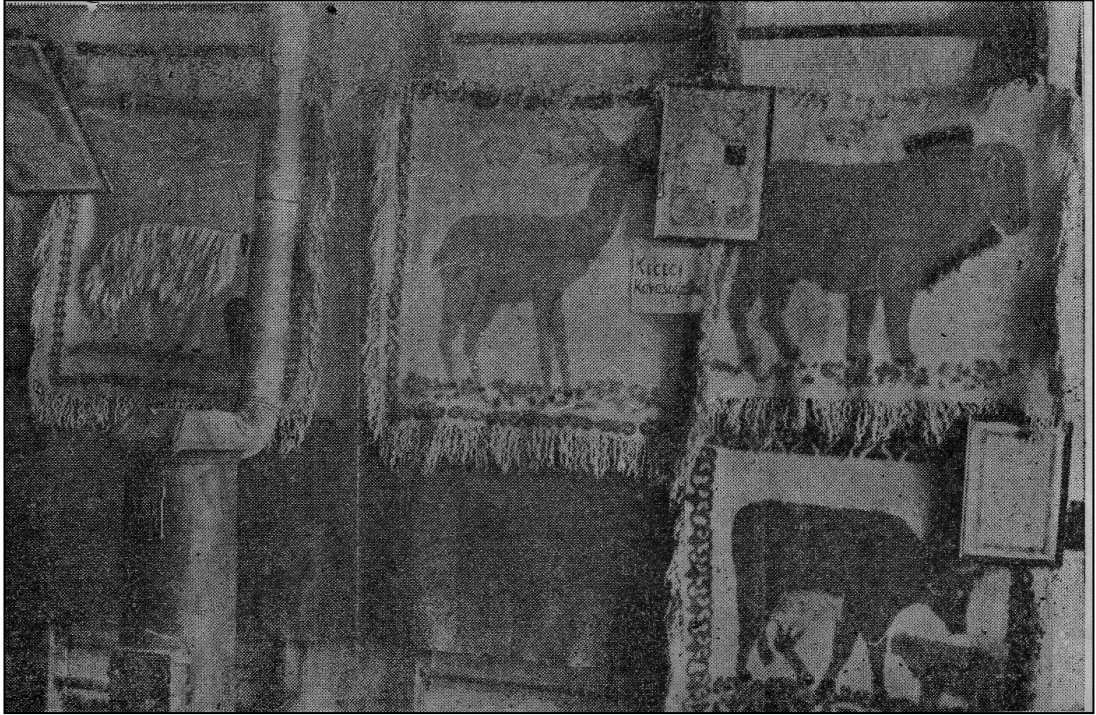

Kaynak: Taşpınar Dergisi, Eylül-Ekim 1946, Sayı: 140-141.

Bu kolların faaliyetlerine halkın gösterdiği ilgiye bakıldığında sanat eğitimine ilişkin yaklaşımları da çok iyi görebiliriz. Yapılan sanatsal etkinliklerle benimsenen amaç, topluma, cumhuriyet rejimine bağlı bir kültür ve yaşam anlayışı kazandırmak olmuştur. Bu bağlamda, toplumun estetik beğeni düzeyini sanatsal etkinlikler yolu ile yükseltmek, toplumdaki genç yetenekleri değerlendirerek sanatçı ve sanatsever insanlar yetiştirmek hedeflenmiştir. Aynı zamanda sanat ve sanatçıları koruyup teşvik etmek, yerel kültürden yola çıkılarak sanatı evrensel bir forma taşımak gibi faaliyetler Afyonkarahisar’ da o tarihlerde sanata ve sanatçıya verilen değeri ortaya koymaktadır.

Bu anlayış çerçevesinde 1932-1950 yılları arasında Halkevlerinde 23750 konferans, 12350 temsil, 9050 konser, 7850 film gösterisi ve 970 sergi açılmıştır. Halkevleri şubelerince yürütülen yayın organları da önemli bir kültürel etkinlik olarak göze çarpmaktadır (Tunalı, 2013:5) .

Şekil 7. Afyon Halkevi, Resim Sergisinde İnce Sanat Gölgesini Keçeye Düşüren Kavasogullarının Keçeleri.

Kaynak:TaşpınarDergisi,Eylül-Ekim1946, Sayı,140-141

Taşpınar dergisinin çeşitli sayılarından alınan bu bilgiler, Afyonkarahisar’ da halkevlerinin yerel sanat faaliyetleri noktasında ne çeşit hizmetler yaptığını

örneklerle gözler önüne sermektedir. Bu örnekler ilin yerel, kültürel ve sanatsal değerlerinin oluşumunu ve gelişimini de oluşturmaktadır. Görülmektedir ki halkevlerinin kuruluşundan itibaren güzel sanatlar faaliyetlerine büyük önem verilmiştir. Bu faaliyetlerin yıllar geçse de unutulmaması, yeni kuşaklara daha da çeşitlilikle anlatılması aynı zamanda bu faaliyetlerin evrensellik boyutuna ulaşmasında Taşpınar dergilerinin katkıları büyüktür.

Yazılı bir iletişim aracı olan Taşpınar dergileri görsel anlamda günümüze ulaşmış önemli bir yayın organıdır. Ancak yılların geçmesi, teknolojinin gelişmesi, insan ihtiyaçlarındaki çeşitlilik ve tüketim hızının artması ile görsellikle ilgili araç ve yöntemler çeşitlilik ve değişiklik göstermiştir.

2.2. GÖRSELLİKLE İLGİLİ ARAÇ VE YÖNTEMLER

Öğretim materyalleri, öğrenme sürecinin zihinsel etkinliklerine yardımcı olan gereçler olup, görsel öğretim materyalleri, en genel anlamıyla sözel bilgilerin görsel resimlendirilmeleridir de denilebilir. Görsel malzemenin gücü “bir resim bin kelimeye bedeldir” deyişi ile daha da iyi ifade edilecektir.

Görsel ve işitsel araçlar kullanıldığında iletişim sonucunda doğan öğrenme hem daha kalıcı hem de daha çabuk olacaktır. Bir öğretim etkinliği ne kadar çok duyu organına hitap ederse öğrenme o kadar iyi gerçekleşir.

İnsanlık tarihinin başlangıcından itibaren görsellik, duygu ve düşüncelerimizi anlatmak için kullandığımız araçlardan bir tanesi olmuştur. Araştırmalar sonucunda yazının bulunmasından önce insanların mağara duvarlarına resimler çizerek iletişim kurduklarına ulaşılmıştır.

Yaşadığımız çevreyi iyi gözlemlemek aynı zamanda yaşantımızı da anlamlı kılmaktadır. İnsan olarak, yaşadığımız çevrenin estetik özelliklerini görmemizi sağlayan görsel araçlar, başta kitaplar olmak üzere basılı yayın grubuna giren bütün ürünler, haritalar, yazılar, gösteri tabloları ve resimler olarak sıralanabilir. Görsel araçların en etkili olanlarından projektörler (tepegöz, slayt projektörleri, film şeridi projektörleri, opak ve video projektörleri) görüntünün içerisine ışığın da girmesi ile iletişimde daha etkili sonuçlar alınmasını sağlamıştır.

Görsel iletişimimizin güçlenmesini sağlayan görsel iletişim araçları bir bütün olarak düşünüldüğünde hayatımızın çoğu aşamasında gözümüzün önünde, kullanım için elimizin altında yer almaktadır. Bu araç gereçlerle yaşadığımız çevrenin estetik özelliklerini daha iyi görür ve algılarız.

Öğretim süreçlerinde görsel ve işitsel yöntemlerin birlikte kullanımı bir çok faydayı da beraberinde getirmektedir. Zaman sabit tutulmak üzere insanlar öğrendiklerinin, % 83'ü görme, % 11'i işitme, % 3.5'i koklama, % 1.5'i dokunma % 1'i tatma ile sağlanmaktadır. Daha önemlisi, işitilenin, % 20- 25'i görülüp işitilenin % 60- 65'i hatırlanmaktadır. Görme ve işitmenin, öğrenme üzerinde bu orandaki etkisi, görsel materyallerin tasarımını son derece önemli kılmaktadır (Erden, 2012: 103).

Çevremize baktığımızda hemen hemen her şeyde bir görsellik, bir tasarım ve estetik görürüz. Duvarda asılı duran tablolardan, parktaki heykellere, bir tekstil tasarımcısının masa örtüsünden, elinde tuttuğu telefona kadar pek çok uygulama hayal gücünden meydana gelmiştir. Görsellikten doğan sanat ve tasarım uygulamaları bireylerce geliştirilebilmektedir. Değişime ve gelişime açık olan dünyamızda eğitimin katkılarıyla görsellikle ilgili araç ve yöntemlerin de çeşitlilik gösterdiği görülmektedir.

Hızlı tüketim yaşayan toplumumuzda kalıcı olması gereken değerlerin unutulmaması ya da bu değerler bilinmiyorsa da bunların öğretilmesi için alışılmışın dışında farklı yöntem ve arayışların geliştirilmesinin gerekliliği söz konusudur. Bu bağlamda görsellikle ilgili yöntemlerden biri olan dijital kolaj tekniği de günümüzde görsel farkındalıkların artırılması için tasarımcılar tarafından geliştirilmekte olan bir yöntemdir.

Afyonkarahisar yerel kültürünün dijital kolaj tekniği kullanılarak anlatılmak istenmesi bir Çin atasözü olan “İşitirim ve unuturum, görürüm ve hatırlarım, yaparım ve anlarım” ifadesindeki mesaja işaret etmektedir. Özellikle genç neslin renkli kişiliklerine uygun üretilen kolaj çalışmaları il yerel kültürünü hatırlatma, bu kültürü bilmiyorlarsa da onlara öğretme düşüncesi ile oluşturulmuştur.

Bilgisayar destekli grafik tasarımı yardımıyla Afyonkarahisar tarihini ve kültürünü fotoğraflarla anlatan Bir Zamanlar Afyonkarahisar kitabı içerisinde yer alan ve günümüzde çekilmiş olan fotoğraflar bir araya getirilerek dijital kolaj çalışmaları oluşturulmuştur. Taşpınar dergilerinden, diğer yerel ve ulusal kaynaklardan alınan bilgiler ile il kültürü yazım aşamasında anlatılmaya çalışılmıştır. Dijital kolaj

tasarımları ile ilin yerel kültürünün tanıtımı için özgünlük ifade eden ürünler ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Geçmişteki Afyonkarahisar hakkında bilgiler veren görsel malzemelerin, tanıtım noktasında kullanımı daha önce uygulanmamış bir araç ve yöntem olan kolaj tekniği ile yapılacaktır. Bu çalışmalarla bir yandan ilin kültürel tanıtımında önemli adımlar atılabilecek, diğer yandan da sanal araç ve yöntemler yardımıyla, kâğıt, kumaş, metal levha, pleksiglas vb. malzemeler kullanılarak her türlü reklam ve tanıtım malzemesinin üretimine de katkı sağlanacaktır.

2.2.1. Kolaj Tekniğinin Kapsamı ve Uygulama Biçimleri

Kolaj, sanatçı tarafından seçilen kâğıt, gazete, fotoğraf gibi çeşitli malzemelerin kesip birleştirilmesi neticesinde oluşturulmuş, sanatçının duygu ve ifade gücünü yansıtan çalışmalardır. Ayrışık parçaların bir bütün içerisinde ortak birlikteliği olarak da algılanabilir. Bu bütün içerisinde parçalar, aralarında kurdukları etkileşimle, kendilerine özgü hareketli bir bağ kurarlar.

Kolaj tekniğinin ilk uygulamaları, 1912'den sonra ip, cam parçaları, kâğıt gibi somut malzemelerle yağlı boyayı karıştırarak maddesel bir nitelik ortaya koymakla başlamıştır. Sanatçıların kolaj tekniğini kullanmasıyla ifade biçimleri genişlemiş ve Kübizm, Dada ve Pop Sanat gibi akımlarda da kullanılmıştır (Turan, 2018: 17).

Kolaj ve montaj tekniği, birçok sanat disiplininde (edebiyat, şiir, tiyatro, sinema) bir anlatım yöntemi olarak kullanılmıştır ve kullanılmaktadır. Resim, heykel, fotoğraf, edebiyat, mimarlık gibi alanlarda kolajı ele alan birçok kitap ve araştırma olmakla beraber, grafik tasarım disiplininde kolajı inceleyen kaynağın oldukça az olduğu görülmüştür.

Fransızca kökenli 'kolaj' sözcüğü, ilk olarak Kübistler tarafından 'papiercolle' (düz bir yüzeye kesilip yapıştırılmış kâğıt) olarak tanımlanmıştır. Bu terim sadece kâğıdın kullanımına atıf yapan, kübistlerin kâğıt kolajlarından bahseden bir kolaj biçimidir (Aslan Yavaşca, 2017: 16).

Kolaj tekniği, sanatsal arayışların en çok yaşandığı 20. yüzyılın başlarında ilk olarak kübizm akımı içerisinde meydana gelmiş, ardından birçok sanat akımı

içerisinde yer edinmiştir. Aslan (2017: 15), kolajı şöyle tanımlamıştır: “ Kolaj, bağlamından koparılıp farklı aidiyetliklerle bir araya getirilen, zamanlar arası imgelerin yeni bağlamlara taşındığı, benzersiz inşa pratiği ile en önemli sanatsal üretim anlayışlarından biridir. kolaj, modern sanatın gelişimindeki en önemli dönüm noktasıdır.”

Kübizmin öncülerinden “Pablo Picasso ve Georges Braque, papierscolles (düz bir yüzeye kesilip yapıştırılmış kağıt) olarak adlandırılan ve kesik kağıt parçalarının resim yüzeyine yapıştırılmasıyla elde edilen, kendilerine özgü bir kolaj tekniği geliştirmişlerdir. Braque, gerek boyaya kattığı metal tozu, kum ve küllerle ya da taklit ettiği baskı yazı ve doku efektleriyle, gerekse papierscolles tekniği kullanarak analitik kübizmin kolajla elde edeceği yeni gerçeklik anlayışının öncüsü olmuştur, [...]” (Turan, 2018: 36).

Pablo Picasso ve George Braque gibi sanatçılar, öyküsel ve simgesel resim anlayışını yadsıyarak, dinamik ve serbest perspektif yaklaşımını içinde barındırmış, aynı zamanda çalışmalarına üç boyutlu nesneleri ve günlük malzemeleri de dâhil etmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı öncesi, gündelik hayattan farklı malzemeleri tuvale taşıma heyecanı duyan kübistler için vazgeçilmez bir unsur haline gelmiş ve iki boyutlu resim yüzeyine dâhil olan gazete sayfaları beraberinde tipografiyi de resmin bir unsuru haline dönüştürmüştür (Aslan Yavaşca, 2017: 21).

Picasso 1912'de bir kağıt üzerine gazete parçalarını yapıştırarak ilk kolaj resmini yapmıştır. Picasso'nun ilk kolajları konunun zorlukla anlaşıldığı geometrik kompozisyonlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Düzgün kareler halinde yatay ve dikey formlar kümelenmesi içinde coşkulu bir hava yaratan çiçekli kağıt parçaları Picasso'nun bir eserinde yer almaktadır. Diğer yapıtlarında ise Picasso, zaman zaman bütünden ayrılan renkli kağıtların ifadesel gücünü araştırmıştır. Braque ise kağıt ve kağıdın formu arasındaki ilişkiyi daha belirgin ifade etmiştir. Bir gazete kağıdı parçası genellikle bir gazeteyi temsil etmiştir.

Günümüzde pek çok alanda kullanılan kolaj tekniği ise, elde bulunan fotoğrafın, yazının, gazete kağıdının ya da basılı malzemenin, bir yüzey üzerinde yeni bir kompozisyon oluşturacak şekilde yapıştırılması ya da çizilmesiyle elde edilir. Bin yıllık bir geçmişe sahip olan teknik ilk kez resim sanatında ciddi bir biçimde ele alınmıştır. Kolaj, insanın içinde var olan keşiflerin sonucu ve bir ifade biçimi olarak sanatın bir değeri, geleneksel ifade araçlarının önünü açan ve genişleten, yüzey mantığında devrim yaratan, sanatsal ifade araçlarına bakış açılarını değiştiren, plastik sanatlara yeniliği getirip sanatçının ifade özgürlüğünü genişleten bir unsur olarak günümüzde yer etmiştir (Turan, 2018: 13).

Şekil 8. Pablo Picasso, Gitar, 1913.

Kaynak: <http://www.moma.org/collection/works/38359>(e.t:07.10.2018)

Picasso ve Braque'ın kumaş parçaları, eski gazeteler, tel, mukavva gibi sıradan nesneleri çalışmalarına katmasıyla başlayan kolaj modern yaşamın da anlatım biçimi olmuştur. Picasso'nun çalışmalarına entegre ettiği nesneler sayesinde sanat ile gerçeklik arasındaki bağlantı sorgulanmıştır. Sanat çalışmasının özerklik derecesine de işaret eden kolaj, gündelik hayatın en basit bir parçasını bile kullanım değerinden çıkartarak, estetik bir nesneye dönüştürme gücüne sahiptir. Örneğin, gazete parçası resmin içinde kullanılıncı bambaşka bir kimliğe bürünür. Hem gündelik bir nesne hem de estetik bir obje olarak algılanır (Bitmez, 2008: 28).

Sürekli yenilenen ve ilerleyen tasarım çağında yaşanan her değişim birer gelişme olarak görülmektedir. Grafik tasarımın günümüzde popüler olması, her alanda karşımıza çıkması, kreatif (yaratıcı) tasarımların öne çıkmasını gerektirmektedir. Alternatif tasarımların tercih edildiği günümüzde kolaj etkin tercihlerden olma noktasında ilerleme göstermektedir (Turan, 2018: 13).

Kübizm, dada, pop-art gibi akımlardan günümüze kadar yapılan kolaj çalışmalarının temelini tasarlama, yeni şeyler üretme düşüncesi oluşturmaktadır.

Tarihsel süreç içinde tasarlamak ve yeni şeyler üretmek her zaman hareketli yapısını korumuştur. Sanatta renk, biçim, maddesellik ve anlatım çoğu zaman çeşitlilik göstermiştir.

Geçmişimizden gelen bu durum bizlere sanatsal ürün ortaya koyma aşamasında yön vermiştir. Ayrıca ürünü tasarlamaya geçmeden önce araştırma yapılmasına, sonrasında ise araştırılanların geliştirilmesine imkan vermiştir. Tasarlamak yeni ürün, mekân ve alan için bir plân oluşturma, geliştirme sürecine işaret eder. Günümüzde tasarımın birçok alanı vardır. Görsel sanatlar içinde en fazla tercih edilen grafik tasarım olarak öne çıksa da iç mimarlık, peyzaj tasarımı, endüstriyel tasarım ve moda tasarımı da günümüzdeki etkin tasarım disiplinleri arasında yer almaktadır.

2.2.2. Dijital Kolaj

Elektronik ortamda üretilen sanat olarak kısaca tanımlanabilen dijital sanat, çağdaş bilgiyi, bakışı ve bilinci, teknolojiye ilişkin kuramlar ve kavramlarla değiştirmekte ve geliştirmektedir. Birden fazla sanatsal biçimi ya da teknik anlatımı bir arada kullanabilen dijital sanat, insanın çevresiyle, bilgiyle, teknolojiyle, estetikle olan etkileşimini sorgulamaktadır.

Geleneksel sanatın sınırlarını zorlayan yeni medya teknolojileri ile üretim yapan sanat eseri sanatçıların, malzeme olarak teknolojinin zenginliklerinden yararlandıklarını görmekteyiz. Yeni medya teknolojilerini kullanan sanat projeleri, içerikte ve uygulamada sosyal, matematik, fizik bilimlerinin tezlerinden, bulgularından, verilerinden yararlanmakta ve bu olgulara sanatsal anlamlar yüklemektedir. Bu sırada, birden fazla sanatsal biçimi ya da teknik anlatımı bir arada kullanabilen dijital sanat, her yeni gelişen sanat biçiminde olduğu gibi onu üreten sanatçısının estetik görüşü ile şekillenmektedir.

Dijitalize olmuş yeni dünyanın sanatı olarak kabul edilen dijital sanat, genel anlamda dijital teknoloji ile üretilen sanal nesnelerin estetik değerlerle kurgulandığı sanat biçimini oluşturmaktadır. Dijital sanat üretiminde, teknolojinin yanı sıra sanatın diğer alanlarında olduğu gibi, nokta, çizgi, ışık, form, doku, renk vb. temel sanat öğeleri kullanılmaktadır. Bunlarla birlikte düşünce sınırlarını aşan bir hayal gücü ve

yaratıcılık olmazsa olmazlardandır. Bilgisayar kullanımına, programlara ve dijital sanatın üretileceği fotoğraf makinesi, video kamera, tarayıcı gibi araçlara tasarım aşamasında ihtiyaç duyulmaktadır.

Mevcut her türlü hazır materyal ile basılı, çizili ve fotografik malzemenin önceden bilinen hayat bağlamından alınarak, yeni bir bağlama hizmet edecek doğrultuda, bilgisayar destekli grafik programları kullanılarak yeni bir tasarım oluşturulmasıyla dijital kolay meydana gelmektedir.

Nesnenin parçalanıp, farklı bir anlatım biçimiyle tekrar bir araya getirilmesi temel ilkesi ve ilgisiz harf formlarının üst üste bindirilmesiyle oluşmuş sözcük parçalarının kullanıldığı harf/görüntü kolajları, grafik tasarım için, özgün ve anlatım gücü yüksek bir iletişim yöntemi olmuştur.

Dijital kolaj yöntemi aracılığıyla kendileri tek başlarına bir anlam ifade etseler de birden fazla fotoğrafın bir araya getirilmesinden farklı sanatsal içerik ve nitelikli imajlar oluşturulabilir. Ayrı fotoğraflarla yeni bir anlamın ortaya çıkması ya da daha önceden üretilmiş anlamı farklı yansıtacak biçimde düzenlemeler yapılması işlemi dijital kolajın alanına girmektedir. Sanat yapıtını yeni bir bakış açısı ile oluşturan sanatçı süreçte eylemi sadece biçimsel bir kurgulama olarak ele almaz, sezginin eşliğinde deneyselliğe açılırken, düşünce boylamından yaratıcılığını ön plana çıkarır.

Teknolojik gelişmelerle temel amacı iletişim kurmak olan grafik tasarım alanı, dijital kolaj çalışmalarıyla gerek web ortamlarında gerekse yazılı basında mesajlarını alıcılara daha etkili bir şekilde iletebilmektedir.

Tuval yüzeyine yapıştırma ile başlayan kolajın daha sonra fotomontaj yöntemine dönüşen, üç boyutlu kolajlardan dijital kolajlara ve düzenlenmiş fotoğraf uygulamalarına kadar çeşitlenerek, çağdaş sanatta anlatım olanaklarını genişlettiğini söylemek mümkündür. Kolajın yapısı gereği, sanatsal uygulamalardaki kurgusal çeşitliliğe hızlı ve yaratıcı çözümler üretmede zengin anlatım olanaklarını içerdiğine ilişkin örnekleri çoğaltmak tabii ki mümkündür. Önemli olan nicelikten önce nitel olanın düzeyidir; sanatsal ifadeye hayat verecek özgün ve yaratıcı bir düşünceye ulaşmaktır. Sonraki aşamaysa, bu özgün fikrin nasıl ve hangi araçla ifade edileceğine ilişkindir (Ergül, bt. s. 14).

Zengin bir kültürel mirasa sahip olan Afyonkarahisar'da bu mirası oluşturan tarihi, kültürel, mimari değerlerin yanına sosyal hayatı da katarak gelecek nesillere aktaracak görsel yönü ağır basan çalışmalar üretilmelidir. Daha çok gençlerin

dikkatini çeken dijital tasarımlar sık kullanmış oldukları dijital ortamlarda karşılırlarına, kültürel değerklerini yansıtan tasarımlar olarak çıktığında -bunların içeriğini bilmeseler de- kültür unsurlarına aşına olmalarını sağlamaya yardımcı olur. Başta yerel kültür tanıtımı olmak üzere ulusal kültürün de yansıtıldığı çalışmalar üretmek dijital kolaj tekniğı ile mümkündür.

Şekil 9. Sanatçı Aysu Bekar, Dijital Kolaj Çalışması Örneğı

Kaynak: Yılmaz Bilgili, Yıldız Ünal, Doğaner, 2018: 406

İKİNCİ BÖLÜM

TAŞPINAR DERGİLERİNE GÖRE 1932-1960 DÖNEMİNDE AFYONKARAHİSAR YEREL KÜLTÜRÜ

Bir ulusun ya da etnik grubun kültürü, hayat tarzı, değer yargıları ve normları yani dini, dili, gelenek ve davranışları, sanatı icra yolları (müzik, dans ve tiyatro) ile siyasal ve toplumsal örgütlenme yollarının bütününden yerel kültür oluşur. Bu nedenle yerel kültür, insanların yaşadıkları yerin kültürel değerlerini, diğer illerin kültürlerine göre farklılık teşkil eden taraflarını da kapsamaktadır.

Sosyal faaliyetler, mutfak, giyim, gelenek, din, kutsal eşyalar, sanat eserleri, müzik, dans, folklor, arkeolojik, tarihi yapı ve alanları sosyo-kültürel miras içerisinde değerlendirilmektedir. Bunlar da yerel kültür basamaklarının alt grubunu oluşturmaktadır.

Afyonkarahisar'ın basın ve kültür hayatında önemli bir yer tutan Taşpınar dergisi Afyon Halkevi Edebiyat Şubesi tarafından 19 Kasım 1932 tarihinde yayınlanmaya başlanmıştır. Dergi, Afyonkarahisar'ın tarihi ve kültürel geçmişi hakkında bilgiler vermekte olan önemli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Kültür kavramında belirtildiği üzere Afyonkarahisar halkının bilgisine, imanına, sanatına, ahlakına, örf ve adetlerine Taşpınar dergilerinin sayılarında yer verilmiştir. Dergi, yörede yaşayan halkın gelenek ve davranışları, sanatı icra yolları ile siyasal ve toplumsal örgütlenmeleri hakkında da bilgiler vermektedir.

Taşpınar dergileri 1930 yılından günümüze halkın yaşayışını, düşünce yapısını ortaya koyan, Afyon'un tarihi temellerini öne çıkaran, araştırmalara kaynak teşkil eden önemli bilgileri bünyesinde bulundurmaktadır. Aynı zamanda dergi, dergiye yazıları ile katkıda bulunan yazarların da fikir yapılarını yansıtmaktadır. Dergi dönemin şehir yaşamına ve toplumsal yanına ışık tutmakta, dönemin aydınlarının görüş ve düşüncelerini sunmaktadır.

1932-1960 döneminde Afyonkarahisar yerel kültürüne bakacak olursak ilin yerel kültürünün izlerini taşıyan yapıların başında Halkevi Binası gelmektedir. Türk kültürünü yaymak, milli birliği sağlamak, aydınlar ve halk arasındaki iletişimi sağlamak amacıyla 1932 yılında kurulan Halkevi Binası 1951 yılına kadar çeşitli sosyal amaçlara da hizmet ederek varlığını sürdürdükten sonra 1952 yılında hazineye devredilmiştir. Daha sonrasında uzun yıllar Defterdarlık Binası olarak kullanılarak 1992 yılında Afyon Kocatepe Üniversitesinin kurulmasıyla birlikte Rektörlük Binası olarak tahsisi yapılmıştır. 2000 yılı başlarında Afyonkarahisar'ın yetiştirdiği siyasetçi ve devlet adamlarından Rıza Çerçel' in adı verilerek kültür merkezine dönüştürülen bina günümüzde hâlâ kullanılmakta, cafe ve sağlık merkezi olarak hizmet vermektedir.

Afyon Halkevi toplumun zevklerini, cumhuriyet rejiminin idealleri çerçevesinde yukarılara taşımayı ve geliştirmeyi hedef edinmiştir. Bu ideallerin temelinde halk arasında kökleşmiş, kabul görmüş, ilin kendine has özelliklerini içinde barındıran, tarihi değerleri, gelenek ve görenekleri, toplumsal yaşayışını yansıtan her türlü imgeleri görebiliriz.

İl merkezinde bulunan Cumhuriyet Döneminin ilk yıllarının (1939- 1940) özelliklerini yansıtan önemli yapılardan biri olan Ptt Binası da Afyonkarahisar yerel kimliği açısından büyük öneme sahiptir. Bu binanın yapımına dönemin Ulaştırma Bakanı Ali Çetinkaya' nın destekleri ile 1938 tarihinde başlanmıştır. Binanın açılışı 24 Haziran 1940 tarihinde eski Belediye Binası ile aynı gün olduğu bilgilerine ulaşılmıştır.

PTT Binası devrin mimarisini yansıtan yapısıyla, saat kulesiyle yıllardır hizmet vermektedir. Şehirde saat kulesinin bulunduğu iki yapıdan birisidir. (Diğeri Ali Çetinkaya Gar Binası) Ptt binası 26 Haziran 1940 tarihinde halka açılmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi Kamu yapılarına örnek oluşturan bir yapı olması nedeniyle, Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu' nca 15.01.2005 gün ve 221 sayılı kararla koruma altına alınmıştır (Özpınar, 2014: 232).

Şekil 10. Binanın İnşaat Çalışmaları,16/05/1938, PTT Arşivi

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 231

Bir diğer yerel kültür unsuru da kitaplara geçmemiş meçhul tarihi simaların mezar taşları olmuştur. Taşpınar dergisi sayılarından edinilen bilgilere göre bu mezar taşlarının bazılarında orada yatan şahsiyetlerin sadece isimleri bulunmaktadır.

Eski Afyonkarahisar fotoğraflarını incelerken mezarlıkların çokluğu dikkat çekmiştir. Özpınar (2017: 4) Afyonkarahisar’ da eski mezarlar hakkında yazdığı yazısında Afyonkarahisar’da yirminin üzerinde mezarlık olduğunu belirtmiş bu durumu şöyle yorumlamıştır:

“İlimizde mezarların bu kadar çok olması tarihimizin, kültürümüzün köklerinin sağlam olduğunu ve geçmişte önemli bir yerleşim merkezi olduğumuzu gösterir. Afyonkarahisar’da Türklere ait tespit edilen ilk mezar taşları üzeri hayvan fügürlü Türkmen mezar taşlarıdır. Gerek şehir içinde gerekse bazı köy ve kasaba mezarlarında tesbit edilen bu mezar taşlarından bazıları Arkeoloji müzesinde sergilenmektedir. Yine şehir merkezinde eski Olucak Mezarlığı’ndan getirilen dört köşeli, üstü kavuklu H 794/ M 1391-92 tarihli mezar taşının tespit edilenler içerisinde en eski tarihli olduğu belirtilmiştir (Özpınar, 2017:5)

Kültürel değerlerden izler taşıyan bazı taşlarda mezar taşçılığı sanatının izlerini görürken sahiplerinin de hangi tarihlerde yaşadıklarına dair ip uçları verilebilmektedir. Ancak mezar taşçılığı ustalarının da bu tahminleri her zaman yapmaları mümkün olmamaktadır. Çünkü bazı taşlar nakışsız ve düzdür.

Yerel kültürün izlerini taşıyan mezar taşları, başlıca iki noktadan kıymeti haizdir; ya tarihte az çok birer vazife görmüş şahsiyetlere veya mensuplarına aittirler. Yakutta tezyinat san'atı bakımından bir devre aittirler. Bolvadin de Silleli ve Çardak mezarlıkları vardır. Silleli mezarlığında müahhar (sonraya bırakılmış, eskimiş) devirlere ait taşlar mevcuttur. Bunlar, gerek taşların cinsi, gerek yapılış ve yazı itibari ile tamamen kıymetsizdirler. Çardak mezarlığında hepsi tarihi şahsiyetlere ait olmasalar bile san'atca kıymetleri yüksek fakat miktarı az taşlar vardır. Çardaklı mezarlığında sadece ayet ve hadis yazılı kavuklu ve dört köşeli birer sütün halinde çok san'atkârana taşlarda vardır. Bolvadin kazasındaki Cami, Medrese, Türbe, Köprü ve Çeşme kitabeleri muhterem İsmail Hakkı Uzun Çarşılı Oğlunun "Kitabeler" isimli eserinde münderiştir (Melûl Meriç, 1935: 80).

Toplu sınıfları içine alan mezar taşlarının sahiplerine, elimizdeki tarihî vesikalarda ulaşamamak da Afyonkarahisar'da eski mezarlıklar üzerine bilinen ilk çalışmayı Afyon Lisesi eski öğretmenlerinden merhum Edip Ali Baki'nin yapmış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Özpınar (2017: 5) yazısında şu bilgilere yer vermiştir:

"Edip Ali Baki sırasıyla Olucak civarı, Şehreküstü, Kayadibi, Yarenler, Viranbağ, (Örenbağ-Cenkçi) Otpazarı civarındaki mezarlıklar ile müze ve bazı cami hazirelerindeki mezar taşları hakkında bilgi verir. Edip Ali Baki mezar taşlarına bakarak 14- 15. ve 16.asırlarda şehirde sanat hayatının çok ileride olduğunu sonraki asırlarda bu hayatın eskilere nisbetle durgun bir halde kaldığını ifade eder."

Türk tezyini sanatının tekâmül merhalelerini en canlı birer varlık halinde bugüne kadar, yaşatan eserler; mezar taşlarıdır. Bu taşların müzelik addedilmeleri için mutlaka pek ince ve pek yüksek bir san'atkârlık eseri olmaları lâzım değildir. Yeter ki san'atın tekâmül marhalelerinden birini gösterir mahiyet ve kıymette olsunlar" (Melûl Meriç, 1935: 80)).

Mezar taşlarının ham maddesini günümüzde yaygın olarak tercih edilen mermer oluşturmaktadır. Afyonkarahisar denilince aklımıza ilk gelen imgelerden olan mermer ilin kalkınmasında önemli bir role sahiptir. İlin mermeri kadar, termal kaynakları, kaymağı, sucuğu ve haşhaşı da meşhurdur. Bütün bunlara ek olarak eşsiz doğal ve kültürel varlıkları da önemli bir turizm potansiyelini oluşturmaktadır.

Taşpınar dergilerine göre günümüze kadar Afyonkarahisar yerel kültürü sürekli gelişim ve değişim göstermiştir. Derginin her sayısında dil, tarih, edebiyat, güzel sanatlar gibi pek çok alanda çıkarılan yazılar kültürel değerlerin çeşitliliğini bize sunmaktadır. Yapılan incelemeler ilin kültür dokusunun karakteristik özelliklerine bakılmasının gerekliliğini ortaya koymuştur.

1. AFYONKARAHİSAR KÜLTÜR DOKUSUNUN KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Afyonkarahisar, İç Ege Bölgesi'nde coğrafi konumu itibariyle Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri'ni, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'ne bağlayan kavşak durumundadır. Bu nedenle tarih boyunca doğu ile batı, kuzey ile güney bölgeleri arasında köprü görevini üstlenmiştir.

Kent milattan önce üç binli yıllardan başlayarak beş bin yıllık tarihe sahiptir. Kentte sırasıyla Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Helenistik ve Roma Dönemleri, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu hüküm sürmüştür. Yakın tarihimizde ise Kurtuluş Savaşı'na son noktayı koyan Büyük Taarruz'a ev sahipliği yapmıştır.

Afyonkarahisar kültürel kaynaklar yönüyle de zengindir. İl, Eskişehir ve Kütahya illerini kapsayan “Frigya Kültür ve Termal Turizm Gelişim Bölgesi” olarak bilinmektedir. Anadolu'nun en eski medeniyetlerinin yaşadığı ve antik kalıntıların bulunduğu Frig Vadisi, Afyonkarahisar sınırları içerisinde bulunur.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın (2007) Türkiye Turizm Stratejisi- 2023'de, öncelikli olarak Türkiye'de dört bölge için termal turizm master planı hazırlanması hedeflenmekte ve bu dört bölge içinde “Frigya Kültür ve Termal Turizm Gelişim Bölgesi” bulunmaktadır. Afyonkarahisar, Eskişehir, Kütahya ve Uşak illerini kapsayan bölgede kültür ve termal turizme dayalı olarak turizmin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Kervankıran, 2011: 221)

Ayrıca ilde, Afyonkarahisar tarihi evleri, kalesi, mevlevihanesi, müzeleri, el sanatları, yemekleri ve Başkomutan Meydan Muharebesi'nin yaşandığı savaş alanları turizm için katkı oluşturmaktadır.

1930 yıllarından başlayarak ilin kültür dokusunun oluşmasında halkevlerinin açmış olduğu kursların ve bu kursların yaptığı faaliyetlerin etkisi büyüktür. Toplumun sosyal, kültürel ve yapısal gelişmesine zemin hazırlayan halkevleri öz Türkçe yarışmaları düzenlenmiş, dil bayramı kutlamaları yapmış, Türk dilini yabancı etkilerden kurtararak, Türkçenin ulusallaşmasına yönelik şiir, mani, atasözü ve anıların yer aldığı etkinlikler düzenlemiştir.

Vatandaşların kültürel çalışmalar içerisinde yer almalarına olanak sağlayan halkevleri, dönemin olumsuzlukları içerisinde toplumun her kesiminden insanını bir araya getirme görevini yerine getirmiştir.

Taşpınar dergisinin sayılarında yer alan yazılarda ilin tarihi ve kültürel zenginliklerini içine alan tarihi konaklarına, yöresel kıyafetlerine, folklor yapısına, doğal güzelliklerine, yerel kültür dokusunu oluşturan karakteristik öğelerine çokça yer verilmiştir. Yıllar boyunca varlığını sürdüren bu değerlerin korunmakla birlikte genç kuşaklara anlatılması, gösterilmesi netice de öğretilmesi gerekmektedir.

2. İLİN TARİHİ VE KÜLTÜREL ZENGİNLİKLERİ

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde Kurtuluş Savaşı'ndan çıkış ve 1929 Dünya Krizi nedenleriyle başlangıçta Afyon ekonomisi olumsuz etkilenmiştir. Bu dönemde sermaye birikiminin oluşmamış olmasının yanında önceki dönemlerde canlı olan şarapçılık, dokumacılık ve dericilik gibi geleneksel sektörlerin de sönükleşmesi, ilin ekonomik yapısını olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca, il merkezinin hinterlandı konumundaki ilçelerle ticari ilişkilerinin zayıf olması bu dönemdeki ekonomik yapının düşük performansının hem neden, hem de sonuçlarından biri olmuştur. (Afyon İli Raporu, 1996: 11-12)

Afyon ekonomisinin gelecek dönemlerde canlanmasını sağlayan ve büyümesine etki eden bazı gelişmeler yaşanmıştır. Bunların başında: Afyon'u diğer illere bağlayan yolların yapılması, bankaların kurulması, Tarım Kredi Kooperatiflerinin açılması, ticaret ve sanayide şirketleşmeye başlanması, tarımda mekanizasyona gidilmesi gibi konular yer almaktadır. Ayrıca 1950'li yıllardan sonra ve özellikle 1960'larda bazı kamuya ait sanayi kuruluşlarının da kurulması ekonomik canlılığa hız kazandırmıştır. Bu ekonomik canlanma zaman içerisinde kültürel faaliyetlere de etki etmiştir.

Afyonkarahisar'da ilin tarihi güzelliklerinden biri olan, aynı zamanda tez başlığında da adı geçen Taşpınar dergilerinin adını aldığı değerli bir çeşme vardır. Sadece Taşpınar Çeşmesi değil il içerisinde birçok çeşme mevcuttur. Bunların en bilineni Taşpınar ve Olucak Çeşmeleri'dir.

Yıllarca birçok maniye, şiire, aşka konu olan bu çeşmeler günümüzde ilgi beklemektedir. Yine bu çeşmelerden Kadınana Suyu, Kadınana Su Kemer, Kışlacık Çeşmesi, şimdiki Anıtpark civarında bulunan 1925'te park düzenlemesi sebebiyle kaldırılan Paşa Camii Çeşmesi de ildeki önemli çeşmeler arasında yer almaktadır.

Şekil 11. Taşpınar Çeşmesi ve Çamaşırlığı, 1935- 1940, Ö. Fevzi Atabek Arşivi

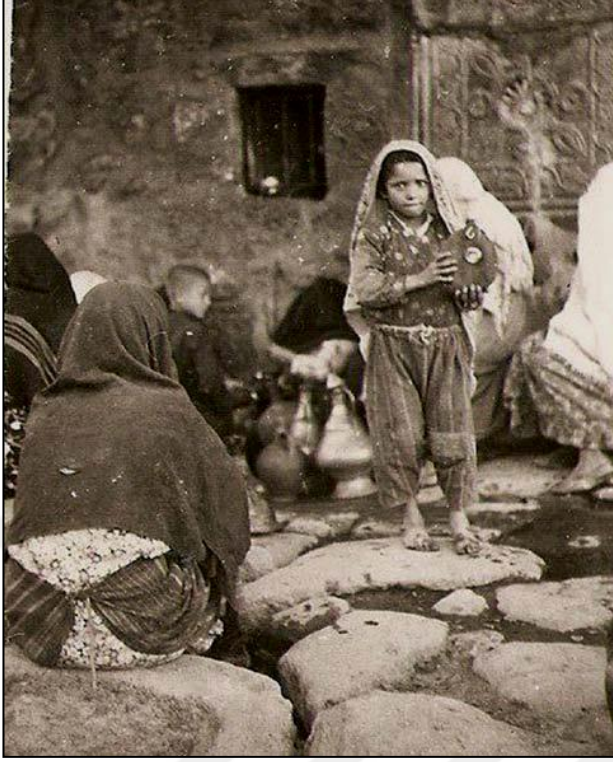

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 82

Taşpınar dergileri sadece tarihe damgasını vurmuş çeşmeleriyle değil her ayın on dokuzunda çıkan sayılarıyla ilin zenginlik kaynaklarını konu edinen bir hazine olarak görülmektedir. Dergi Afyon Kalesini, yörede bulunan kervansarayları, köprüleri ve diğer tarihi eserleri, yörenin yemek kültürünü, tarihi konaklarını, folklor yapısını, ilin tarihte geçirmiş olduğu deprem, yangın, kaza gibi doğal afetleri, Afyon'un kurtuluşunu, haşhaşını ve diğer bazı ürünleri hakkında yazılmış yazıları ile okuyucularına ve tarihe ışık tutar niteliktedir.

Taşpınar Dergisi'nin 4. Cilt 48. Sayısında Yurttan Araştırmalar başlığı altında yer alan Süleyman Gönçer'in 'Üç Mimari Abidemiz' yazısında ilin tarihi ve kültürel zenginliklerine örnekler verilmiştir. Gönçer anlatımında; "Afyonumuzu süsleyen üç önemli eserden ve onların mimari değerlerinden söz açmak istiyoruz" diyerek Gedik Ahmet Paşa (İmaret) Camii, Hamam ve Medresesine dikkat çekmiştir.

Şekil 12. Taşpınar Çeşmesi'nde Bir Kız Çocuğu, 1935 Eray Önelçin Arşivi

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 83

“Afyonkarahisar tarihi ve kültürel zenginliklerinden sadece bir kaçı olan Gedik Ahmet Paşa (İmaret) Cami, Hamam ve Medresesi Fatih Mehmet ve İkinci Beyazıt çağlarının değerli kumandanlarından ve sadrazamlarından olan Gedik Ahmet Paşanın yaptırdığı bu üç eserin vakfiyeye göre yapılmasına 879 göç yılında (1484 doğum yılı) başlanmıştır. İmaretinin sürekli bakılmasına İstanbul, Kütahya, Afyon, Çivril, Denizli vs. yerlerde pek çok dükkân, han, hamam, bahçe ayıran Gedik Ahmet Paşa bunlara bakmaya mütevellî olarak oğullarını bıraktığı gibi eserinin yapılmasına ve bitirilmesine de geçici mütevellilik ile Mimar Ayas ağayı memur etmiştir (Gönçer, 1936: 215).

Gönçer'in dergideki yazısında bahsettiği üzere diğer mimarların isimleri hakkında maalesef bir bilgiye ulaşılamamıştır. Kahramanlığı ve devlete hizmetleri yönünden çok değerli bir kumandan olan ünlü vezir Gedik Ahmet Paşa, Afyonkarahisar'ın değerli şahsiyetlerindendir. Gedik Ahmet Paşa'nın yaptırmış olduğu zengin kitap sarayı ile çağının yüksek bir kültür kaynağı olan imaret binalarından cami, hamam ve medrese kısımları mevcuttur. Bunlar;

İMARET CAMİİ: İmaret bahçesi denilen geniş meydanın ortasında yükselen bu âbide çağının yüksek mimarî örneklerinden biridir. Büyük uzun bir salon halini gösteren esas camii ortasından geniş bir kemer üzerine iki kubbe ile örtülmüştür. Bu iki büyük kubbenin kemerden duvarlar üzerine gelen meyilli baskısını karşılamak için binanın iki yanına ikişer oda birer sofa eklenmiştir. Bu eklenen kısımlar ile

caminin sağlamlığı, dayanıklılığı artırıldığı gibi gerekli ve faydalı dört de oda kazandırılmıştır. Cami dıştan Seydiler taşından kesme taş kaplandığı gibi kapı, pencere, mihrap, minber gibi kısımlarında da acunun en değerli ünlü mermer ocaklarından olan eski -(Synnada) Sinada- mermerleri kullanılmıştır. Cümle kapısının kemer, korniş ve istitalarını süsleyen mermerlerin benekli, koyu, açık gök renklerinden yapılan güzel tertip çok san'atkâranedir. Aynı gök mermerden yapılan mehrabı yanlardaki konturol direkleri ile kapı kadar ve belki daha fazla bir san'at ve gösterişi vardır. Menber beyaz mermerden ve pek ince yapılmıştır. Caminin ağaç kapısı Türkoymacılığının en güzel örneklerinden biridir (Gönçer,1936: 216).

Dergide belirtildiğine göre cami 882 göç yılında açılmıştır. Bunun için Kul HiyeDarül- Karar'ın tarih düşürüldüğü görülmektedir. Caminin 1079 göç yılında bir zelzele yüzünden harap olduğu, 1210 göç yılında ise önemli bir şekilde onarıldığı elde bulunan vesikalardan tespit edilmiştir. 1936 yılında Gönçer tarafından dergide kaleme alınan yazıda o dönemde bu güzel abideyi daha çok fotoğraf ile tanıtmaya imkân olmadığı belirtilmiştir.

Şekil 13. İmaret Hamamında Restorasyon Çalışmaları, 1940-1950

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar s. 72

İmaret Hamamı: Caminin ön yüzünün yan tarafında çok kullanışlı, şirin bir tarzda çifte olarak yapılmıştır. Dikkati çeken tarafı kadınlar ve erkekler için olan kısımların birbirine benzemeyen iki ayrı plân ile birleşik olarak yapılmasıdır. Çevrenin büyük bir ihtiyacına karşılık veren hamam aynı zamanda camiye önemli bir gelir olmaktadır. Günümüzde hâlâ aktif ve bakımlı bir halde bulunmaktadır.

Medrese: Afyonluların "Taş Medrese" adını verdikleri bu bina caminin yan arkasında ve başka medrese binalarında olduğu tarzda, bir avlu etrafında küçük odalar, dersane ve kütüphane kısımlarından ibaret olarak yapılmıştır. Medreseden ayrı bir kapı ile girilen iki kubbelik bir mektep kısmı ile burası devrinin yüksek kültür kaynaklarından biri idi. Müderrisleri arasında Ahteri'lerin, Abdürrahim'lerin bulunduğunu söylemek; onun kültür hayatında oynadığı rolü anlatmaya yetecektir (Gönçer,1936: 247).

On iki molla odası, bir müderris odası, bir kütüphane, bir dersane ve bir de mektep teşkilatı ile önemli bir mimarî eser olan Taş Medrese; cami duvarlarında da görüldüğü gibi Seydiler taşı ile kaplıdır. Genel savaş ve işgaller sırasında epeyce harap olmuş olan bu bina şimdi müze olarak kullanılmaktadır. Kültür Bakanlığı Abideleri Koruma Heyetinden alınan tahsisatlarla oldukça iyi bir şekilde onarılmıştır. Bu suretle hem bina kurtarılmış ve hem de memleket kıymetli bir müessese kazanmıştır.

Yapımına 1899 yılında başlanan ve 1901 yılında bitirilen eski Hükümet Konağı da tarihi ve kültürel değerlerimiz arasında yer almaktadır. Bu eser müteahhidi Kabağaçlızade Sabit Bey olduğu bilinen Osmanlı son dönem mimarisinin güzel bir örneğidir. Bina balkonlu, sütunlu girişi ve sütunların taşıdığı çıkmasıyla, zemin ve iki kattan oluşan ve yıllarca devlet dairelerine ev sahipliği yapmış bir yapıdır. İşgal yıllarında (1921- 1922) Yunan ordusunca karargâh binası olarak kullanılan binanın 1934 yılında yapılan tadilat sırasında öndeki sütunları ve bu sütunların taşıdığı çıkma katları kaldırılmış, çatısı değiştirilmiştir.

Şekil 14. 1934 Yılında Yapılan Tadilat Çalışmaları Sırasında Çatı Değiştirildi ve Balkonlu Kısım Kaldırıldı.

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, 161

Özpınar' dan (2014: 155) alınan bilgilere göre yeni hükümet konağı yapılması amacıyla 1974 yılı içerisinde başlayan yıkım işleri, binanın tarihi eser olduğu gerekçesiyle bir süre durdurulmuştur. Yapılan itirazlar neticesinde tekrar başlayan yıkım 1974 yılı sonunda tamamlanmıştır.

Binanın 1935-1940 yıllarındaki ön cepheden çekimi alınan aşağıdaki fotoğrafta bina giriş kapısının üzerinde bulunan “Yaşa Atatürk” yazısı dikkat çekmektedir. Bu yazı dönem insanlarının tarihi ve milli değerlere verdikleri önemi yansıtmaktadır. Yine Şekil 16’da Hükümet Konağı önünde duran otobüsler Afyonkarahisar Belediyesi’nin ilk hat otobüsleridir. Namıdiğer “Kırmızı Gelin” olarak dikkatimizi çeken bu otobüsler günümüzde hâlâ kullanılmaktadır.

Şekil 15. Anıtpark'tan Hükümet Konağının Görünümü, 1935- 1940

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 162

Şekil 16. Belediye Binasından Görünümü, 1960- 1965

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 167

İlin diğer tarihi ve kültürel değerlerinden biri olan diğer bir yapıt da halk arasında “ Dam” diye bilinen eski cezaevidir. Özpınar (2014: 171) eski cezaevi ile ilgili önemli bilgiler verirken aşağıda belirtilen hususlara dikkat çekmiştir.

Afyonkarahisar eski Hükümet Konağı ile birlikte 1900 yılında yaptırılan kadın ve erkek kısımlarından ibaret olup günümüzde Hükümet Konağı ve arkasındaki alanı kapsamakta olan bu bina Osmanlı döneminde uzun yıllar eşkıyalara yataklık etmiştir. Cumhuriyet dönemiyle birlikte ise yeni bir hüviyete bürünmüştür. Binada meslek edindirme kursları, okuma yazma kursları açılmış, bu kurslarda ilin kültürüne katkı sağlayacak ürünler yapılmıştır. Ayrıca cezaevine ek binalar yapılarak buralar iş yurdu haline getirilmiştir.

Şekil 17. Eski Hükümet Konağı Arkasında Hapishane, Afyon Lisesi ve Civarının Kaleden Görünüşü, 1930

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpunar, s. 170

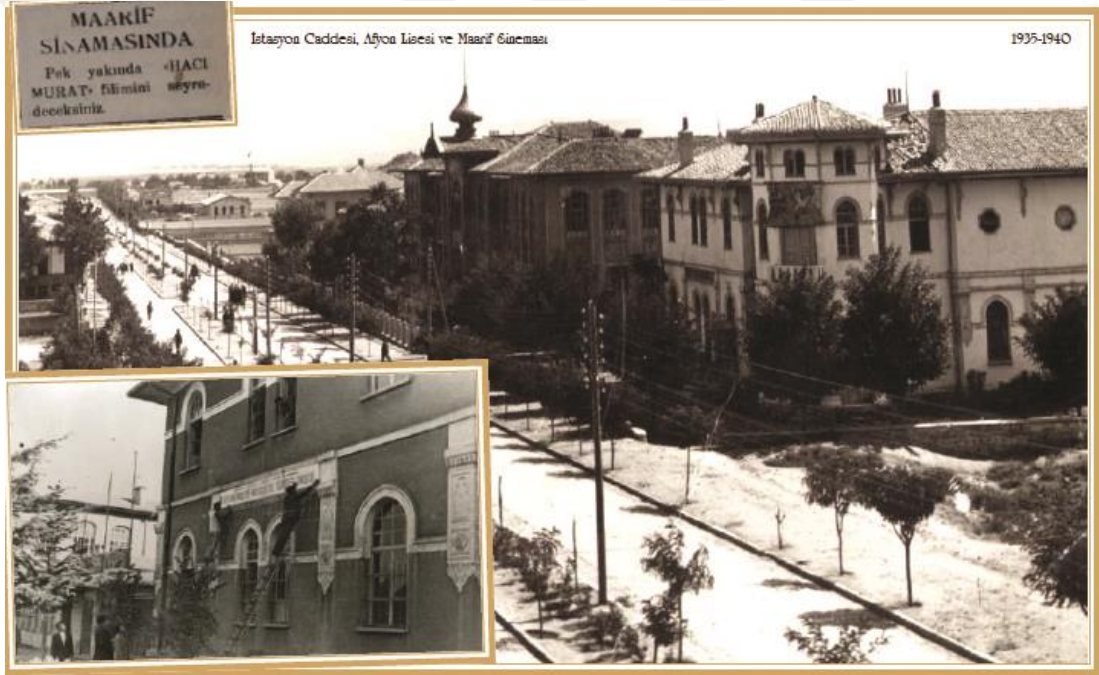
Eski cezaevi ile ilgili en geniş bilgiyi usta yazarlardan Şevket Süreyya Aydemir vermiştir. Hasan Özpunar'ın "Bir Zamanlar Afyonkarahisar" eserinden alınan bilgilere göre yazar Aydemir, 1925-1926 yıllarında mahkûm olarak bir süre bulunduğu cezaevini " Suyu Arayan Adam" isimli eserinde şöyle anlatmıştır.

"Afyonkarahisar'nda cezaevine kale derlerdi. Bu kale denilen cezaevi, hemen şehrin içindeydi. Ama oraya bir defa girip de avlusundan bakıldığı zaman bu dört köşe avluyu dört tarafından çeviren binalar ve duvarlar arasından yalnız bir gökyüzü bir de dışarıdan cezaevinin yan duvarını aşan büyük bir selvi kavağının yarısı görünürdü. Dış kapıdan avluya dar, dolambaçlı bir geçitten geçilirdi. Bu geçidi geçerken bir sıra kapılar açılır kapanırdı. Nihayet son kapıda ardımızdan çekilip kendinizi cezaevinin avlusunda bulduğunuz zaman bu kuyu gibi avluyu bir dam gibi kapatan mavi gök parçasıyla yarısı gözükten selvi kavağından başka dış âlemden nişan veren her şeyle alaka kesilmiş olurdu. Bu dört köşe kuyu gibi avlunun ortasında cezaevinin şadırvanı vardı. Asıl koğuşlar giriş kapısının tam karşısına rastlayan bina kısmındaydı. Ortadan bir kapıyla iki kat üstünde dört koğuşa ulaşılırdı. Her birinde yüz kadar hükümlü yatardı" (Özpunar, 2014: 171).

Afyonkarahisar Cezaevi'nin en ünlü konuklarından birisi de Bediüzzaman Said Nursi'dir. Nursi, talebeleriyle birlikte 1948-1949 yıllarında bir buçuk yıl burada kalmıştır. Edinilen bilgilere göre uzun yıllar işlevini sürdüren bu tarihi bina şehir içinde kalması ve yeni hapishane binasının yapılması gerekçe gösterilerek 1977 yılında yıkılmıştır.

Afyonkarahisar’da bulunan yüz yıllık geçmişi ile ilimizin önemli mimari yapılarından biri olma özelliği taşıyan bir diğer kültürel değer de 1910-1915 yılları arasında İstasyon Caddesi üzerinde İttihat ve Terakki Fırkası tarafından tek katlı olara yaptırılan İttihat ve Terakki Binası’dır. Özpınar (2014:178) bina hakkında şu bilgilere değinmiştir: Bina, geçici bir süre İngiliz işgal kuvvetlerini barındırmış, Yunan işgali sırasında yakılmıştır. Cumhuriyet dönemi ile birlikte tamir edilerek bir kat daha ilave edilmiş ve askeri mahfil olarak bir süre hizmet vermiştir. Maarif Oteli ve Gazinosu olarak kullanılmaya başlanan binada uzun bir süre Maarif Sineması olarak film gösterimleri de yapılmıştır.

Şekil 18. İstasyon Caddesi, Afyon Lisesi ve Maarif Sineması, 1935-1940. Alttağı Fotoğrafta Maliye-Muhasebe Yüksekokulu Tabelası Takılmaktadır (1974).

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, HasanÖzpınar,s.177

1930’lu yılların ortalarında Afyon Lisesi’nin aşağısında yer alan Dumlupınar İlkokulu’nun yıkılmasıyla İlkokul bir süreliğine bu binaya taşınmış daha sonra Anıtpark yanında yapımı tamamlanan kendi binasına geçmiştir. 1950-1960 arası Demokrat Parti Lokali ve Afyon Lisesi ek binası olarak kullanılan bina daha sonra ilimizde yeni açılan Ticaret Lisesi’ne tahsis edilmiş,1974 yılında ise Eskişehir Anadolu Üniversitesi’ne bağlı olarak açılan Maliye Muhasebe Yüksek Okulu’nu barındırmaya başlamıştır. Bina günümüzde de Afyon Kocatepe Üniversitesi bağlı Atatürk Kültür Merkezi olarak sergi ve toplantılara ev sahipliği yapmaktadır (Özpınar, 2014: 175).

Şekil 19.Bedesten’de Esnaflar, 1970-1975

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014,HasanÖzpunar,s.181

Günümüzde küçük bir kapalı çarşı şeklinde genellikle manifatura ve bayanların el işlerinin satıldığı bir yer olarak varlığını sürdüren diğer tarihi ve kültürel değer Bedesten’ dir.

Daha önceden yerinde Mimar Sinan tarafından yapılan fakat zamanla yıkılan Çağaloğlu Rüstem Paşa Bedesteni bulunan şimdiki bedesten 1914 yılında bu alana Hacı Bekir Tiryaki tarafından yaptırılmıştır. Binanın Fransız bir mimara çizdirilen projeye göre yerli ustalar tarafından yaptırıldığı bilgilerine ulaşılmıştır. 71 dükkânın bulunduğu Bedesten 6 kapı ile dışarıya açılmaktadır (Özpunar, 2014: 179).

Şekil 20. Afyon Lisesi'nin Karşıdan Görünümü, 1930- 1935

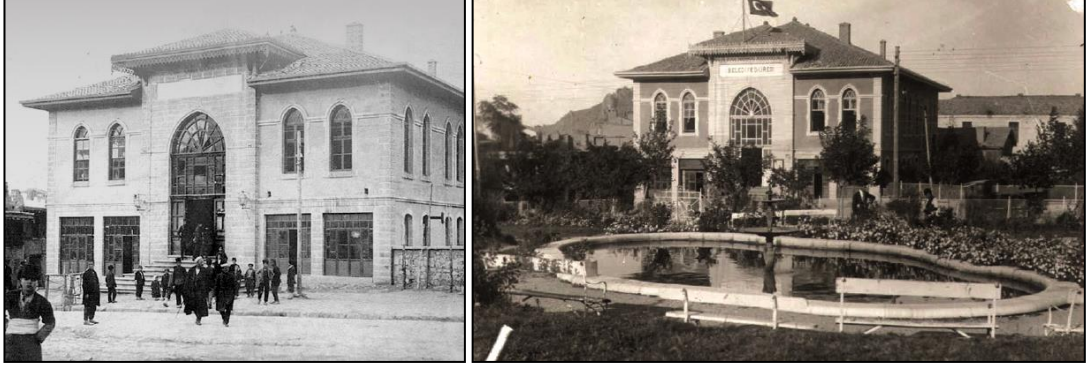
Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, HasanÖzpınar,s.184

9. Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel ve 10. Cumhurbaşkanımız Ahmet Necdet Sezer gibi pek çok değerli şahsiyetin bünyesinden mezun olduğu Afyon Lisesi de Afyonkarahisar'ın önemli tarihi ve kültürel bir değerlerinden bir tanesidir.

Afyonkarahisar kent merkezi, Dumlupınar mahallesi Ordu bulvarı üzerindedir. Milli Eğitim Bakanlığınca inşasına 19 Mayıs 1914 tarihinde başlanılan bina 1916 yılında bitirilmiştir. Neo-klasik tarzda bodrumla birlikte üç katlı ve dörtgen planlı olarak inşa edilen yapının mimarı Afyonkarahisar Ermenilerinden Pilavoğlu Avedik Avidisyan'dır.... Lise binası işgal yıllarında İngilizler tarafından karargah, Yunanlılar tarafından karargah ve hastane olarak kullanılmıştır (Tulay, 2017:26).

Günümüzde Afyon Lise'nde derslik, laboratuvar, konferans ve spor salonu gibi eklemelerle lise eğitim ve öğretim hizmet binaları artmış bir şekilde öğrenci yetiştirmeye devam etmektedir. 1997 yılında onarımdan geçen bina, restorasyona alınarak 2004 yılında restorasyonu tamamlanmıştır. Bina korunması gerekli kültür varlığı olarak tescillidir.

Şekil 21. Belediye Dairesinin Yapıldığı Yıllardan Görünümü ve Belediye Dairesi Önündeki Park, 1928-1935

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 190-193

Bir diğer önemli kültürel mirasımız Afyonkarahisar şehir merkezinde bulunan, Anıtpark karşısındaki 1913- 1914 yıllarında zamanın Belediye Reisi Esbabzade Hüseyin Tevfik Efendi tarafından Belediye Dairesi olarak kullanılmak amacıyla yaptırılmış olan Zafer Müzesi / Eski Belediye Dairesidir.

Belediye Binası'nı asıl önemli kılan ise 27 Ağustos 1922' de Afyonkarahisar'ın düşman işgalinden kurtulmasının ardından Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Mareşal Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü tarafından 28-29 Ağustos 1922 günleri Batı Cephesi Karargâhı olarak kullanılması ve Başkomutan Meydan Muharebesi'nin planlarının burada hazırlanmasıdır. Yeni Belediye Binası'nın 1940 yılında açılmasıyla boşaltılan bina Doğumevi, PTT Başmüdürlüğü ve sonrasında Emniyet Müdürlüğü olarak uzun yıllar kullanılmış 1985 yılında Başkomutan Tarihi Milli Park Müdürlüğü'ne Zafer Müzesi yapılmak üzere devredilmiştir. Aslına uygun olarak onarımı yapılan binada Milli Mücadeleye ait pek çok eşya, fotoğraf, silah sergilenmektedir. Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün kullandığı oda ve eşyaları da o günkü haliyle muhafaza edilmektedir (Özpınar, 2014: 191).

Afyonkarahisar kent merkezi, Zaviye Sultan Mahallesi, Akmesit Caddesi, Zaviye Canbaba Yokuşu ile Türbe Caddesi arasındadır. Toplam 5000 metrekarelik bir alanı kapsayarak cami, semahane ve türbe bölümlerinden oluşur. Mevlevihane yazılı belgelerde Divani Mehmet Efendi Mevlevihanesi, Divani Mehmet Efendi Zaviyesi, Sultan Divani Mevlevihanesi, Sultan Semai Hankahı, Sultan Divani Camii, Sultan Divani Dergahı, Karahisar Sahip Mevlevihanesi, Karahisar-ı Sahib Sultan Divanı Mevlevihanesi gibi adlarla anılmıştır. 1739 tarihli bir vakıf kaydında Ulu Arif Çelebiadıyla anılan Mevlevihane 1634 yılından itibaren Sultan Divanı adıyla 1916 ve sonrasında Karahisar-ı Sahip adıyla ünlenmiştir. Cami, türbe, şerbethane, çilehane, derviş hücreleri, mutfak, selamlık-haremlik ve mezarlık alanından oluşur. Mevlevihane mescit, türbe ve semahanenin hep bir arada bulunduğu ender örneklerden biri olup, aynı zamanda dünyadaki yüz kadar Mevlevihane arasında Konya'dan sonra ikinci en önemli Mevlevihanedir (Tulay, 2017: 52-53).

Şekil 22. 1910 Yılında Mevlevihane'yi Ziyaret Eden Mevleviler

Kaynak: Bir zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 318

Şehirde çıkan yangınlardan etkilenen Mevlevihane'nin bir kaç kez yandığı, tamir ve genişletme çalışmaları sırasında da birtakım değişikliklerin yapıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 23. Mevlevi Camii Avlusunda Hafız Adayları, İstanbul, 1944

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 318

Kültürel değerlerimizden İstasyon Caddesi (Ordu Bulvarı) üzerinde yer alan Ordu Evi ve askeri binalar da ilk olarak 1870’li yıllarda Redif Fırkası için inşa edilmiştir. Günümüzde bu binalardan sadece Ordu Evi Bahçesi içerisinde küçük bir yapı kalmıştır (Özpınar, 2014: 209).

Ordu Bulvarı ve İzmir İstasyon Caddesi, şehre uzak konumda bulunan istasyonlara yönelen yolların oluşturduğu caddelerdir (Fotoğraf 2). Bilindiği üzere Anadolu’da demiryolculuk Osmanlı devleti zamanında ülkenin batısını kapsayan imtiyazlı demir yollarının inşası ile başlamıştır. Bu hatlardan İzmir-Kasaba ve temdidî hattı 1897’de, Anadolu demir yolu hattı ise 1896’da Afyon şehrine ulaşmıştır.... Bu durum Afyon’un iki istasyonlu şehir olmasına neden olmuş, başlangıçta şehirden uzak konumda olan bu istasyonlardan (İzmir ve İstanbul istasyonları), eski şehir merkezine yönelen yollar, şehrin bu yönde gelişimi ile birlikte çalışma alanının önemli caddeleri durumuna gelmişlerdir (Aliağaoğlu, 2003: 67).

Şekil 24. Ordu Evi İçinde Askeri Mahfel Binası, 1930- 1935

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 211

1950’li yıllara kadar Anadolu’nun en modern hal binası olarak gösterilen, Otpazarı Camii yanında bulunan eski mezarlık arazisine Afyonkarahisar Belediyesi tarafından 1935 yılında Hal Binası yapılmaya başlanmıştır. Edinilen bilgilere göre binanın yapımı bir yıl içinde bitirilmiştir. 9 Ekim 1936 tarihinde Nafia Vekili (Bayındırlık Bakanı) Ali Çetinkaya’nın da katıldığı bir törenle bina açılır. Pek çok esnafı bir araya getirmesi sebebiyle uzun yıllar kullanılan bina da 60 dükkân ve 13 büronun bulunmaktadır. Bina ortasında yer alan dünya şeklindeki çeşmesiyle hafızalarda yer eden bina yeni bir iş merkezi yapılması amacıyla 1985 yılı sonlarında yıkılmıştır (Özpınar, 2014: 228).

Şekil 25. Hal'in Ortasında Yer Alan Dünya Şeklindeki Çeşme (Bugün Gazlıgöl Kaplıcasını Süslüyor), 1945-1950

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar- 2014, Hasan Özpunar, s.227

Şifalı sular diyarı olan Afyonkarahisar'da gelip geçenin faydalanması için eski medeniyetlerden günümüze kadar kullanılan hamamlar, kaplıcalar yapılmıştır. Bunlardan en eskisi Friglerden günümüze kullanılagelen Gazlıgöl Kaplıcası'dır. Bunun yanı sıra şehre yakın olan Ömer- Gecek Kaplıcaları ve Bolvadin ilçesinde bulunan Heybeli, Sandıklı ilçesinde bulunan Hüdai Kaplıcalarının da sosyal yaşantımızda büyük yeri vardır.

Şekil 26. GecekKaplıcası'nda Özel İdare Tarafından 1928-1930 Yıllarında Mimar Süreyya Yücel'e Yaptırılan Bina

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar,2014, Hasan Özpınar, s.256

Afyonkarahisar'a ait eski bir gelenek olan “Gelin Hamamı” 1910– 1920 yıllarında Gazlıgöl Kaplıcasında yapılmaya başlanmıştır. Geçmişten günümüze ulaşan bu gelenek ile gelin adayı, kız arkadaşları ve ailelerin kadınları ile kaplıcada eğlenmektedirler. 1932 tarihli bir gazete haberinden alınan bilgilere göre 1 Nisan'dan itibaren Gazlıgöl Kaplıcası'na ve Gazlıgöl'den Afyonkarahisar'a her gün trenle ulaşım başlatılmıştır. Günümüzde şehir merkezinde yurt içi ve yurt dışından her yıl binlerce turistin ziyaret ettiği nitelikli, ailece rahat ve hoş vakitlerin geçirilebileceği modern termaller mevcuttur.

İlin tarihi ve kültürel zenginlikleri ile ilgili son söz olarak diyebiliriz ki bu önemli eserler Afyonkarahisar da şehri süsleyen, atalar armağanı, değerli abidelerden sadece bazılarıdır. Zenginlikleri ve tarihi ile ülkemizin sosyal yaşamında önemli bir yere sahip olan Afyonkarahisar ili şimdilerde daha da büyüme göstermekte, Türkiye'nin önemli termal turizm merkezlerinin başında gelmektedir. Afyonkarahisar ilinin doğal, tarihi ve kültürel kaynaklarının sürdürülebilirliğinin sağlanması için yazılan bu tez çalışması ile toplum tarafından bu değerli yapıların tanınırlığının artırılması hedeflenmektedir.

2.1. TARİHİ KONAKLAR

Kültür varlıklarının, bütünlükleri ve özgün özellikleri ile gelecek nesillere aktarımı, mimari mirasın korunmasının temel amacını ifade etmektedir. Afyonkarahisar denizden yaklaşık bin metre yükseklikte bulunan kendine özgü sokak-mahalle yapısı ve meskenleri olan zengin bir birikime sahiptir.

Afyonkarahisar konakları, Türk kültürünün ve kültür değerlerinin çarpıcı örneklerinin çokluğu ve engin kültüre sahip bir ülkenin onuru ve gururu içerisinde düşünüldüğünde, Türklerin ilk vatanı Orta Asya'dan gelen, Türk kültürünün zengin örneklerini geleneksel mimarilerinde yansıtmaktadır.

Afyonkarahisar ilinde, “Geleneksel Afyonkarahisar Evleri” diye tanımlanan, kendine özgü sokak-mahalle yapısı ve meskenleri olan tarihi evler, Afyonkarahisar şehir merkezi ve ilçelerinde yaygın bir şekilde bulunmaktadır. Şehir merkezinde geleneksel evlerin bulunduğu kesim, ilk yerleşimin olduğu kale çevresidir. Bu alanda bulunan evler, geçmişte şehirde yaşayan zengin insanların evleri iken, daha sonra zenginler ovaya doğru yapılan evlere yerleşmiş ve tarihi evler çevre köy ve kasabalardan göç eden insanlar tarafından mesken olarak kullanılmıştır (Kervankıran, 2011: 251).

Şekil 27. Yukarıpazar Caddesi Üzerinde Eski Evler, 1976

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 331

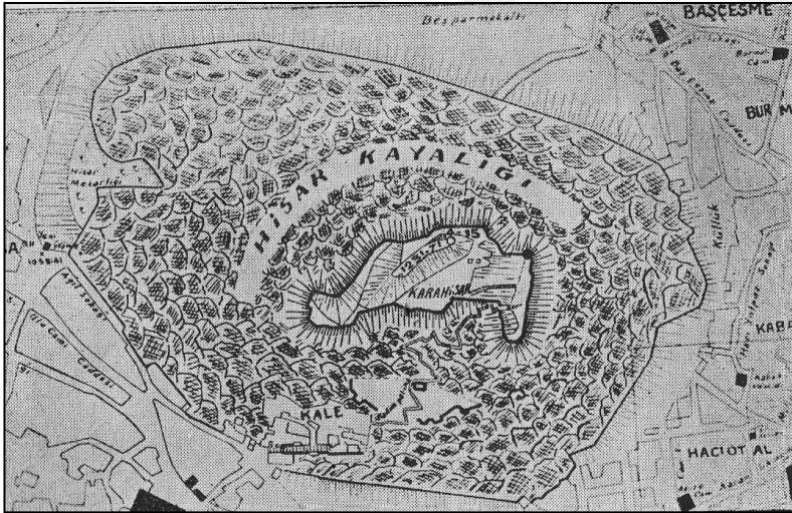
Kentin etrafı dağlarla çevrilidir. Dağların arasında geniş ovaların bulunduğu kentin içerisinde şehre ismini veren Karahisar Kalesi yer almaktadır. Şehir planının oluşmasında bu coğrafi durum etkili olmuş, mahalleler dağların eteklerinden ovaya

doğru yayılım göstermiştir. Osmanlı şehirleşme yapısında görünen "Sırtını dağa yüzünü ovaya çeviren" yerleşim geleneksel Afyon kentinde de kendini göstermiştir. XV. yüzyılda şehrin, kalenin güneyinde Hıdırlık Dağı eteklerinden İmaret Külliyesi üst taraflarına, Ot Pazarı Camii civarından Belediye Meydanı'na ve oradan da kalenin doğu eteklerini içine alarak kuzey doğu yönünde Mısri Camii civarına kadar yayıldığı bilgisine ulaşılmıştır.

Afyonkarahisar'da XVIII. yüzyıla kadar özellikle Ermeni ve Yahudilerin ağırlıkta olduğu görülmüştür. Bunun neticesinde mahalle ayrımı ortadan kalkmış müslüman ve gayr-i müslimler aynı mahallelerde yaşamaya başlamışlardır. Kırklar Makamı, Mecidiye, Taşpınar ve Yukarıpazar birlikte yaşanan bazı mahallelerdir.

Bu alanda bulunan evlerin bazıları, geçmişte şehirde yaşayan zengin insanların evleri iken, daha sonra zenginler ovaya doğru yapılan evlere yerleşmiş ve tarihi evler çevre köy ve kasabalardan göç eden insanlar tarafından mesken olarak kullanılmıştır. Günümüzde ise bu olay tersine dönmüş, restore edilen bu evler otantik yapısından dolayı yüksek gelirli insanların tercih ettiği mekânlar haline gelmiştir.

Şekil 28. Kalenin Krokisi. (Şehir Haritasından)

Kaynak: Taşpınar Dergisi 1933, Cilt:1, Sayı:5, s. bt.

“Afyonkarahisar ilindeki tarihi-kentsel doku ilk olarak 1988 yılında Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından Kentsel Sit Alanı içerisine alınmıştır. Daha sonra Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü tarafından 1992 yılı yatırım projesi kapsamında Koruma Amaçlı İmar Planı yaptırılmıştır. Plan 1994 yılında tamamlanarak Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'na uygun bulunmuş ve Afyon Belediye Meclisince 1995 yılında onaylanmıştır” (Kervankıran, 2011: 252).

Afyonkarahisar kentsel siti içerisinde 1930- 1960 yıllarında, 18 mahallenin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca 214 konut, 16 cami, 10 türbe, 14 çeşme, 3 hamam, 1 han, 1 bedesten ve 1 kilisenin varlığı kaynaklarda belirtilmiştir. Bu değerler il kültürü açısından büyük öneme sahiptir. Kentsel Sit Alanı içerisindeki konutların bir kısmı korumaya alınmış, restore edilmiştir.

Bitişik düzende yapılan evler, genellikle iki cephelidir. Evin ön cephesi yola (sokağa), arka cephesi ise bahçeye veya avluya bakmaktadır. Evlerin temel duvarları moloz taş veya kesme taş ile yapılmıştır. Evlerin zemin katları ve üst katları genellikle ahşap karkas olarak yapılarak araları kerpiç ile doldurulmuş, üzerleri sıvanarak boyanmıştır. Gerek cephe düzenindeki mimariye bağlı unsurlarda ve gerekse iç süslemelerde Barok etkisi görülür. Cephelerdeki çıkmalar (cumbalar), cepheye hareket ve zenginlik kazandırmaktadır. (Kervankıran, 2011: 251).

Şekil 29. Restore Edilmiş Afyonkarahisar Geleneksel Evleri, 2019

Kaynak: Fotoğraf Sibel Yılmaz tarafından 26/06/2019 tarihinde çekilmiştir.

Konutların tamamı ahşap karkas sistem ile yapılmıştır. Duvarlar 100-150 cm aralıklarla yerleştirilen ana dikmeler ve dikmelerin aralarına 20- 25 cm boşluklarla yerleştirilen ara dikme ve payandalardan kurulmuştur.

Şekil 30. Afyon Konutlarında Uygulanan Genel Ahşap Karkas Duvar ve Döşeme Kurgusu, Tiryakioğlu Konağı

Kaynak: Nimet Öztank, Afyonkarahisar Kenti Geleneksel Ahşap Konutları, Egem Mimarlık, 2005/3, 55 s. 25

Afyonkarahisar konaklarından Osmanlı son dönem sivil mimarisinin güzide örneklerinden biri olan Çeşmeli Konak, Milli Birlik Caddesi Nurcu Mahallesi'nde bulunmaktadır. Konak 1906- 1908 yılları arasında, geleneksel Türk evi özelliklerinde yapılmıştır. İncelenen ahşap konutlar içersin de, ön cephede bulunan kesme taş örgülü çeşmesi ile diğer konutlardan ayrılmaktadır.

“Konut ayrıca yapım yazıtı olan bir kitabeye sahiptir. Konut iki katlı olup çatı odası bulunmaktadır. Birinci katta çıkmalarla birlikte ahşap balkon bulunmaktadır. Balkon çeşmenin üst örtüsünü oluşturmuştur. Balkon boşluğunun tavanı ve yanlarında ahşap sarkıtlar vardır. Ahşap karkas binada duvar dolgusu olarak dolu tuğla kullanılmıştır. Duvarlar çamur sıvalıdır” (Öztank, 2005: 27)

Şekil 31. Afyon Kültür Evi'nin (Çeşmeli Konak) Restore Öncesi ve Sonrası

Kaynak: Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir turizm Açısından Değerlendirilmesi, İsmail Kervankıran, 2011, s. 225

Çeşmeli Konak (Afyon ve Kültür Çevre Evi) 2011 yılından beri Alimoğlu firmasına tahsis edilmiştir. Halen Alimoğlu Kültür ve Sanat Merkezi(AKSAM)

olarak faaliyet göstermektedir. Konakta tarihi, kültürel ve sanatsal eserler sergilenmekte, kültürel etkinlikler düzenlenmektedir Aynı zamanda şehrin ilk özel müzesi olma özelliği taşıyan ve pazartesi günleri hariç haftanın her günü hizmet veren konağı yerli ve yabancı pek çok turist ziyaret etmektedir. Şehir kültürünü daha yakından tanımak için ziyarete gelen konuklarına ev sahipliği yapan konak il kültürünü yansıtmaya adına önemli bir yer teşkil etmektedir.

*“...İskeleti ahşap ile kurulur
Duvarı, bacası kerpiç örülür,
Üzerine toprak sıva vurulur,
Dertlere dermandır Afyon evleri...”* (Reşit KESKİN)

Toplumsal ve ekonomik yapıdaki farklılaşma toplumsal ayrışmalar yaratarak kültürel oluşumları da hızla değiştirmektedir. Kültürel yapıdaki değişim hızla fiziksel mekânı da değiştirmektedir. Teknolojik yeniliklerin üretim alanında kullanılması ekonomik, toplumsal, politik ve yönetsel alanlarda, dolayısıyla kültürel yaşamda değişimlere yol açmaktadır (Meydan Yıldız, 2018: 180).

Geleneksel yerleşim bölgelerinin dokuları ve mimari karakterleri; bölgesel verilere, geleneklere, kültüre, ekonomik koşullara ve yönetsel alanlara bağlı olarak gelişmekte ve değişmektedir. Bu gelişim ve değişimde insan yaşamının ve toplum yapısının etkisi açıkça görülür. Farklı bölgesel koşullar kendilerine ait yaşam tarzları ile bir “Bölgesel Mimarlık Dili” oluşturmaktadır. Bu dil, her bölgede kuralları belli olan bir dildir.

Şekil 32. Mihrioğlu Konağı

Kaynak: Fotoğraf Sibel Yılmaz tarafından 26/06/2019 tarihinde çekilmiştir.

Mihrioğlu ailesine ait olan ve 1896 yılında yapımına başlanan Mihrioğlu Konağı dokuz yılda inşa edilmiştir. Konağın içerisinde olduğu kadar çevresinde de büyük bir tarihi miras bulunmaktadır. Bunlar; Şehitoğlu Konağı, Mevlevi Camii, Millet Hamamı, Ulu Camii ve Afyonkarahisar Kale'sidir.

Afyon tarihinde önemli yere sahip olan Şuhut Hacıvelioğlu Konağı hakkında ise Kervankıran (2011: 251) şöyle yazmıştır: “Şuhut'ta 1896- 1897 tarihlerinde yapılmış ve 20. yüzyılın baş sivil mimari özelliklerini taşımaktadır. Ancak mekânın önem arz etmesinde TBMM Orduları Başkomutanı Gazi Mustafa Kemal'in Büyük Taarruz'dan bir gün önce 25 Ağustos 1922'de bu evi karargâh olarak kullanması etkili olmuştur.”

“Şuhut Hacıvelioğlu Konağı (Atatürk Kültür ve Sanat Evi), 1999 yılında Kültür Bakanlığı'nca kamulaştırılan bina "Atatürk Evi" olarak Afyonkarahisar İl Özel İdare Müdürlüğü adına tahsis edilmiştir. Kültür Bakanlığı'nca yapılan onarım projesi doğrultusunda, Afyonkarahisar Valiliği İl Özel İdaresi ve Şuhut Kaymakamlığının işbirliği ile büyük çapta onarım yapılmıştır. 570 m2 kapalı alana sahip konak 2003-2004 yıllarında restore edilerek eğitim ve kültür amaçlı olarak kullanılmakta ve tarihi Zafer Yolu'na gelen turistler tarafından ziyaret edilmektedir” (Kervankıran, 2011: 255).

Şekil 33. Şuhut Hacıvelioğlu Konağı (Atatürk Evi) Restorasyon Öncesi ve Sonrası

Kaynak:<https://docplayer.biz.tr/4092589-T-c-kultur-ve-turizm-bakanligi-kultur-varliklari-ve-muzeler-genel-mudurlugu-ataturk-evleri.html> syf. 39 (e.t. 10.04.2019)

Şehirlerin nüfus artışı ile birlikte hızla büyümesi, yapıların tarihi kimliklerini kaybedilebilme sorununu ortaya çıkarmaktadır. Eski yerleşim alanlarının tarihi dokusu korunmazsa, yeni yerleşim alanları geleneksel dokuya zarar vermekte, hatta mevcut dokuyu yok etmektedir. Kendine has kültürel özellikler taşıyan ve bölgenin yerel mimari yapısını yansıtan tarihi evler önlem alınmadığında, tarihi ve kültürel kent kimliğine saygısı olmayan, beton yapılardan oluşan yeni yerleşim alanlarına dönüşmektedir.

Bu açıdan Afyonkarahisar ilinde özgün yerel mekânları oluşturan tarihi evlerin farklı projeler için planlanması yapılırken, bu mekânların kültürel ve turizm açısından önemi dikkate alınmalı, özgün yapısına dokunulmamalıdır. Tarihi konak ve evlerin sosyo-ekonomik açıdan refahı sağlamalı, bu yerel kimlik değerlerinin tanıtımlarının yapılmasına önem verilmelidir.

Afyonkarahisar kültürünün önemli bir ögesi olan Afyonkarahisar tarihi evleri koruma altına alınmasının yanında, ulusal ve uluslararası tanınabilirliği açısından, kültürel miras alanı olarak değerlendirilmeli, bu hususta da mevcut değerler daha fazla çalışma ile gün yüzüne çıkartılmalıdır.

2.2. YÖRESEL KIYAFETLER

Giysi, giyinme aracı olarak bir ülkenin, bir dönemin, bir kişinin özellik beliren bir sunumudur ve her zaman uygarlığın değişimini yansıtmıştır. Giyim, çağın ve milletlerin ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal şartlarından etkilenerek

biçimlenmektedir. Tarihi süreç içinde her uygarlık yaşayış biçimi ve şartlarından etkilenecek giyim kuşamda da birbirinden ayrı özellikler göstermiştir.

Maddi kültürün bir öğ[esi] olarak giyim, bir milletin milli kültürünü, gelenek ve göreneklerini, yaşam biçimini simgeleyen ve tanıtan en önemli unsurlardan biridir. İlk zamanlarda dış etkenlere karşı korunma güdüsüyle başlayan giyinme ihtiyacı, toplumların uygarlık düzeyi ve yaşam şekilleri ile farklılığı belirginleştirmiştir (Ayhan, 2013:1).

Giyim tarihine bakıldığında eski devirlerden bu güne kadar giyinme biçimlerinde pek çok aşama kaydedildiği ve değişiklikler olduğu görülmektedir. Her millet kendi yaşama şekline, kültür ve dini inanışına göre bir giyim şekli oluşturmaktadır. Örneğin kurulduğu ilk yüzyıllarda göçer bir toplum olan Türk milletinde at binmek yaşamın en önemli aktivitesi olduğu için giyimlerinin de at binmeye, avlanmaya, günlük tarım işlerini kolaylıkla yapabilmesine yardımcı olacak şekillerde biçimlendiği ve günümüze izlerinin az ya da çok değişerek taşındığı görülmektedir

Her milletin kendi inanç ve değerlerine göre giyim tarzları değişiklik göstermektedir. Bu değişim de kültürler arasında ki farklılıkları ortaya çıkartan önemli unsurlardandır. Gerek çalışma yaşamlarında ki günlük kıyafetler olsun gerekse özel günlerde kullanılan kıyafetler olsun her biri ilden ile toplumdan topluma değişiklik gösteren yöresel giyim malzemeleri genele bakacak olursak Türk kültürünün giyim konusunda ne kadar zengin içeriğe sahip olduğunu gözler önüne sermektedir.

Şekil 34. Yerel Giysilerle Bir Genç Kız, 1940-1945

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 349

Giysiler ve anlamları toplumdan topluma, bu toplumların yaşama biçimine gelenek ve göreneklerine, edebiyat, güzel sanatlar, din ve bilim anlayışına göre değişiklikler gösterir. Giyim tarihi incelendiğinde ve günümüzdeki giysiler gözlemlendiğinde giysiler pek çok olguyu yansıtmaktadır. Bireysel davranışları harekete geçiren içgüdüleri, toplum yaşamı içinde sosyo psikolojik ilişkileri, farklı sosyal yapıları ve değerlerini gösterir (Alıcı, 2014: 5).

Geleneksel öğeler içeren, tarihin birikimli sürecini üzerinde taşıyarak barındıran Türk giysileri, ait olduğu toplumu simgelemektedir. Binlerce yıllık tarihiyle pek çok uygarlığa beşiklik etmiş Afyonkarahisar ilinin geleneksel giysileri de yöre insanının kültürel değerlerini simgelemekte, yörede yaşayan toplumun örf, adet ve inançları, yaşam şekilleri hakkında bilgiler vermektedir.

Şekil 35. Yerel Kıyafetlerle Bir Köylü Kadın, 1937

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, 2014, Hasan Özpınar, s. 343

Yüzyıllardır İslami geleneklere göre her sınıftan kadının giydiği, etekleri yerlere kadar uzanan, kolları ve parmakları örtecek şekilde uzun olan oldukça bol bir giysi olan ferace Afyonkarahisar'ın bazı köylerinde kadınların hâlâ sokağa çıkarken tercih ettikleri parçalardan biridir.

Kırsal kesimler ve merkez il ve ilçelerde düğünler gibi özel günlerde Afyonkarahisar yöresel kıyafetleri hâlâ yöre halkının inanç ve değerlerini yansıtmaya görevini taşımaktadır. İlk çağlarda çıplak olarak dolaşan, daha sonra avladıkları hayvanların deri ve postlarını doğal halleriyle vücutlarına saran insanlar, zaman içerisinde deriyi terbiye ederek ve daha farklı biçimlerde vücutlarına sararak giymişlerdir. Bu durum da giyimin yıllar içerisinde değişim göstermesinin temelini oluşturmuştur. Önceleri korunmak ve örtünmek amacıyla giyinen ilk çağların insanları, ilerleyen yıllarda süslenmeyi de amaç edinmiştir.

Şekil 36. Afyonkarahisar Yöresel Kıyafetleri

Kaynak: Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 19/04/2017 tarihinde Çemberimde Gül Oya Projesi Yöresel Kıyafetler Sergisinde Çekilmiştir.

Afyonkarahisar geleneksel kadın giyim örnekleri günümüzde halk tarafından hala giyilmektedir. Kına gecelerinde, sünnet, düğün gibi özel günlerde, günlük yaşamda sokak giyimi olarak kullanılmaktadır. Geleneksel giysiler arasında şalvar değişime en dirençli olanıdır. Geleneksel kesimde, günlük yaşam içinde her yaşta kadın ev içinde ve tarlada çalışırken ayağına yöresel özelliği olan şalvarlarını giyerler. Bölgede yaşayan Türkmen aşiretlerinde renkli çiçeklerle bezeli, büzgülü şalvarlar giyilmektedir (Alıcı, 2014: 40).

Geleneksel kadın giyiminde, göynek denilen özellikle sarı bürümcük veya şile bezi denilen kumaştan dikilen, bol, yakasız, önden düğmeli giysi hemen hemen her kadın tarafından kullanılır. Kalçaları örtecek uzunlukta, yanları ufak işlemeli olan göynekler, yöresel şalvarın dışında kalacak şekilde kullanılmıştır. Yine zıbın denilen, bazı yörelerde “cepken” olarak da bilinen göğüs altında tek düğmeli kolları ve önü işlemeli kıyafet de yöre halkının en çok kullandığı kıyafetlerden olmuştur.

Şekil 37.Göynek- Afyonkarahisar Arkeoloji Müzesi Env:3807

Kaynak: Gürman: 2016,s. 88

Dizin altına kadar uzanan peştamaller ile kuşak ve şalvar birlikte günlük giysi olarak kullanılmaktadır. Çeşitli motiflerden oluşan, motifleri de onu ören kadının iç dünyasını yansıtacak şekilde olan, üzerine çarık giyilen çoraplar ise ayakları sıcak tutma görevini üstlenir. Şalvarın üstünde bele arkadan bağlanan, arkadan üçgen görünümü veren kuşaklar ise her genç kızın çeyizinde yer edinmiştir.

Süslenme noktasında ise kadınlar çuhadan yapılmış kırmızı fesin üzerine “çeki” adı verilen işlemeli, oyali, pullu örtü takmışlar, feslerinin üzerine iki sıra altın dizmişlerdir. Penez adı verilen bu uygulama, fesin tepesinde, tepelik denilen gümüşten bürgüyü tutacak aksesuarlarla bütünlük oluşturmuştur. Her genç kız, gök boncuktan altın veya gümüşten takılar, gümüş küpe, kuru karanfil ve çiçeklerle bezenmiş kolyeler takmıştır.

Genellikle kına gecelerinde giyilen özellikle dikine çizgili kumaştan yapılmış, ikisi önde, biri arkada olmak üzere üç adet etekten yapıldığı için bu adı alan üç etekler de Afyonkarahisar’da kadın giyiminin çeşitliliğini gözler önüne sermektedir.

Dış kıyafeti olarak, her yörede olduğu gibi, Afyonkarahisar merkez kadın giyiminde de mahrama giyilmiştir. Mahrama, bazı bölgelerde kadınların sokağa çıkarken manto üstüne örtündükleri işlemeli geniş örtüye denilmektedir. Yine dış

giyiminde kadınların kullandığı çarşaf ise baştan örtülen pelerinli, etekli, iki parçalı kadın sokak giysisi olarak tarif edilmiş olsa bile, Afyonkarahisar merkezde beli büzgülü bitişik iki parçadan oluşan çarşaf giyilmiş ama bu parçaya da mahrama adı verilmiştir. 1930’lu yıllarda çekilen Seviye Özsoy’un albümünde bulunan şekil 38’de mahrama örneği görülmektedir.

Şekil 38. 1930’lu Yıllara Ait Mahramaya Örnek. Kaynak kişi Seviye Özsoy

Kaynak: Gürman: 2016, s. 88

Afyon merkezde kadın giyimi, ekonomik duruma göre değişmektedir. Hazır giyimin bu kadar yaygın olmadığı “1940’lı ve 1950’li yıllarda bu özel elbisesi olanlar, komşuya, akrabalara, tanıdıklarına elbiselerini ödünç verirlerdi. Yanardöner, çiftlik sattıran, gipürlü gibi isimleri olan elbiselerin kumaşların çok pahalı olmasından dolayı herkes diktiremezdi” (Gürman, 2016: 84).

Erkek giysilerinde ise özellikle Dinar ve Emirdağ yörelerinde efe, kızan ve zeybek giysileri görülmüştür. Afyonkarahisar Kültür ve Turizm Müdürlüğü kaynaklarından edilen bilgilere göre eski giysilerde Afyonkarahisarlı erkekler, başlarında fes, fesin üzerinde ince koyu renkli sarık, üzerine de yine koyu renkli yazma bağlamışlar ve bunu da yanda düğümleyerek omuz üzerine düşürmüşlerdir. İç kıyafetlerinde, içlik (işlik) kullanmışlar, içliğin üzerine kolsuz bir yelek giyip kuşak içine sokmuşlardır. Önden ilikli yapılan yeleğin ilikli kullanılması, düğmelerinin iplikten olması kendine has özelliğindendir.

Ayakta tozluk ve dizlik kullandıkları görülmektedir. Bunları uzun yün üzerine giymişlerdir. Dizlik, diz kapağı altına kadar gelmiş, ön kesiminde dizin yere teması durumunda yerde bulunan çizici ve kırıcı şeylerden korunması için kalkan gibi çıkıntılı yapılmıştır.

Şekil 39.Safter Taşpınar Yerel Giysilerle

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, Hasan Özpınar, 2014, s. 349

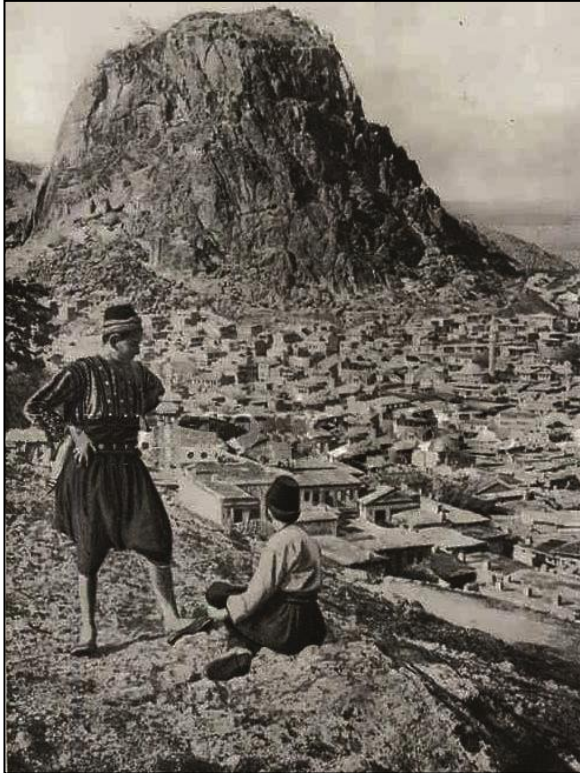
Afyonkarahisar da erkekleri; Terlik, Fes, Yazma (Yemeni), Sarık, Keyfiye, İçlik, Gömlek (Mintan), Yelek, Bel Kuşağı, Camedan, Cepken, Şalvar (Potur), Silahlık, Yağlık, Çorap, Çizme, Dizlik (Tozluk) gibi giysiler giymişlerdir. Bu yöredeki erkeklerin yelekleri kolsuz, önden ilik-düğmeli olur ve kuşak içine sokulurmuş. Ayrıca yeğin düğmeleri iplikten örülerek yapılmış (Alıcı, 2014: 25).

Evliya Çelebi 17.yüzyılda Afyonkarahisar giyimiyle ilgili şunları yazmıştır “Halkı çuha, ferace, kantoşlar giyerler. Uleması ve ayanı samur ve sof giyerler. Halkı Mevlana muhibbidir. Kadınları beyaz car bürünürler. Hepsi de gayet edeplidir” (Gürman, 2016:20).

Şekil 39'da yer alan Safter Taşpınar, İstiklal Savaşının önemli kahramanlarından. Hamaloğlu Safter Taşpınar Afyonkarahisar'ın Taşpınar Mahallesinde doğmuş, ilkokulu ve rüştiyeyi Afyonkarahisar'da okumuştur. Bursa'da Hüdavendigar Hamidiye Ziraat Okulu'nu bitirdiği yıllarda 1. Dünya Savaşı başlamış olduğundan askere alından Taşpınar İstanbul'da İhtiyat Zabitliği (yedeksubay) Okulu'na gönderilmiştir. Safter bey Afyon'a döndüğünde, memleketini işgal altında bulur ve bu durum karşısında kendisi gibi çeşitli cephelerde savaşmış, geri dönebilmiş arkadaşları ile şehrin söz sahibi ileri gelenleri ile ne yapılması gerektiği konusunda görüşmeler yaparak Reddi İlhak Cemiyetini ardından Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurarlar.

23 Mayıs 1921 tarihinde İstiklal Harbi için tekrar göreve çağrılan Safter Taşpınar, 48. Alay, 3. Bölük 8. Bölük komutanı olarak Karadeniz'de Pontus Harekatı'na katılır ancak 23 Temmuz 1921'de yaralanır. Tedavisinden sonra Garp Cephesi emrine verilir. Çelikalay'da görev alır. Milli Ordunun teşekkülü ile Çelikalay, 68 inci Alay adını alarak 23'üncü Tümen emrine girer. Büyük Taarruz'da 23. Tümen ve bu tümenin 68'inci Alayı büyük başarı gösterir. Bu Alayın bir bölüğüne komuta eden Safter Bey'in hizmeti, gayreti büyüktür (Akcüre, 2012:9).

Şekil 40. Kale ve Yerel Kıyafetli İki Genç

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar, Hasan Özpınar, 2014, s. 108

Bir kente girildiğinde, o kentte yaşayan bir milletin milli kültürünü, gelenek ve göreneklerini, yaşam biçimini simgeleyen ve tanıtan en önemli unsurlardan birisi giyimdir. Halkın giyim kuşamı kent kültürü hakkında bize ipuçları verir. Kültürler kentte doğarlar, kentte yaşarlar ve kente katkı sağlarlar. Bu niteliğiyle kentler, belli bir kültürün simgelerini üzerlerinde taşımaktadırlar. (Gürman, 2016: 84)

Türk toplumu yüzyıllar boyu zengin bir giyim kültürüne sahip olmuştur. Geleneksel giysiler çeşitli parçalardan, el sanatları, dokuma, örgü, işleme tekniklerinin kullanıldığı aksesuarlardan oluşmakta ve özel anlamlar ifade etmektedir.

Afyonkarahisar'ın kültürünü yansıtan yöresel kıyafetleri aynı zamanda halkevleri kabiliyet ve kıymetlerinin aynası olmuştur. Açılan kurslar şubesi ile halkevleri en mütevazı ve en yüksek meslek erbabında üyelerini yetiştirerek yöresel kıyafetlerini de canlı tutmaya çalışmıştır. Verilen kurslarda herkes birbirini anlamış ve ürettiği malzemelerle kendini anlatabilmiştir.

Şekil 41. Halkevi Kurslar Şubesi Biçki ve Dikiş Kursundan Diploma Alanlar.

Kaynak: Taşpınar, Cilt-5, Sayı: 51, 1937, s. 50-51

Geleneksel öğeler içeren, tarihin birikimli sürecini üzerinde taşıyarak barındıran Türk giysileri, ait olduğu toplumu simgelemektedir. Kadın kendi toplumu içinde aldığı yere göre ve o toplumun geleneksel davranış kalıplarına göre giyimini biçimlendirmektedir. Kadın giyimi hangi yaşam biçiminde olursa olsun başlıklar, vücuda giyilenler, ayağa giyilenler, takılanlar ve süsleme ile oluşan bir bütündür (Alıcı, 2014: 25).

Giysi, giyinme aracı olarak bir ülkenin, bir dönemin, bir kişinin özellik beliren bir sunumudur ve her zaman uygarlığın değişimini yansıtır. Kısaca giyim, her çağın her milletin ekonomik, toplumsal, kültürel ve siyasal şartlarından etkilenecek biçimlenmektedir. Tarihi süreç içinde her uygarlık yaşayış biçimi ve şartları etkisiyle giyimlerinde birbirinden ayrı özellik göstermiştir. Geleneksel kıyafetler toplumların yaşayış ve inançlarına göre şekillenmiştir.

Afyonkarahisar İli merkez giyimi, merkez köylere göre çok farklıdır. Merkeze bağlı köylerde hala şalvar giyilirken, Afyonkarahisar İli merkez kadın giyiminde şalvar sadece iş yapılırken giyilen ev giysisidir ve genellikle elbise giyilmiştir (Gürman, 2016: 20).

Geleneksel kıyafetlerdeki motifler o toplumun kültürünü yansıtır. Bunun içindir ki bir ülkedeki geleneksel kıyafetler şehirden şehre bile farklılık gösterir. Ayrıca her rengin her desenin anlamı şehirlere göre değişmektedir.

Giysilerin kesim özellikleri, renkleri, süslemeleri toplumlar için anlam ve değer taşır. Geleneksel giysilerin modeli, kesimi, rengi toplumun kültürünü de yansıtmaktadır. Bazı ilçelerde özel günlerde kullanılsa da bu giysiler günümüzde genellikle müzelerde sergilenmekte, evlerde sandıklarda beklemektedir. Son yıllarda giyimin bilimsel olarak ele alınması, yok olmayla karşı karşıya kalan geleneksel giysilerin gelecekte de varlığını devam etmesini sağlayacaktır.

Kentlerin öncelikle içinde olduğu ülkenin milli kültürünü genç kuşaklara aktarma görevini üstlenme durumunda olmaları son derece önemlidir. Başka bir ifadeyle kentler, sosyalizasyon sürecinin eğitim kurumları başta olmak üzere, diğer toplumsal kurumlar aracılığı ve çeşitli kültürel faaliyetlerle mümkün olan en iyi şekilde gerçekleştirilmesi gereken yerlerdir. Buna karşın kentlerin, kendilerine kent olma özelliğini veren kent yönetim birimlerinin, iki büyük kültürel görevi vardır. Bunlardan birincisi maddi kültür mirasını korumak, diğeri ise ülkenin temel (milli) kültürel değerlerine uygun bir yapılaşmayı sağlamasıdır (Altıntaş ve Eliri, 2012: 7).

Yüzyıllardır köklü bir kültüre sahip olan Afyonkarahisar'ın giysilerinin geçmişten izler taşıması, bu giysilerin kültürel değerler olarak görülmesine, korunması ve yeni nesillere aktarılmasının gerekliliği hususunu ortaya çıkartmıştır.

2.3. FOLKLOR YAPISI

Folklor kelime anlamı 'halkbilimidir' (Türkçe Sözlük, TDK). Folklor bir toplumun kültürel birikiminin bütününe inceleleyen bilim dalıdır. Türkiye'de folklor

alışmalarına yöneliş, Avrupa ile temasların arttığı 18. yüzyıl ortalarına denk gelmektedir. Bu dönemde aydınlr folklordan açıkça bahsetmemişlerdir. Folklor ürünlerinden, eserlerinde üstü kapalı olarak faydalanmışlardır.

19. yüzyılda filizlenen folklor çalışmaları, 20. yüzyılda Türkçülük hareketlerine paralel olarak gelişim göstermiştir. Bu ilk dönem folklor alışmaları, Cumhuriyet Dönemi'ndeki çalışmalara basamak olması açısından önemlidir. Cumhuriyet Dönemi'nde, milli devlet oluşumu çabaları ve inkılâpların sağlam temeller üzerine kurulması çalışmaları folklordan yararlanma gereğini ortaya çıkartmıştır. Bu dönemde devlet, folklor çalışmalarına el atmış ve folklor çalışmaları yaygınlaşarak hız kazanmıştır.

Afyonkarahisar'ın geçmişten günümüze bilinen başlıca geleneksel el sanatları olan keçecilik, koşumculuk, at arabacığı, demircilik ve bakırcılık, yemenicilik, kilimcilik, hasır ve boya rclğ, mermercilik, halıcılık, rgclk, dantel ve oya işleri olarak bilinmektedir.

Türk kültür tarihine baktığımızda keçe, Türk insanının doğumundan ölümüne kadar yaşamının büyük kesiminde yer almıştır. Orta Asya'da bulunan Pazırık kurganlarında ele geçirilen keçeden yapılmış eşyaların çeşitliliği ve sanatsal değeri, Türk toplumunda keçenin önemini bizlere bir kez daha vurgulamaktadır. İslamiyet öncesinde olduğu gibi İslamiyet sonrasında da keeciliğe verilen önemin devam ettiğini Kaşgarlı Mahmud'un, DivanLgati't-Türk adlı eserinde keçenin çok sık anılmasıyla görmekteyiz. Anadolu da yerleşik yaşama geçilmesiyle birçok bölgede keçe üretimi devam etmiştir. Teknolojinin gelişmesi, tekstil sektörüne yapay liflerin girmesiyle, keçe işliği ve keçe ustası sayısında önemli ölçüde azalma olmuştur. Bu gelişmeden Afyonkarahisar'da etkilenmiştir (Küçükkurt ve Oyman, 2015:198).

Keçe eşitlerinin bazıları olan kepenek, nakışlı keçe, bebe keçesi, belleme, fes, mevlevi sikkesi, yelek, at keçesi, seccade en yaygın bilinen keçe uygulamalarıdır. Geçim kaynağı keçecilik olan, keelerini eski usul ile yapan keçeci esnafı mesleklerini günümüzde Keçeciler arşısı'nda sürdürmektedir. Bununla beraber kendi atölyelerinde çalışan, üretim yapan, keçecilik sanatını ileriye taşıyan keçe ile ilgilenenlerin "sadece kepenek üreterek keçecilik yaşayamaz, yeni kullanım alanları bulunmalı" tespitini uygulamaya koymuş kadınlar da geleneksel tepme keçe sanatıyla ilgilenmektedirler

Günümüzde artık tepme keçe geleneksel değerini koruması yanında keçe yüzey düzenleme teknikleri ile bütünleştirildiği çeşitli örnek tasarımların uyarlandığı "Giyilebilir Sanat ürünlerine "de yer verilmektedir(Sevi ve Oyman, 2016:276).

Şekil 42. Keçe Ustası A. Yaşar Kocataş ve Keçeleri

Kaynak: A.Yaşar Kocataş; 21-23 Mayıs 2008, Ustalar Sergisi'nde (Küçükkurt ve Oyman, 2015).

Keçe sanatının değerli sanatçılarından biri olan, Afyonkarahisar'da yarım asırdır keçe sanatıyla uğraşan Ahmet Yaşar Kocataş, Birleşmiş Milletler Eğitim, Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi kapsamında ulusal bazda Kültür ve Turizm Bakanlığınca “Yaşayan İnsan Hazinesi” ödülünü almıştır. Kocataş, konusunda ender bulunan bilgiye sahip, usta- çırak ilişkisinde yetişmiş ve kendisi de bu konuda çıraklar yetiştirmiştir. Kadın keçe sanatçılarından keçeeye gönül veren bir diğer sanatçı R. Gülenay Yalçinkaya'dır.

7'den 77'ye birçok sosyal projede yer alarak özverili bir şekilde hem eğitici hem de üretici olarak faaliyette bulunan Yalçinkaya'nın, sanat eserleri arasında ustalardan öğrendiği teknikleri kullanarak yapmış olduğu tablo, giysi, vazo gibi boyutlu çalışmalar bulunmaktadır. Eser ortaya çıkartırken geleneksel çizgisinden ayrılmayan sanatçı, Afyonkarahisar Geleneksel Tepme Keçeciliğini ulusal/uluslararası fuar, bilimsel/sanatsal toplantı ve sergilerde temsil etmektedir (Küçükkurt ve Oyman, 2015: 202).

Kadın keçe sanatçıları giyim kuşam, takı ve aksesuar, ev dekorasyonu, hediyelik eşya gibi birçok alanda keçe üretiminin yapılmasını sağlayarak tepme keçe tekniğini değişik materyaller kullanarak geliştirmiş, örneğin dantel, örgü gibi teknikleri tepme keçe ile birleştirerek keçe sanatına farklı boyutlar kazandırmışlardır.

Eskiden kullanımlarının da yaygın olması nedeniyle çok önemli olmalarına rağmen bugün kullanımı ve dolayısı ile üretimi azalan el sanatlarından koşumculuk, at arabası süslemeciliği, demircilik, bakırcılık ve yemenicilik de ilin zanaat türleri arasında yer almaktadır. Afyonkarahisar el sanatlarını dolayısı ile zanaatını ulusal ve uluslararası düzey üzerine taşıyan bir diğer değer, Orta Asya'daki Türk boylarından Selçuklular'a, Osmanlılar'a ve günümüze kadar ulaşan aslına sadık kalınarak dokunan Bayat kilimleridir.

Türkler M.Ö. 1700'den itibaren Orta Asyadan göç etmeye başlamışlardır. 1071 Malazgirt Zaferiyle Anadolu'nun kapılarının Türklere açılması ile Oğuzların 24. Boyundan biri olan Bayat Boyu da yaklaşık olarak 11. Yüzyılda Anadolu'ya göç etmiştir. Evliya Çelebi'nin seyahatnamesinde övgü ile bahsettiği el sanatlarına, özellikle dünyaca ünlü kilim dokumalarına sahip yörelerden birisi Afyonkarahisar'ın ilçesi Bayat'tır. Bayat Afyonkarahisar'a 47 km mesafede olup Ankara-Afyon-İzmir yolu üzerinde bulunmaktadır. Bayatta üretilen tiftik keçisi ve koyun yününe yöre halkı kilim dokumalarında ve el sanatlarında değerlendirmiştir (Küçük Kurt, 2017:10)

Kilimler; Orta Asyayı, Selçukluları, Osmanlıları aşarak zorda olsa günümüze kadar gelebilmişlerdir. Bayat Kaymakamlığı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı bünyesinde kurulu olan Bayat girişinin sol tarafında bulunan kilim atölyesinde, kilimler tarihe ve orijinalindeki desen, motif ve renklere bağlı kalınarak; % 100 doğal boyalı, % 100 yün ve % 100 el dokuması olarak üretilmektedir.

Şekil 43. Bayat Kilimleri

Kaynak:Fotoğraflar 01/07/2019 tarihinde Bayat Kilimleri Atölyesinde Çekilmiştir.

Şekil 44. Bayat Kilimleri (Bindallı ve Kör Çiçek Motifleri)

Kaynak:Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 01/07/2019 tarihinde Bayat Kilimleri Atölyesinde çekilmiştir.

Afyonkarahisar’ın ilçe ve köylerinde kilimin yanında zili, cicim ve sumak olmak üzere çeşitli dokumalarında yapıldığı yöre halkı ile yapılan görüşmelerde edinilen bilgiler arasındadır. Sivrihisar ve çevresinde yün dokuma çeşitli alanlarda; torba, yastık, yer yaygısı, ölümlük kilim, seccade, çuval ve heybe olarak, Emirdağ dailikli dokuma tekniği ile kilimler dokunmaktadır. Aynı zamanda namazlağı, yastık, çuval, sofra bezi, tüylü (tülü) ve heybe türü dokumalar ve Keçecilik yapılmaktadır. Tüylü, göçebelik döneminde yatak, yorgan ve yastık yerine kullanılan halı dokuma tekniğine benzer tiftik süslü dokumalara verilen isimdir.

Geleneksel sanatlarımızdan halıcılık sanatında seccade yastık, heybe, torba, Kur’anlık gibi eşyalar dokunmuş, örgücülükte ise koyun yünü kirman, tarak, şiş, iğ gibi basit araçlar kullanılarak çorap, eldiven, kazak, içlik gibi aksesuarlar üretilmiştir. Halkın dokuduğu halılarda kilim motifleri hâkim olmuştur. Ticari amaçlı halılar ise halıcıların verdikleri desenlerle dokunmuştur.

Dazkırı, Dinar, Sandıklı ve Şuhut ilçelerinde halıcılık aile ekonomisinin gelir kaynağı olmuştur. Dazkırı bölgesinde özel sektör tarafından halı dokuma sanatı

yapılmaktadır. Evlere otantik bir hava kazandıran bu halıların satıldığı reyonlar özellikle turistlerin ilgisini çekmektedir.

Taşpınar dergilerinde bahsedilen, somut olmayan kültürel miras hakkında bazı ifadeler yer verilmiştir. Bu ifadelerden birinde Afyonkarahisar Kalesi ve kalede bulunan Kızlar Kulesi'nde geçen bir eğlence anlatılmıştır. Friglerden bu yana şehirde yaşayanlar için önemli bir yere sahip olan Kale ve çevresinde Friglerden itibaren yapılan eğlenceler Türklerin yaşadığı dönemde de farklı şekillerde devam etmiştir.

Kızlar Kulesi evde kalmış kızların evlenme dileklerini dile getirdikleri bir yer olmuştur. Eskiden Afyonkarahisar'daki kızların koca bulamama korkusu kızları olumsuz etkilerdi. Hele civarda akranlarından biri de o sıralarda gelin olursa artık kederlerinin daha da arttığı düşünülürdü. Tabi bu halleri evin yaşlı kadınları tarafından bilindiği için kızı çeşitli yollarla telkin ve teselli ederlerdi. Arkadaşları vasıtasıyla fikri ve düşüncesi öğrenilirdi. Şayet bu halde gönül meselesi değil de, “evlenemedim, bana dünür gelen olmadı, acaba ben çirkin miyim?” düşüncesi varsa evde faaliyet başlardı.

Evlenme isteği olan genç kızlar için havanın iyi olduğu bir cuma günü seçilerek selâ vakti konu- komşu göce köftesi (göce ile yapılan pişirildikten sonra üzerine sarımsaklı yoğurt, kırmızı biber ve haşhaş yağı ile servis yapılan bir tür yemek) yaparlar, gülüş çığırtı Afyonkarahisar Kalesi'nin yolunu tutarlar ve bir de yanlarına asma kilit alırlardı. Kilit kaleye çıkılmadan önce kilitlenirdi. İki yüz metrelik bu kalenin üzerindeki, Cenevizlilerden sonra Selçuklular zamanında surlarla çevrilmiş Kızlar Kulesi'ne çıkılırdı. Evlenemeyen ve evlenmeyi arzulayan kızların başına gelen yaşlıca bir kadın selâ verilirken kilitli olan kilidi başlarında açardı. Bu suretle bahtlarının açılmış olduğuna inanılırdı. Daha sonra yaşlı kadın bir bahane ile aralarından çekilir ve onlar da şehirden duyulabilecek bir şekilde avazları çıktığı kadar “Bahtım bahtım, altın tahtım, gelin olacak vaktim” diyerek bağırırlardı.

Afyonkarahisar'da 1950'li yıllarda sık sık duyulan bu sesler günümüzde azalsa da devam etmektedir. Aynı usul delikanlılara da tatbik edilirdi. Yalnız delikanlılar bağırma işini âdap dairesinde yaparlardı. O günkü bağırmaaldan sonra, oraya gelen kızlardan evlenerek çoluk çocuğa karışanlar da pek çoktu.... Kimi zaman kadınların veya erkeklerin kız kulesinden çocuğum olacak vaktim, okulu bitirecek vaktim gibi dileklerde bulundukları da gözlenmektedir (Yaşar, 2011: 6).

Afyonkarahisar Halkevi tarafından tertip edilen ilçe folklor gecelerinin ilki olan “Şuhut Folklor Gecesi” 12 Ocak 1946 günü yapılmıştır. Önce il içinde büyük bir

kültür kaynaşmasına vesile teşkil eden “İlçe ve Bucak geceleri” tertibi üzerine Ev Başkanı kısa, özlü bir konuşma yapar, bundan sonra Şuhut Halkodası gençleri mandolin konseri verirlermiş. Türküleri takiben yine oyunlar oynanmış ve saz heyeti (Turnalar, Kamer Elif ve Topal koşmayı çalıp, söylemişlerdi. En sonunda Şuhut Bucak Müdürü Hicri Seçginer birkaç söz söylemiş ve Şuhutlular (Hoş Kal)la bu güzel geceyi bitirmişlerdir (Taşpınar, Şubat 1946).

Şekil 45. Afyon Halkevinin Tertip Ettiği İlçeler Folklor Gecesinde Afyon- Şuhut Halkeviler Bir Arada.

Kaynak: Taşpınar Sayı:140-141, Eylül-Ekim1946.

Bolvadin ilçesine bağlı, Karabağ Türklerinin yerleşmiş bulunduğu köy olan Büyükkarabağ’ın folklorik mirasının çok zengin ve renkli bir yapıya sahip olduğu bilinmektedir. Filiz (2015: 6) Karabağ Türkleri ile ilgili şu bilgileri vermektedir: “Karabağ Türkleri: Azerbaycan’ın Karabağ bölgesinden gelerek, Bolvadin’e bağlı; Büyükkarabağ, Derekarabağ, Ortakarabağ köyleri ile Sultandağı ilçesine bağlı Çukurcak ve Yenikarabağ köylerine yerleşmiş Türklerdir.” Bu Türkler ürettikleri çeşitli kıyafetlerle Afyon kültürüne katkı sağlamışlardır.

Yapılan araştırmada evli bayanların halk oyunları kıyafetlerine daha yoğun ilgi gösterdiği, yöre halkının bu kıyafetleri çoğunlukla diktirerek temin ettiği saptanmıştır. Buna bağlı olarak bu durum yeni gelir imkânları oluşturulması açısından satan kişiler tarafından olumlu karşılanmıştır. Yeni kıyafetlerin çoğunlukta olması, yöre halkının kıyafetlere ilgisinin devam ettiğini göstermiştir. Kıyafetlerin

günlük olarak kullanılmadığı, tamamen özel anlam ifade ettiği ve bu doğrultuda kullanıldığı görülmektedir. Folklorik kadın kıyafetlerinin parçalarının yöresel adları çevre, fes, içlik, iç donu, şalvar üstü, şalvar, uzun entari, sarka (cepken), terlik ve kemerdur.

Folklorik kadın kıyafetleri süslemelerinde çoğunlukla nakış teknikleri kullanılmakla beraber bu tekniklerin yanında dikiş tekniklerinin ve hazır malzemelerle uygulanan tekniklerinde tercih edildiği görülmüştür. Ayrıca kenar temizleme işleminde ise yoğun bir şekilde hazır malzemelerle uygulanan tekniklerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yazılı bezemelerin kullanımına rastlanmamıştır. Yörede en çok bitkisel bezemelerin kullanıldığı görülmüştür.

Folklorik kadın kıyafetlerini yaşatmak için kıyafetlerin özel günlerde kullanılmaya devam edildiği, aile büyüklerinden kalan kıyafetlerin özenle saklandığı, genç kuşakların kıyafetleri kullanmaya teşvik edildiği tespit edilmiştir. Kıyafetleri yaşatmak adına birçok insanın özel günlerde bu kıyafetleri kullanmaya devam ettikleri, gençlerin kıyafetleri kullanmaları konusunda teşvik edildiği, mevcut kıyafetlerin özenle saklanıp korunduğu görülmüştür.

Afyonkarahisar'ın değerli şahsiyetlerinden İrfan Ünver Nasrattınoğlu'nun kitabından alınan bilgilere göre günümüzde folklor araştırmaları yapan kurumun yaşadığı gelişmeler şöyle ifade edilmiştir:

“Türk halk kültürünü araştırmak, derlemek ve değerlendirmek amacıyla Ord. Prof. Dr. M. Fuat Köprülü, Prof. Dr. Orhan Aydın Acıpayamlı, Dr. Hamit Zübeyr Koşay, Prof. Abdülkadir İnan, Ahmet Adnan Saygun, Mehmet Şakir Ülkütaşır, Prof. Suut Kemal Yetkin ve Halil Bedii Yönetken tarafından, 15 Mart 1955 tarihinde “Türk Halk Sanatlarını ve An’anelerini Tetkik Cemiyeti” ilk adıyla günümüz Folklor Araştırmaları Kurumu kurulmuştur. Derneğin adı 31 Mart 1959 tarihinde “Türk Etnografya ve Folklor Derneği” olarak, Eylül 1963’de toplanan genel kurul ile “Türk Folklor- Etnografya ve Turizm Derneği” olmuştur. 1972 yılında toplanan genel kurul kararı ile “Türkiye Folklor Araştırmaları Kurumu” adı benimsenmiştir. Fakat bir yıl sonra 1973’de toplanan genel kurul toplantısında Türkiye kelimesi kaldırılarak bundan sonra Dernek, “Folklor Araştırmaları Kurumu” adıyla anılmıştır. 11 Kasım 1981 tarihinden bu yana Kurumun Genel Başkanlık görevini halk kültürü ve Afyonkarahisar ile birlikte anılan Prof. Dr. İrfan Ünver Nasrattınoğlu yürütmektedir” (Nasrattınoğlu, bt. 83)

2.4. DOĞAL GÜZELLİKLER

Afyonkarahisar ili İç Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri ile komşudur. Diğer yandan Afyonkarahisar şehri, Ege Bölgesi'nin sınırlarının doğuya doğru en fazla sokulduğu yörenin en büyük yerleşim birimi durumundadır. Afyonkarahisar'ın deniz seviyesinden yüksekliği 1021m.dir. Dünya üzerinde 38°45' kuzey enlemi ile 30°

32'doğu boylamının birleştigi yerde bulunmaktadır. Afyonkarahisar ilinin toplam yüzölçümü 14.295 km² ve ülkemiz topraklarının yaklaşık %1.8'i kadardır. Afyonkarahisar kuzeyde Eskişehir, kuzeybatıda Kütahya, doğuda Konya, güneyde Isparta, güneybatıda Denizli ve batıda da Uşak illeri ile komşudur. Ayrıca Afyonkarahisar güneybatısında küçük bir sınırla Burdur İli'ne de komşudur (Yılmaz, 2001: 3).

Afyonkarahisar il sınırları içinde, Merkez'de Akarçay, Sandıklı ve Hocalar'da Kûfi, Dinar'da ise Menderes ırmakları bulunmaktadır. Acıgöl, Akşehir ve Eber gölleri de il sınırları içerisinde yer almaktadır. Ege Bölgesi sınırları içerisinde yer almasına rağmen İç Anadolu iklimine daha yakın olan Afyonkarahisar'da kışları soğuk ve kar yağışlı, yazları sıcak ve kurak geçirmektedir.

Afyonkarahisar, binlerce yıllık medeniyetlerin kültür ve sanatını yansıtan arkeolojik kalıntılarıyla, asırlık yapılarıyla, milyonlarca yılda oluşmuş mağaralarıyla, termal zenginlik ve tabiat güzellikleriyle, ören yerleriyle yüzyıllardır alın teri ve göz nuru ile süre gelen el sanatlarıyla, peri bacalarıyla, açık hava tapınaklarıyla ve mutfağıyla turizm yönünden zengin içeriklere sahip bir ildir. İl, yerli ve yabancı turistler için gezilebilecek pek çok tarihî ve tabii güzellikleri bünyesinde bulundurmaktadır.

Yaşamın sürekliliği için önemli olan verimli topraklar ve savunmaya uygun dağlık bölgelerin varlığı Frigler'in Afyonkarahisar ili ve çevresinde yerleşmelerine ve siyasal egemenliklerini yitirdikleri dönemde bile bin yılı aşkın bir süre kültür geliştirmelerine uygun ortam oluşturmuştur. Bu döneme ait kültür varlıklarının büyük bir kısmı zaman içerisinde gerek doğal gerekse bilinçsiz kişilerin tahribatları sonucunda yok olmuş ya da zarar görmüşlerdir. Ancak halen çevremizde gördüğümüz Frig eserleri, kendilerinden önceki ve sonraki uygarlıkların oluşturdukları kültürel yerleşimin izlerini, yaşam koşullarını yansıtmaktadır. Bu miras bizlere topraklarımızdaki tarihi zenginliğin boyutlarını ve derinliğini göstermektedir.

Hititler gibi Anadolu yaşamını kabul eden ve Afyonkarahisar-Eskişehir-Kütahya illerinin birleştigi bölgede özgün bir kültür oluşturan Frigler, bu bölgede kült mezar ve mezar anıtları biçiminde, büyük boy kaya blokları üzerine işlenmiş Ana Tanrıça Kibele kültüne ait tapınak cepheleri ile varlıklarından izlerinin olduğunu göstermişlerdir. Yine Ana Tanrıça Kibele kültüne ait aslan kabartmalarıyla dünyanın en ilginç ve en değerli eserlerinin oluşturmuşlardır.

Frig Vadisi, Afyonkarahisar, Eskişehir ve Kütahya il sınırları içinde kalan bir bölge olup, Frig uygarlığına ait kayalara oyulmuş kalıntıların özellikle kaya anıtlarının ve peri bacası gibi doğal oluşumların yoğun olarak görüldüğü bölgeye verilen addır. Frig vadisi Bayat, İhsaniye, İscehisar ilçelerinin tamamını, Afyonkarahisar merkez ilçe Bolvadin ve Emirdağ ilçelerinin bir bölümünü; Eskişehir Han ve Seyitgazi ilçelerini; Kütahya merkez ve Tavşanlı ilçelerinin bir kısmını kapsayan toplam alanı 11.000 km² olan turistik ve tarihi alandır (Tulay, 2017:189-190).

Kültürel değerler, geçmişten günümüze gelmiş her türlü tarihi yapıyı, arkeolojik sit alanlarını, tarihi mekânları içinde bulundukları peyzajları ile birlikte kapsamaktadır. Farklı yapı ve fonksiyonlara sahip bu değerlerin araştırılması, korunması ve günümüz koşullarına uygun şekilde değerlendirilip planlanması ve sergilenmesi kültürel miras kavramını geliştirmiştir.

Şekil 46. Aslantaş Kaya Mezarı

Kaynak: Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 18/06/2019 tarihinde çekilmiştir.

Aslantaş Anıtı, Afyonkarahisar ili İhsaniye ilçesine bağlı Hayranveli Köyü'nün Göynüş mevkiinde bulunan görkemli bir anıttır. Mezara atfedilen tarih değişmekle beraber, MÖ. 7. yüzyılın sonuna tarihlenen anıt, Frigler tarafından yapılmıştır. Bu büyük kayanın ön yüzü ile iki yanı düzeltilerek büyük kayalıktan ayrılmış ve ön yüzüne, karşılıklı olarak ayakta duran iki büyük aslan kabartması işlenmiştir. Aslanların ortasında dört köseli yüksekçe bir kapı boşluğu açılmıştır. Aslanlar ön ayaklarını bu kapının üst kısmına doğru koyarak kükrer biçimde ayağa kalkmışlardır. Aslanların bir kaideye basan arka ayakları dibinde birer yavru aslan vardır (Bülbul, 2010:36).

Yılantas anıtı da Göynüş yöresinde Aslantaş'ın batısında, aynı kayalığın dönemecinde görülmüştür. Yine bu anıt da bir mezar odasıdır. Fakat bir doğa olayı

sonunda tahrip olmuştur. Bu kayanın da dışcephesinde Aslantas'dakilere benzer aslan kabartmaları bulunduğu anlaşıyor. Ancak bu aslanlardan birinin büyük başı ile bir pençesi kalmıştır. Kaya cephesinin yere kapaklanan ve ancak altına girilerek görülebilen öteki parçasında yılanlarla savaşçıların kabartmaları vardır.

Şekil 47. Peri Bacaları, İscehisar

Kaynak: Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 01/07/2019 tarihinde çekilmiştir.

Afyonkarahisar'da peri bacalarının en yoğun olduğu yerler İscehisar ilçesinin Seydiler kasabasından başlayarak İhsaniye ilçesinin Döğer kasabasına değin uzanan ve Afyonkarahisar Valiliği tarafından yaptırılan "Turizm Kuşağı Yolu" ile birbirine bağlanan güzergâh çevresinde görülmektedir. İscehisar ilçesi Seydiler beldesi, Karakaya köyü, Ağın Dağı'nın eteklerinde, Ornaş kayalıkları civarı, İhsaniye ilçesine bağlı Kıyır köyü, Ayazini köyünün çevresinde Göynüş vadisi ve Demirli köyü civarında; Bayramaliler köyü ve civarında, Üçler Kayası köyü ve çevresinde Bayat ilçesinin İnpazarcık mevkiyle Mekân Yaylası'nın karşısında bulunan Eyerli Dağı'nın yamaçlarında şapkalı yada şapkasız peri bacaları yoğun olarak görülmektedir (Tulay, 2017: 55-56).

Şekil 48. Ayazini/ Metropolis – İhsaniye

Kaynak: Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 18/06/2019 tarihinde çekilmiştir.

Eber Gölü, Afyonkarahisar ilinin Bolvadin, Sultandağı ve Çay ilçelerinin arasına yerleşmiş, kuzeyde Emir dağları, güneyde Sultan Dağları ile çevrilmiş tektonik oluşumlu bir göldür. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu; Eber Gölü’nü 22.6.1992 tarihinde “1. Derece Doğal Sit Alanı” olarak ilan etmiştir. Ramsar Sözleşmesi’ne aday göllerden olup, Ramsar Sözleşmesi Kriterlerine Göre 135 adet Türkiye’nin Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanları Listesi’nde Eber Gölü 17.nci sırada kayıtlıdır. Ulusal öneme sahip bir göldür. Gölü besleyen önemli akarsular; Akarçay deresi ve Çay deresidir. Gölün suları, tatlı su drenajı olması sebebiyle tatlıdır (Kandır, 2018: 53).

Şekil 49. Eber Gölü, Çay

Kaynak: Fotoğrafçı Eray Yılmaz’dan 14.05. 2018 tarihinde alınmıştır. (Bkz. Ek-1)

Emirdağ yöresinin suları, Sakarya'yı ilin batı kesiminden çıkan akarsular Küçükmenderes'i beslerler. Afyonkarahisar, denizden çok yüksekte olmasına rağmen, suyu bol bir ildir. Akşehir gölünün yarısı Afyonkarahisar'dadır. Denizden yüksekliği 990 metreyi bulan bu gölün hemen batısında ve tamamı il sınırları içinde kalan Eber gölü vardır. Güneybatıda Çapalı gölü, Karamık gölü ve Denizli ile paylaştığı Acıgöl diğer önemli göllerdir. Dazkırı'nın güneyine düşen Acıgöl'ün denizden yüksekliği 635 metredir.

Şekil 50. Flamingolar-Acıgöl, Başmakçı

Kaynak: <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/TR-63520/fotograf-galerisi.html> (e.t. 11.04.2019)

Acıgöl'ün zengin biyoçeşitliliği sebebi ile önemli bir sulak alan ve aynı zamanda önemli bir kuş alanı olması, koruma altına alınmasını gerektirmektedir. Ancak avcı baskısı, Acıgöl çevresindeki soda fabrikalarının yoğun üretimi, halkın gölün değeri hakkında yeterince bilgi sahibi olmaması gibi sebepler göl için tehlike arz etmektedir.

Afyonkarahisar ilinde Acıgöl, Karakuyu Gölü, Eber Gölü gibi sulak alanlar kuş gözlemciliği açısından avantajlı alanlardır. Bununla ilgili 2004-2005 yıllarında dönemin Afyonkarahisar Valisi Muzafer Dilek'in çabaları ile ildeki turizmi çeşitlendirmek amacı ile kuş gözlemevi açılması planlanmıştır. İlimiz Başmakçı ilçesinde bulunan "Acı Göl'e Kuş Gözetleme Kulesi yapılması için Eskişehir Kültür ve Tabiat Varlıkları Bölge Koruma Müdürlüğünden alınan izin doğrultusunda Afyonkarahisar Valiliğince proje çalışmaları tamamlanan "Kuş Gözetleme Kulesi" Afyonkarahisar-Antalya-Denizli geçiş yolu güzergahında, Başmakçı ilçesine bağlı Akpınar köyü sınırları içerisinde bulunan göldeki kuş türlerinin gözlenebileceği en

hakim dağın yamacına 110 metre uzunluğunda kayalıklar üzerine kurulmuş (Kervankıran, 2011:167)

Şekil 51. Emre Gölü Döğer İhsaniye

Kaynak: Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 23/06/2019 tarihinde çekilmiştir.

Bir başka doğal zenginlik kaynağımız ise Emre Gölü'dür. Afyonkarahisar'ın Frig Vadisi'ndeki Emre Gölü, ziyaretçilerine binlerce yıllık geçmişin bir yansımasını sunmaktadır. İhsaniye ilçesine bağlı Döğer Kasabası yakınlarında bulunan Emre Gölü, Frig Vadisi'nin birçok güzelliğinin görülmesine imkân sağlamaktadır. Göle ziyarete gelen kişiler kanolarla çıkacakları gezintide Frig Vadisi'nde bulunan birçok eseri görebileceklerdir. Görülecek olan binlerce yıl öncesine ait kabartmalar, kaya tünelleri, anıt mezarlar ve sarnıçlar bölgenin doğal güzelliklerini yansıtmaktadır.

Afyonkarahisar ve çevresinde bulunan göllerden turizm yönünden yararlanılmasa da, rekreasyonel faaliyet alanları olarak kullanılmaktadır. Göllerin havzalarından gelen suların yetersiz olması, uygulanan yanlış politikalar ve bilinçli ve bilinçsizce göllerin kirlenmesi, ekolojik dengesinin bozulmasına, bölgeye gelen göçmen kuşların azalmasına ve bazı göllerin kuruma tehlikesi ile karşı karşıya kalmasına neden olmuştur(Kervankıran,2011:167).

Afyonkarahisar yüzlerce tabii güzelliği sınırları içerisinde barındıran bir ildir. Bu güzelliklerin bazıları Millî Parklar bünyesinde korunur ve bu parklar kuş

gözlemciliği, kamp yapma, tırmanma, avlanma ve piknik yapma gibi pek çok faaliyete imkân sunar. Millî Parklar bilimsel ve estetik bakımından Milli ve Milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynakların korunurluluğu, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını ifade etmektedir.

Şekil 52. Yılkı Atları, Sandıklı

Kaynak:<http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/TR-63520/fotograf-galerisi.html>

Türk kültüründe özgürlük sembollerinden olan atlar insanlara sadık hayvanlardır. Türkiye’de yer alan yabani yılkı atlarının bir bölümü Afyonkarahisar ili Sandıklı ve Kızılören İlçeleri ile Denizli İli Çivril ilçesi sınırları içerisinde yer alan, coğrafi konum olarak; 38° “11 ile 38° “25 kuzey enlemleri ve 29° “53 ile 30° “4 doğu boylamları arasında yer alan ve yüksekliği 1600 m olan Akdağ Yaban Hayatı Geliştirme Sahasında yaşamaktadırlar (Kandır, 2013:5).

Tarihi konaklar başlığı altında da bahsettiğimiz üzere Yukarıpazar mahallesinde bulunan kentsel sit alanı içersin de koruma altına alınan Afyonkarahisar evleri de ilin doğal güzelliklerindendirler. Şehrimizin kale çevresindeki ilk yerleşim yerleridir.

1900’lü yılların başlarında Afyonkarahisar’da meydana gelen büyük bir yangından sonra Sultan Abdülmecid’in yardımıyla ülkenin her tarafından gelen ustalar, bütün evleri kendi yörelerinin özelliklerini yansıtır şekilde yeniden inşa etmişlerdir. Adı geçen mahallelerin kısmen çöküntü bölgesi olması, ekonomik açıdan refah düzeyinin düşük olması ve binaların diğer tarihi binalara göre nispeten geç yapılmış olmalarından dolayı Afyonkarahisar’da çok sayıda ve farklı stilde tarihi sit alanı olarak korunan konak bulunmaktadır.

Şekil 53. Kentsel Sit Alanları

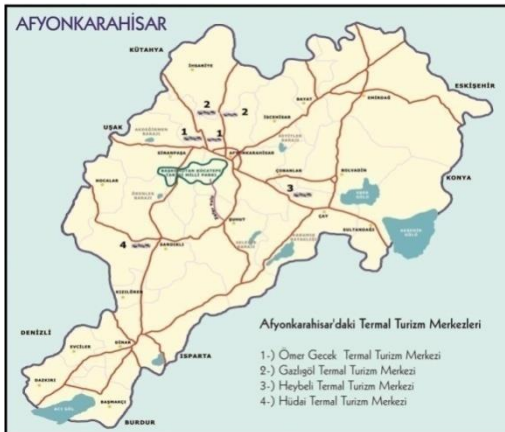

Kaynak: Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 25/06/2019 tarihinde çekilmiştir.

Yer altından çıkan sıcak kaynak sularının rekreasyonel ya da tedavi amaçlı kullanımı olarak bilinen termal turizm, son yıllarda tüm dünyada gelişen bir turizm koludur. Jeotermal kaynaklar bakımından zengin bir konumda bulunan Türkiye’de çok sayıda termal turizm merkezi bulunmaktadır. Termal turizmin gelişebilmesi için sıcak su kaynaklarının yanında ulaşım olanaklarının elverişli olması ve konaklama tesislerinin yeterli düzeyde olması gerekmektedir. Afyonkarahisar ili, gerek jeotermal kaynaklar, gerek ulaşım olanakları gerekse konaklama tesisleri bakımından son derece elverişli bir konumda bulunmaktadır. Böyle bir potansiyelin varlığı doğal olarak il genelinde termal turizmin gelişmesi sonucunu doğurmuştur (Taş, 2012: 1).

Afyonkarahisar da çok sayıda sıcak su kaynağı bulunmasına karşın sıcak su kaynaklarının büyük çoğunluğu termal turizm için elverişli değildir. Suların sıcaklığı, kimyasal özellikleri ve ulaşım-konaklama özellikleri dikkate alındığında 5 kaplıcanın termal turizm amaçlı kullanıldığı görülmektedir. Bunlar; Merkez ilçe sınırlarında bulunan Ömer ve Gecek kaplıcaları, Sandıklı Hüdai kaplıcası, İhsaniye Gazlıgöl kaplıcası ve Bolvadin Heybeli kaplıcalarıdır. Bu kaplıcaların hepsi de önemli birer termal merkez durumundadırlar. Ancak termal tesis ve ulaşım olanakları bakımından en elverişli durumda olanlar Afyonkarahisar merkezde yer alan Gecek, Sandıklı ilçesinde yer alan Hüdai ve İhsaniye ilçesinde yer alan Gazlıgöl kaplıcalarıdır (Taş, 2012: 5).

Şekil 54. Termal Turizm Haritası

Kaynak: <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/TR-63462/gezilecek-yerler.html>

Zamanımızda eski biçimi korunarak yeniden onarılan Ulu Camii de Afyonkarahisar kültürel ve tarihi mirası listesinde yer alan önemli bir değerdir. Ahşap mimarisi ve sırlı tuğlalı baklava dilimi tuğla mimarisiyle Selçuklu döneminin eşsiz örneklerinden biri olan Ulu Camii, Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Dünya Miras Geçici Listesinde yer almaktadır.

Şekil 55. Ulu Camii

Kaynak: Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 25/06/2019 tarihinde çekilmiştir.

Selçuklulardan günümüze intikal eden nadir eserlerden olan Hoca Bey Câmii, yıllar içinde Câmî-i Kebîr (Ulu Câmî) ismini almış XX. Yüzyılda ise çoğunlukla Ulu Câmî adıyla bilinir olmuştur. Afyonkarahisar'ın huzur veren abidelerinden biri olan Ulu Camii içerisine girildiği andan itibaren tarihi dokusu ile dikkatleri çekmektedir.

Cami-i Kebir, Hoca Bey Cami, Afyonkarahisar kent merkezi, Ulu Cami Mahallesi'nde olup, Anadolu Selçuklu Dönemi'nde 1272 yılında Sahipata Fahrettin Ali Bey oğlu Nusratüddin Hasan Bey tarafından Mimar Emir Hacı Bey'e yaptırılmıştır. Anadolu ahşap camilerinin en güzellerinden biridir. Çarpık dikdörtgen planlı, toprak damlı, beş sıralı, kırk ahşap sütun üzerine oturur biçimde inşa edilmiştir. Çok önceleri caminin yerinde Sivrihisarlı Attar Yusuf Efendi tarafından yaptırılan bir mescit olduğu bu mescidin genişletilmesi ile caminin yapıldığı bilgisi vardır (Tulay, 2017:60).

Afyonkarahisar kent kültürü ve tarihi zenginlikleri açısından önemli olan birçok camii bulunmaktadır. Hoca Bey Camii/ Cami-i Kebir (Ulu Cami), Kasım Paşa (Mısırî Camii), Ot Pazarı Camii (Tevfikiye Camii), Umur Bey Paşa Camii ve Gedik Ahmet Paşa Camii (İmaret Camii) bunlardan bazılarıdır.

Afyonkarahisar ili içerisindeki ilçe, belde ve köylerinde höyük veya ören yeri özelliği gösteren yerler çoktur, hatta bazıları bu isimlerle (Küçükhöyük Kasabası, Kızılören Köyü gibi) adlandırılmışlardır. Bölgenin tarihinin çok eski tarihlere kadar gitmesi ve antik değeri olan eserlerin bölgede yaygın olması, bu alanın daha fazla korunması gerektiğini göstermektedir. Özellikle kaya mezarlarını bulunduğu bölgelerde mezarlarda değerli hazinelerin bulunduğu ya da kralların mezarlara hazinelerle gömüldüğü efsaneleri halk arasında yaygındır (Kervankıran, 2011:207).

Değerli topraklar olan Afyonkarahisar tarihi alanlarında birçok kaçak kazı yapıldığını gösteren çukurlara rastlamak mümkündür. Özellikle Frig Vadisi olarak bilinen bölgede yapılan incelemeler ve fotoğraf çekimleri sırasında antik yapıların ve kaya yerleşmelerinin yeteri kadar korunamadığı ve bölgede define avcılarının bilerek yaptığı tahribatın olduğu görülmüştür. Bunun yanında, gerek geziye gelen misafirlerin arkalarında bıraktıkları çöpler gerekse yerel halkın hayvanlarını barındırma, renkli boyamalarla tarihi dokuyu kirlettikleri görülmüştür. Bilerek veya bilmeyerek yapılan tahribatlarla tarihi ve kültürel varlıklar ciddi zarara uğratılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİJİTAL KOLAY TEKNİĞİ KULLANILARAK 1930-1960 DÖNEMİ AFYONKARAHİSAR YEREL KÜLTÜRÜNÜN ANLATIMI

Tez çalışmasının temel kaynağını oluşturan Taşpınar Dergilerinin yayın hayatına girdiği ilk dönemin sayfalarının tek tek okunması ve incelenmesini sonucunda görülmüştür ki Afyonkarahisar kültürü tanıma ve tanıtılma noktasında nice bilimsel eserlere konu olmayı hak etmektedir. Türk toplum hayatında bir geçiş döneminde yayın hayatına giren "Taşpınar Dergisi'nin" kültür hayatımızda ayrı bir yeri vardır. 1932-1949 ve 1963-1966 yıllarında uzun bir zaman dilimi içerisinde yayınlanmış edebiyatımızda değişim ve geçiş devirlerine sahne olmuş çok çeşitli türde ve konuda yazıların yazıldığı bir dergidir.

Taşpınar Dergisi 1932 yılında Afyonkarahisar Halkevleri yayın organı olarak çıkarılmıştır. Tam 160 sayı çıkarılarak birinci dönem denilen yayın hayatı 1949 yılında sona ermiştir. Halkevlerinin ikinci defa açılışını takip eden yıllarda Taşpınar tekrar çıkmaya başlamış. Ağustos 1963 yılında 1 sayı çıkarılmıştır. 1966 yılına kadar iki cilt çıkmış, ikinci cildin Haziran 1966 yılında çıkarılan 21. sayısı bu derginin son sayısı olmuştur.

Taşpınar Dergisinin I.dönem (1932-1949) çıkan 160 sayısında imtiyaz sahibi Halkevleri gösterilmiştir. İdari merkezi Afyon Halkevi'dir. Her ayın 19. Günü çıkarılan derginin, II. Dönemi (1963-1966) yıllarıdır. Taşpınar Dergisi'nin de imtiyaz sahibi ve idari merkezi Afyon Halkevidir. Her ayın sonunda neşredilen bu derginin 1930-1960 döneminin kültürel değerlerini yansıtan zenginlikleri tezimin sonunda kolaj tekniği ile özgün çalışmalarla aktarmaya çalışılmıştır.

Günümüz de artık hepimiz teknolojinin sunmuş olduğu imkânları çok sık kullanmakta hatta çoğu işimizi onlarsız yapamamaktayız. Özellikle genç nesil öğrendikleri, davranış haline getirdikleri çoğu şeyi dijital platformlardan öğrenmekteler. Sadece yazma ya da anlatım yöntemi, ne gençlerin nede yetişkinlerin

dikkatini bir yere kadar çekmektedir. Yaşadığı ilin yerel kültürünü (eski yaşayışlarını, evlerini, sokaklarını, yaptıkları iş kollarını, tarihi ve trustik mekânlarını, tarihi değerlerini, tarihini yansıtan eşyaları vs.) bilmeyen ama günlük yaşayışına bu ilde devam eden nice insan mevcuttur.

Okumaya ve araştırmaya gerekli zamanı ayıramayan toplumlara kültürel değerler en çok kullandıkları dijital bir teknik ile üretimi yapılacak olan kolaj tekniği ile anlatılacak, hazırlanan kolay çalışmalarının farklı materyaller üzerine baskısı yapılarak ve aplikasyonlara yüklenerek daha fazla bireye ilin 1930-1960 dönemi yerel kültürü tanıtılacaktır. Bir nevi geleneksel kültürün bilinen/bilinmeyenleri dijital sanatın bir paçası olan dijital kolaj tekniği ile anlatılacaktır.

1. GELENEKSEL KÜLTÜR VE DİJİTAL SANAT

Geçmişten günümüze sanatsal üretim “geleneksel yöntem”, “mekanik yeniden üretim” ve “dijital yöntem” olmak üzere üç aşamada ele alınabilmektedir. Geleneksel yöntemlerle üretilen eserlerin biricik ve özgünlükleri mekanik yeniden üretim yöntemleriyle son bulmuştur. Sanayi Devrimi ve mekanizasyonun gelişimiyle birlikte meydana gelen teknik gelişmeler, 1830’larda fotoğrafın bulunuşuyla yeniden-üretim ve kitle iletişiminin olanaklı duruma gelmesi geleneksel yöntemlerle üretilen eserleri daha geniş kitlelere ulaştırmıştır. Bilgisayar aracılığıyla ve sayısal yoldan imge üretimi ve sanal eserler üretme günümüzde dijital yöntemle birlikte yaygınlaşmıştır. Ancak, bilgisayar sanatını kabul etmede, başlangıçta geleneksel sanat ve mekanik yeniden üretim toplumları oldukça isteksiz olmuştur (Türkmenoğlu, 2014:91).

Geleneksel yöntemler kullanılarak üretilen sanat eserlerinde üretim süreci aylarca sürerken gelişmiş teknolojik aletler yardımı ile bu süre olabildiğince azaltılmakta hatta kimi zaman günlerin yerini dakikalar, saniyeler almaktadır. Mağara resimlerinin üzerinden asırlar geçtikten sonra bugün insanoğlu sanat eserini doğadan elde ettiği boyaların yanı sıra, ışıklarla, pixellerle üretir hale gelmiştir. Hatta öyle ki teknoloji sanat için sadece bir araç olmakla yetinmeyerek sanatın yapıldığı ortamın bizzat kendisi olma yolunda oldukça ileriye gitmiştir.

Geçmişten günümüze, dışarıdan ve içerden kültür ve sanatın izlediği uzun yol, beraberinde büyük bir birikimi ve yeni biçimlerin doyum hissi veren pek çok örneğini de bugüne taşımıştır. Günümüzde, dijital kültür, kültür tarih stratejileri, değerleri ve sonuç olarak hedefler yeniden gözden geçirilmekte, kurumlar vizyon ve misyonlarını bu değişkenleri göz önünde bulundurarak belirlemektedirler. Dijital ortamda kültür ve sanat yaklaşım biçimlerinin; toplumun geçmişi, bugünü ve

yarınıyla ilintili olduğu ve çağı bütünsel bakımdan kavrayıcı, iyi planlanmış tasarımlar oluşturduğu sürece, şimdiye değin görülmemiş ölçüde değerlendirileceği anlaşılmaktadır(Çokokumuş, 2012: 51).

Teknoloji ve sanat, tarih boyunca birbiriyle doğru orantılı gelişen ve insanı diğer varlıklardan ayıran iki temel unsur olarak var olmuştur. Dolayısıyla, bir yapıtın yaratı sürecinde teknolojinin varlığı, sanatta doğayı yansıtmaktan uzaklaşarak bir deney görüntüsü vermiştir. Sanatçı, başka araçlarla ya da tekniklerle üretmesi mümkün olmayan sanatsal yapıtlarını bilgisayar teknolojisini kullanarak üretmeye başlamıştır. Bilgisayarın devreye girmesiyle birlikte öncelikle gerçeğin anlamı, içeriği, konumu neredeyse tümünden değişmiştir. Sanallık artık her alanda ve düzeyde yerleşik gerçeğin yerini almış, sanatsal üretimde ön plana çıkmıştır(Özel Sağlamtimur, 2010: 215).

Bu noktadan hareketle denilebilir ki, sanatta teknoloji kullanımı sadece teknolojik aletlerin geleneksel üretimler için bir araç olarak kullanımı şeklinde değil, sanatçının amacına ulaşmak için çıktığı yolda imkânsızlıklarını ortadan kaldırmak için de karşımıza çıkabilmektedir. Teknolojinin gelişmesi sanatsal üretimin artmasına, daha fazla ve daha hızlı yayılım sağlamasına kapı açmaktadır. Ayrıca üretilen ürünler çoklu internet ortamlarında daha fazla kişiye, hızlı bir şekilde ulaşmaktadır. Teknolojinin gelişimi, insan ihtiyaçlarının çeşitliliği arttıkça zaman içerisinde değişim ve gelişim de kaçınılmaz olmuştur.

İnsanoğlu; önceleri çok basit aletler, aygıtlar yapmış; sonraları ise bu yapıtlarını estetik yargılarla yeniden yorumlamıştır. Bir süre doğadan algıladığı güzellikleri aynen üretebilmeyi denemiş, zamanla sanatın çeşitli dallarında en güzel ürünlerini vermeyi başarmıştır. Diğer yandan, bilgisi arttığı ölçüde bilim ve teknolojiyi de geliştirmiştir. Yaşanan gelişmelere bağlı olarak sanatın da bu alanlar ile olan etkileşimi artmıştır. Birbirleri ile etkileşim halinde gelişme gösteren bu durum, sanatçının hayal gücünün gelişmesini de sağlamıştır. Bu açıdan bakıldığında teknoloji; insana dair her konuda ve dolayısı ile çalışmalarında sanatçıya en büyük ışık kaynağı rolünü oynamıştır ve oynamaktadır. Sanatçıya bir yandan yepyeni buluşlar yaptırırken bir yandan da yepyeni sanat türleri ortaya çıkartmasını sağlamıştır denilebilir

Günümüzde teknoloji temelli artan üretimler, süregelen sanat tarihinin, dijital sanatı da içine alacak şekilde yeniden ele alınması gereğini zorunlu hale getirmiştir denilebilir (Özel Sağlamtimur, 2010: 216). Bu bağlamda teknolojik ekipmanlar yardımıyla oluşturulmuş sanat çalışmaları "teknoloji ve sanat ilişkisi" çerçevesinde

ele alındığında; geleneksel olarak sınıflanmış kültürel motifler ile bilgisayarın etkili olduğu sanat anlayışlarının aynı noktada buluşması, ortaya çıkan yeni yaklaşımların gerek teknik gerekse estetik taraflarının mevcutta var olan sanat biçimlerinden yararlanılarak yapılması işlemi dijital sanata işaret etmektedir. Değişimi/dönüşümü halen devam eden teknoloji ile etkileşim içerisinde olan sanat da kendini yenilemiş, farklı teknikleri bir arada kullanarak yeni oluşumlar, anlayışlar, üsluplar ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bilgisayar teknolojisinin sunduğu yeni ifade biçimlerinin devreye girmesiyle birlikte, güçlkle elde edilen ifade biçimleri, çok daha kolay elde edilebilmiştir. Bu durum sanatçının, sanat eğitimcisinin, dijital sanat üretim türleriyle etkileşiminin artmasına neden olmuştur. Her alanda ve her düzeyde bu etkileşimler, sanatsal üretimde ön plana çıkmıştır.

Bilgisayar teknolojisi, sadece baskı, resim, fotoğraf, video, müzik ve heykel gibi sanatın geleneksel formlarını dönüştürmekle kalmamış, internet sanatı, yazılım sanatı, piksel sanatı, dijital sergilemeler ve sanal gerçeklik gibi tüm yeni formların da sanatsal çalışmalar olarak kabul edilmesini sağlamıştır (Çokokumuş, 2012: 51).

Sanat; Türk Dil Kurumu sözlüğünde; "Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık" ve "Bir şeyi güzel yapmak için uygulanan kuralların tümü" tanımları ile yer almıştır. Konuya tanımlar üzerinden yaklaşmak belki yetersiz olarak görülebilir ancak; bu tanımlardan da yola çıkılarak üzerinde asıl durulması gereken konu; aslında sanatçının yaratıcı yönünü ortaya koyabilmesi amacıyla bir malzemeye; yani bir araca, bir enstrümana, kesinlikle ihtiyacı olduğudur. Sanatçının hayal gücünün ve duygusal zenginliğinin ne kadar fazla veya büyük olduğundan öte aslında burada üzerinde durulması gereken konu, bu yeterliliklerin yanı sıra ne denli teknik bilgiye ya da ekipmana sahip olduğudur.

Fiziki alanlardan sosyal alanlara kadar toplumun ihtiyaçlarının çözülmesinde; yaşanan teknolojik gelişmelerin büyük etkisi olmuş, bu bağlamda yaşanan gelişmelerde "insan" daha çok edilgen gibi ele alınsa da, bir diğer açıdan etken konumunda da yer almıştır. Bu açıdan bakıldığında "İnsan"ı diğer canlılardan ayıran şeyin "Homo Sapiens" yani düşünen yaratık olması değil "Homo Faber" yani üreten, bu üretimin sonuçlarını ortaya koyabilen bir canlı olmasıdır denilebilir. Zira homo faber kelime anlamı olarak alet yapan insan anlamına gelmektedir (Türkmenoğlu, 2014: 90).

Yaşanan gelişmeler ile yeni sanat akımları eski sanat dallarına bazı noktalarda alternatif oluştururken kullanmaya başladığı yeni imkânlar ve donanım çeşitliliği ile bilinen anlamda geleneksel sanat anlayışının çerçevesini zorlamıştır.

Bilimsel ve teknolojik alanda kaydedilen gelişmeler, kitle iletişim teknolojisindeki ilerlemeler, sosyal ağlar ve özellikle insanların internet sayesinde herhangi bir konuyla ilgili bilginin kaynağına bir tuşla ulaşabilmesi bilginin ulaşılabilirliğini kolaylaştırmıştır. Bilgisayar gibi elektronik aygıtların tüm dünya çapında yaygın olarak kullanılması, bilginin ve sanatın dijital teknolojilerin vasıtasıyla kültürlerarası ortamlara hızla aktarılabilmesi, günümüzde bilişim çağı olarak adlandırılmaktadır. Bunun sonucunda neredeyse uluslararası sınırlar ortadan kalkmıştır denilebilir. Çağın gelişmiş teknolojisi sanatçının, geçmişten günümüze kadar alışmış olduğu ve en iyi bildiği malzeme tuval ve boyaya dokunmadan, boyanın kokusunu hissetmeden, kendi bulunduğu mekânının dışında başka bir zaman ve mekân gerçekliğiyle işleyen sanal ortamda “sanat” üretebilir hale getirmiştir. (Çokokumuş, 2012: 53).

Tüm bu yaklaşımlardan hareketle denilebilir ki; "Sanat" ilk gününden bugüne dek geride bıraktığı binlerce yıllık süreçte, etkisi altında kaldığı birçok akımın, düşüncenin, toplumsal yapının, teknolojinin dinamiklerine bağlı olarak, salt varlığının önemini artırarak gelişmiştir. 21. Yüzyılda bu gelişim artarak bilgi toplumunun teknolojisine ayak uyduracak “dijital sanat” kavramı ile bambaşka bir şekle bürünmüştür.

Dijital teknoloji ile biçimlenmeye başlayan son dönem sanat eserlerinde sayıların, simgelerin, sanal biçim, ifade ve kurguların çoğalmakta olduğu gözlenmekte, yazılım, animasyon gibi eserler dijital sanat olarak nitelendirilmektedir. Dijital çağda sanat eseri üretiminin kolaylaştığını söylemek mümkün değildir, çünkü alt edilmesi gereken zorlukların, gerekli bilgi ve uğraşı faaliyetinin artabileceği ve tekrara gitmeden üretim yapılması gerektiği bilinmektedir. Hiçbir teknolojik buluş toplumlardan ayrı düşünülememektedir. Toplumun içinde bulunduğu duruma göre, ihtiyaçlarına göre ve sahip olduğu üretim maddelerine göre şekillenmektedir (Artan, 2007: 89).

1.1. SANATSAL ÇALIŞMALARIN KÜLTÜR TANITIMINA KATKILARI

İnsanların ilgilerini bir ülkenin, bölgenin veya turistik istasyonun mal ve hizmetleri üzerine çekmek, onlara bu konuda bilgi vermek, eğitmek, farklı tanıtım ve reklam tekniklerini kullanarak hafızalarda bir imaj yaratmak bulunulan bölgenin ekonomisine katkı sağlayacaktır. Bölge ile ilgili zihinlerde bir inanç meydana getirmek suretiyle bulunulan yerin satıma uygun ürünlerini ve hizmetlerini satın almaya yöneltmek, böylece kısmen sosyal, fakat nihai hedefte ekonomik bir menfaate ulaşmak için yararlanılan tekniklerin tümüne turistik tanıtma denilebilir.

Bir ülkenin, bölgenin, yörenin veya ilin kendi kültürel değerlerini yerel de ve uluslararası tanıtabilmesi için kendini anlatabildiği, reklamı yapabildiği ürünlerinin çeşitliliğinin çok olmasında fayda vardır.

Genel ülke tanıtımı ile uluslararası turizmin ilişkisi ve karşılıklı etkileşimleri doğurmaktadır. Bölgesel ve yerel de yapılan tanıtım çalışmaları sadece bulunan bölgeyi değil küçük adımlar şeklinde bütün de ülke menfaatlerine fayda sağlayacaktır. Öyle ki tanıtımı iyi yapılan şehirler yurt içinden ve dışından turist çekmekte bu da ülkemiz ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır.

Ülkemiz doğal, kültürel ve tarihi zenginlikleri açısından büyük bir potansiyele sahip bir ülkedir ve bu potansiyel ekonomik kalkınma aracı olarak turizm sektöründe önemli bir paya sahiptir. Bu zenginliklerin sanatsal çalışmalarla tanıtımının yapılması bu değerlerimizin akılda kalıcılığını arttıracak, kişilerin bu turistik mekânları daha kolay görmelerini sağlayacaktır.

Sanatsal çalışmalar ile kültür tanıtımının yapılması turizm hareketliliğini önemli ölçüde etkileyebileceği gibi, artan hareketlilik ülke ekonomisi açısından da olumlu etkiler yaratacaktır. Termal şehri Afyonkarahisar birçok görülmesi gereken tarihi ve doğal güzellikleri ile tanıtımı daha fazla yapılırsa, ülkenin uluslar arası turizm pazarında marka olma yolunda görünürlüğünü artıracaktır. Esnek kullanılabilen ve özellikle yurt dışında etkili olması gereken tanıtım faaliyetleri, belli ve doğru bir stratejiyle uygulanırsa ülkemizin ve Afyonkarahisar'ın markalaşması açısından önemli etkiyi gösterecektir.

Sanatsal çalışmaların kültür tanıtımına katkı sağlayabilmesi için sanatsal çalışmadan önce çok iyi bir araştırma ve inceleme yapılmasının gerekliliği aşikârdır. Kültürel değerleri tanıtmak için gerekli yeterlilik ancak okuma, araştırma ve inceleme ile elde edilebilir. Bu noktada özgün bir kaynak olan Taşpınar Dergileri Afyonkarahisar ilinin yerel kültür ve sanat değerlerini içinde barındıran bir hazine durumundadır.

Halkevi'nin yayın organı olarak işlev gören "Taşpınar" dergisi sayesinde, yerel ve ulusal düzeyde halkevinin işleyişi tanıtılmıştır. Bu dergi dil, tarih ve edebiyat alanında faaliyet göstermesinin yanı sıra Afyon Halkevi'nin yapısı ve faaliyetleri konusunda önemli bilgiler barındırmaktadır. Adını şehrin su ihtiyacını karşılayan Taşpınar suyundan alan dergi gerek yerel gerekse ulusal

basın tarafından övgüyle anılmış dönemin yayın organları içerisinde saygın bir konuma ulaşmıştı. (Kurnaz Şahin, 2004: 49)

Sanatsal çalışmalarla yapılacak olan kültür tanıtımı çalışmalarımı tarihi ve kültürel değerleri koruma ve yaşatma bilincine ivme kazandırılması ve aynı zamanda yaşanan ilin kültür değerlerinin tanınması ve tanıtılması hedeflenmektedir. Afyonkarahisar'ın gelişmelere açık, gelişen ve gelişmekte olduğunun gösteriminin 1930-1960 dönemlerinden günümüze kadar nasıl hızlı olduğu sanatsal çalışmaların bir tekniği olan dijital kolaj tekniği ile anlatılacaktır.

1.2. DİJİTAL KOLAJ TEKNİĞİ VE UYGULAMALARI

Günümüzde bilim ve teknolojinin hızlı gelişmekte olduğu görülmektedir. Bilgi birikiminin en üst düzeye ulaşması, aktarılacak/alınacak bilginin fazlalığı yeni kavramların ve farklı görsel değerlerin oluşması yeni medya sanatı olarak da isimlendirilen dijital sanatın gelişmesi gerekliliğini de beraberinde getirmektedir.

Gelişen teknoloji ile birlikte coğrafi kısıtlamaların azalması, fiziksel engellerin ortadan kalkması, dijital teknolojilerin ucuzlaması gibi etkenler insanlığın yaşamında sanatsal ve kültürel anlamda değişimleri de beraberinde getirmiştir. Özellikle dijital teknolojiye yönelik yeni vaatler ve olanaklar, geleneksel sanata meydan okuyarak, yeni biçimsel sunumların oluşmasına neden olurken, yeni anlatım biçimlerini de doğurmuştur. Dijital teknolojilerin merkezinde bulunan bilgisayar, günümüzde sanat ve sanat yapıtını üretme biçimlerinde değişikliklere neden olmuştur (Özel Sağlamtimur, 2010: 214).

Disiplinler arası yaklaşımlarda, sanat, tasarım ve teknolojinin birlikte ifade gücü bulması üretilen sanatsal çalışmaların her yere ulaşabilir hale getirilmesi, sanat eserlerinin sayılamayacak kadar çok çeşitlilik içinde üretilmesine fırsat sunmuştur. Dijital sanatın sürekli kendini yeniliyor ve güncelliyor olması da yeni tasarım tekniklerinin oluşmasına olanak sağlamaktadır.

20.yy'ın sonlarına doğru, modernizmin sarsılarak postmodernizmin yükseldiği, teknolojinin, sosyal, politik ve ekonomik değişimlerin olduğu dönemde, görsel sanatlarda kullanılan kolaj ve montaj tekniklerine yeni bir üslup getirilmiş ve ortaya daha etkileyici tasarımlar çıkmıştır. Fotoğrafları öncesinde stüdyoda ya da dış ortamlarda çekildikten sonra kurgusuna göre montaj yapılan bu tasarımlar, genellikle bilgisayar gibi teknolojik ortamda yapılmıştır. Bu bağlamda fotografik bir görüntüyü iki boyutlu düzlemle bir araya getirerek sürrealist bir etki oluşturan ünlü grafik sanatçısı April Greiman kolaj unsurlarından faydalanmıştır (Karslıgil, 2014:47).

Şekil 57. İrfan Önürmen, Panik, 57x38 cm, Gazete Üzerine Karışık Teknik, 2009

Kaynak: Gülfem Karşılıgil, Güncel Sanatta Kurgusal Kolaj Okumaları, s.51

1979 yılında Güzel Sanatlar Akademisinden mezun olarak yağlıboya çalışmaları ile başlayan ardından sanatsal ifadelerle ilgisini sürdüren İnci Eviner, çalışmalarında bakır, deri, asfalt gibi değişik malzemeleri birçok disiplin ile birlikte kullanarak değişime açık olan bir sanatçı olarak bilinmektedir. Çok fazla politik olarak nitelendirilse de güncel, sosyal olaylara, politikaya göndermeler içeren çalışmalar yapmıştır. Sanatçının çalışmalarında kolaj, asamblaj, ebru çalışmalarının üzerine yaptığı fotomontajları ve video çalışmalarıyla çok yönlü yapısını görmek mümkündür.

Amerikalı ressam ve Heykeltıraş Jeff Koons ise K   olgusunu g  n  m  zde tartişmaya a  an en   nemli isim, kuşkusuz, sıradan nesnelerin b  y  k boyutlarda heykellerini   reten sanat  ıdır. K    kategorisine giren bibloları dev boyutlarda yeniden   reterek k    olgusuna değinen sanat  ı, sanat yapıtının değerini sorgulamaktadır. Sanat  ı, izleyiciyle iletişim kurmak i  in herkesin anlayabileceği ve zevk alabileceği t  rden sanat yapmak istediğini bu y  zden de sıradanlıktan korkmadığını ifade etmektedir. Koons Yeni Kavramsalcılık akımı i  erisinde değerlendirildiği gibi ‘‘T  ketim Nesnesi Sanatı’’ denilen bir eğilimin de   nc   sanat  ısı konumundadır (Doğan, 2014:90).

Bir dizi elektrik s  p  rgesini b  t  n tozundan ve kirinden arındırarak plexiglass kutulara koyup sergilediği   alışmasında sanat  ı aslında her şeyin kopyalanabilir olduğunu ve g  ndelik bir nesnenin sanatsal alana sokulabileceğini g  stermektedir.

şekil 58. Jeff Koons, BalloonDog (Magenta), 1994-2000, Paslanmaz   elik Heykel, 307,3x363,2x114,3 cm   zel Koleksiyon.

Kaynak:Nur Yılmaz, G  nl  k Yaşam Nesneleri, s. 17

Psikoloji eğitiminin ardından resime duyduğu ilgiyle kendi kendini yetiştirerek ve 80’li yıllardaki Yeni Eğilimler sergilerinde yer edinerek adını duyurmuş, malzeme konusunda yine sınır tanımayan, kolaj ve asamblaj tarzında   alışmalar   reten bir diğer sanat  ı Bubi’dir. Bubi,   alışmalarında kullandığı ilgin   malzemelerle ilgili olarak ş  yle demiştir.

"Vitrinlerde kullanıma hazır steril, pırlı pırlı sanki hiç el değmemiş gibi duran mallara alışmış gözlere bu malzemeler itici gelebilir. Buna karşın bir kere bu atıl malzemelere başınızı çevirdiniz mi onların cazibesinden kendinizi bir daha kurtaramazsınız." (Akyol, 2008:16-20)

Şekil 59. Bubi, Kargaşa ve Düzen, 103x131x12cm, Karışık Teknik, Huma Kabakçı Koleksiyonu, 1995

Kaynak: Gülfem Karslıgil, Güncel Sanatta Kurgusal Kolaj Okumaları, s.53

Günümüzde teknolojinin getirdiği imkânlarla birlikte internet kullanımının artışı, bilgisayar ve sanal yolla üretilen imaj sistemlerinin gelişmesi, sanatın biçimsel ve anlamsal açıdan değişmesini de beraberinde getirmiştir. Bu sayede, şu ana kadar incelediğimiz ve gördüğümüz kolajın dışında gelişen sanal kolajlar da sanatın içerisinde yer almaya başlamıştır.

Julie Mardin sanal kolaj çalışmalar yapan sanatçılardan biridir. Amerika'da doğup büyümüş bir Türk ailenin çocuğu olan sanatçı, Skidmore College'deresim ve İngilizce eğitimi aldıktan sonra yaratıcı yazarlık masterı yapmış ve fotoğraf dersleri almıştır. Sanatçının, medya dünyasının renkliliğini ve canlılığını yansıttığı

Şekil 60. Julie Mardin, Geleneklerin Dışında, 44x88, Dijital Kolaj, 2004-2008

Şekil 61.Jo Teeuwisse, Savaş'ın Hayaletleri, Dijital Kolaj, 2007

Teknoloji çağının sunmuş olduğu imkanlar, kolaj tekniğine sadece plastik açıdan yenilikler getirmekle kalmamıştır. Artık gündelik hayatımızda kullandığımız basit programlarla bile fotoğraflarımızla dilediğimizce oynayabilir hale gelmiş, sinema afişlerinde, fotoğraf düzenlemelerinde, üç boyutlu animasyon uygulamalarında hatta elektronik müziğe kadar bir çok alanda dijital kolajı içine alan yeni ve farklı tekniklerin ortaya çıktığı görülebilmektedir.

Müzik kliplerinde cutout tekniğini kullanarak sanatçıların video görüntülerini bir araya getiren yönetmen Jonas Odell, Franz Ferdinand grubunun ünlü “Take Me Out” isimli şarkısına çektiği klipte 1920’lerin Dadasının fotokolajlarını anımsatan öğelerinden oluşan sahneler tasarlamıştır.(bkz.şekil62)

Şekil 62. Jonas Odell, Franz Ferdinand-Take Me Outklibinden görüntü, 2004

Kaynak: Gülfem Karslıgil, Güncel Sanatta Kurgusal Kolaj Okumaları, s. 67

Çolak (2009: 37) Kolajın çağımızdaki önemini şu şekilde vurgulamıştır: “Yaşanan ilişkiler bütününden beslenerek ortaya çıkan yapıtta birbiri ardına sıralanan, farklı zaman ve mekân boyutlarından, farklı gerçekliklerden alınan imgelerin aynı düzlemde birleştirilmesi, bu imgeler arasındaki ilişkiler ve ortaya çıkan yeni “bütün” çağımızda sanat yapıtlarının genel özelliği olmaktadır.”

Afyonkarahisar’da yaşanan ilişkiler ve günümüzde devam eden kültürel değerler bütününden beslenerek ortaya çıkan bu tez çalışmasıyla birbiri ardına sıralanan, farklı zaman ve mekân boyutlarından, farklı gerçekliklerden alınan

imgelerin aynı düzlemde birleştirilmesi işlemi şeklinde yapılacak olan dijital kolaj çalışmaları ile dijital teknolojiyi yoğun bir şekilde kullanan genç nüfusa ulaşılması amaçlanmaktadır.

Türkiye Avrupa ülkeleri arasında genç, dinamik nüfusu ile dikkat çekmektedir. Dijital teknolojiyi gençler küçük yaşlardan itibaren çok iyi kullanmaya başlamışlardır. Dijital sanat çalışmalarının bu genç bireyler arasında kabul görmesi, yaygınlaşması, bu çerçevede akademik çalışmaların arttırılması ve desteklenmesi bir gereklilik olarak görülmektedir.

Doğumlarından yetişkinlik süreçlerine kadar teknolojiyle temas halinde olan yeni nesil ile hayatlarının belli bir noktasından sonra teknolojiyle tanışmış bir önceki kuşak arasında teknoloji kullanımı noktasında beceri farklılıkları mevcuttur. Tekdüze anlatım şeklinde olan geleneksel öğretim uygulamaları artık yeni nesil gençlere hitap etmemekle birlikte, yeni öğretim programlarıyla benimsenen eğitim vizyonunun da ulaşmak istediği yeterliliklerle uyuşmamaktadır.

Dijital dünyanın gelişmesi ile reklam içerikli çalışmaların da bu teknolojik değişime ayak uydurması kaçınılmaz bir gerçektir. Günümüzde birçok hizmet, yeni iletişim araçları aracılığıyla sunulmaktadır. Sunulan birçok hizmet, elektronik hale getirilerek “e” ön eki almaktadır: e-devlet, e-okul, e-dilekçe vs... Bu tür çalışmaların genç nüfusun dikkatini daha fazla çektiği görülmektedir.

Eğitim öğretim süreci, bilgi çağının gerekleri doğrultusunda yeni neslin yaparak yaşayarak öğrenmesine ve bu öğrendikleri akranlarına sunmasına imkan tanımaktadır. Ayrıca bu süreç ile öz güvenlerini yükselen gençlerin, teknolojinin entegre edildiği (interaktif akıllı tahta, akıllı sınıf ortam ve multimedya gibi teknolojik araçlarının kullanan) pasif alıcı konumundan çıkarılıp kendi kendilerine araştırabilen, sorgulayabilen, birey olarak düşüncelerine saygı gösterilen, kendi tarihi ve kültürel değerlerine sahip çıkan bireyler olmaları hedeflenmektedir. Bu bağlamda yerel kültür öğelerinin de tanıtımında teknolojik tasarımların ilgi odağı olması beklenmektedir.

Teknoloji ve bilgisayar, günümüzde hayatın ve sanatın bütün alanlarına girmektedir. Dijital teknolojilerin merkezinde bulunan bilgisayar, günümüzde sanat ve sanat yapıtını üretme biçimlerinde değişikliklere neden olmuştur. Bu şekilde yeni

anlatım biçimleri yaratırken, sanatsal çalışma alanlarının sınırlarını genişletmiş, konuyla ilgili algılayışı, düşünce yapısını ve davranışları değiştirmiştir.

Bilgisayar destekli sanat formu olan dijital sanat, fraktal sanat gibi tamamen bilgisayar destekli olabileceği gibi, taranmış fotoğraflar ve başka kaynaklardan alınmış da olabilir. Dijital alan içerisinde üretilen, sanat ürünleri ve geleneksel sanat düşüncesi ürünlerinin teknoloji ile iç içe örtüşmesi sonucu ortaya çıkan sanatsal ürünler kent kültürünün tanıtımına da katkı sağlayabilir. (Özel Sağlamtimur, 2010:217)

2000’li yıllar dijitalleşmenin, geleneksel sanat yöntemlerinin önüne geçtiği, sanat üzerinde etkinliğini arttırdığı bir dönem olarak süregelmektedir ve gelişen teknoloji ile dijital sanat dünyası da ilerlemeler gösterecektir. Sanattaki dijital etkileri, grafik tasarım alanından bağımsız düşünmek doğru olmayacaktır. Bilgi teknolojilerinin insan hayatı üzerindeki etkileri, sanatta karşılığını bulmuş ve medya araçlarını kullanan isimler dünya üzerinde artmaya başlamıştır. Dijital sanat, bilgisayar temelli olmakla birlikte vektör bazlı grafik programlarından, çizim tabletlerinden ve fotoğraflar üzerine müdahalelerden yararlanılarak oluşturulabilmektedir.

Bu teknik, günümüz sanatının geldiği gelişim ve değişim sayesinde, dikkat çekici içeriklerin oluşturulmasını sağladığı için dil, tarih, edebiyat ve güzel sanatlar gibi pek çok alanda kendini gösteren halkevlerinin faaliyetlerinin bugünkü uzantısı durumundadır. Ayrıca bu teknikle bir çok kişi tarafından bilinmeyenler tanıtılmakta oluşturulan bu içeriklerle farklı malzemeler üzerinde baskılar yapılması sonucunda çok geniş kitlelere yerel kültürel değerlerin ulaştırılması sağlanabilmektedir.

2. YEREL KÜLTÜR ÖGELERİNİN DİJİTAL ORTAMDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Kültür denilince akıllara genellikle bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, örf ve adetler ve insanın toplumun bir üyesi olarak elde ettiği bütün yetenekler gelirken bir başka açıdan da insanın ve insan topluluklarının hayat tarzını ve sosyal problemlere ürettikleri çözümler gelir. Bu bağlamda kültürü meydana getiren unsur, insanlar ve toplumun kendisidir. Öyle ki her toplumun kendine has bir kültürü vardır ve bu onu ötekilerden ayırır, bulunan yörenin yerel kültürü olur. Üstelik bu yerel kültür de zaman içerisinde değişebilmektedir.

Kültür bir toplumda öğrenme yoluyla nesilden nesle aktarılır. Onun için kültüre “sosyal miras” da denilebilir. Kültürün sonraki kuşaklara aktarılması, tanıtım faaliyetlerinin yapılması ve çalışmaların üretilmesi oldukça önemlidir. Afyonkarahisar’ın basın ve kültür hayatında önemli bir yer tutan Taşpınar dergisinin amacının halkı her konuda aydınlatmak, hikâye, masal, , hatıra, makale, lirik ve epik şiir gibi yazı türlerini halka iletmek olduğuna tezin önceki bölümlerinde de değinilmişti.

Afyonkarahisar’da yaşatılmış olan yerel kültürün dijital kolaj tekniğiyle anlatımının, bu yaşanmışlıkların, yerel kültürel değerlerinin, geçmişten ve bugünden alınıp yarına taşınması dijital kolaj tekniğinin kullanılması ile yapılacaktır.

2.1. AFYONKARAHİSAR KÜLTÜRÜNDEN KESİTLER

Tarihi, coğrafi ve kültürel açılarından, ülkemizin en önemli illerinden biri olan Afyonkarahisar, Ege Bölgesi’nin İç Batı Anadolu bölümünde yer alan coğrafi konum itibariyle Marmara ve İç Anadolu Bölgeleri’ni Ege ve Akdeniz Bölgeleri’ne bağlayan bir geçit, bir eşik durumundadır.

Roma ticaret yollarının Afyonkarahisar’da düğümlenmesi, Bizanslıların Amorium’u (Emirdağ) askeri üs yapmaları, Selçukluların Afyonkarahisar’ı üs olarak kullanmaları, Osmanlı’nın doğu seferlerinde konaklama yeri olması, Anadolu’da egemen olarak kalmak isteyen işgalci Yunanlılar’ın da yine Afyonkarahisar’da üslenmeleri ve Kurtuluş Savaşımızın kazanılmasını sağlayan ilk adımda, il sınırları içerisinde bulunan Kocatepe’nin de yer alması ilin önemini farklı bir açıdan ortaya koymaktadır.

Cumhuriyetimizin kurucusu büyük önder Atatürk, Afyonkarahisar’ın Türkiye Cumhuriyeti tarihindeki önemini “Afyonkarahisar son büyük zaferin kilidi oldu, esası oldu. Afyonkarahisar’ın tarihi savaşımızda unutulmaz, parlak bir sayfası vardır” sözleriyle vurgulamaktadır. Bu nedenle Afyonkarahisar tarihi süreç içerisinde çok önemli bir mihenk taşı özelliğine sahiptir.

Afyonkarahisar, sınırları içerisinde bulunan termal turizm merkezleriyle sağlık turizminde, Frig Vadisi ve Kentsel Sit Alanları ile kültür turizminde, tarihi camileri ve kültür varlıkları ile inanç turizminde, Akdağ Tabiat Parkı ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı ile yaylaları, gölleri ile doğa turizminde yerel yönetimlerin de

katkısıyla kendini geliştirmeye devam etmektedir. Böylesine zengin bir tarih, kültür ve doğa hazinelerinin bulunduğu ilimizin bu zenginlikleri tanıtılmasında 1930'lu yıllardan itibaren yayımlanan Taşpınar dergileri gibi yayınların büyük önemi vardır.

Taşpınar dergilerinin sayılarında adından çokça söz ettirmiş olan Afyon Kalesi, 226 m yükseklikte 570 basamaklı bir merdivenle çıkabileceğiniz tamamen doğal oluşumuyla Afyonkarahisar'ın kültürel sembollerinden birisidir.

*“Düzlükte, gelip geçse de yol, Afyon'dan
Ey yolcu, görünmez Afyon, istasyondan
Şayet vaktin olursa tırman Kale'ye
Bak Afyon'a gökyüzünde bir balkondan”
Arif Nihat ASYA.*

Şifalı sular diyarı olan Afyonkarahisar'da bu suların çıktığı yerlere eski medeniyetlerden günümüze gelip geçenin faydalanması için hamamlar, kaplıcalar yapılmıştır. Bunlardan en eskisi Friglerden günümüze kullanılagelen Gazlıgöl Kaplıcası'dır. Bunun yanı sıra şehre yakın olan Ömer- Gecek Kaplıcaları ve Bolvadin ilçesinde bulunan Heybeli ile Sandıklı ilçesinde yer alan Hüdai Kaplıcalarının da kültürel açıdan önemi büyüktür (Özpınar, 2014:254).

Afyonkarahisar kent dokusu içinde güzel bir yere sahip olan tarihi evler de genellikle 19.yy sonu ve 20.yy başlarında yapılmıştır. Özellikle 1902 yılı yangınından sonra yapılan evler arazinin eğimine uygun olarak, bitişik nizamda ve her biri farklı planda inşa edilmiştir. İki veya üç katlı olarak inşa edilen evlerde zemin kat duvarları genelde taş, üst kat duvarları ahşap iskelet arası kerpiç dolgulu, üstü saman ve çorak toprak karışımı sıvalıdır. Zemin katta taşlık, avlu, kiler, depo, ahır, çamaşırlık, odunluk, samanlık, tuvalet gibi bölümler vardır. Üst katlarda genelde sofaya benzer açılan odalar bulunmaktadır.

Misafirlerin ağırlandığı sokağa bakan odaya baş oda denilmiştir. Cihannüma denilen çatı katları genellikle kışlık giyecek ve yiyeceklerin saklandığı, çamaşırların kurutulduğu depo gibi yerler olmuştur. Evlerin dışında zemin katta çevreye saygılı dışarı taşmayan taş merdiven ve korkuluklar ile kapı ve pencereler olduğu görülmüştür.

Gayrimüslim evlerinin giriş kapılarının üstünde bugünkü rakamlarla, Müslüman evlerinde ise Arap rakamlarıyla yapının inşa tarihi yazmaktadır. Evlerin içindeki tavanların, ocakların, yüklüklerin her birinde ayrı bir işçilik göze çarpar. Şehrin eski yerleşim yerlerindeki bu evler 1950'li yılların ortalarından itibaren yeni

semtlerin oluşması ve apartman kültürünün ortaya çıkmasıyla el değiştirmiş olup günümüzde de tarih turizmi bakımından ilgiye değer bulunmaktadır.

1920'li yılların ortalarından itibaren eski semtleri çevreleyen mezarlıkların kaldırılmaya başlanmasıyla şehir artık ovaya doğru yönelmeye başlamıştır. Mezarlıklardan boşalan alana öncelikle Kadına İlkokulu, PTT gibi kamu binaları yapılmış sonrasında bu çevrede yapılaşmalar devam etmiştir. Bu çevrede Dumlupınar Mahallesi 1940'lı yıllardan itibaren oluşmaya başlamıştır. 1955 yılında o gün için şehre çok uzak bir mesafede, Konya yolu üzerinde Harman Yeri denilen mevkide ilk kez kooperatif yolu ile 75 Evler adında bahçeli, müstakil evlerin yapımına başlanmış ve böylece Örnekevler denilen semt ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren özellikle Cumhuriyet ve Dervişpaşa Mahalleleri oluşmaya başlamıştır.

Taşpınar dergilerinin üçüncü cildinde Süleyman Günçer'in "Firikya Abidelerine Doğru Bir Gezinti" yazısında yer verdiği gibi Afyonkarahisar ili, Firikyalıları zamanından milâdın başlarına kadar geçen çağlarda yapılmış yüzlerce mağara ve mezarlıkla doludur. Bir veya bir kaç odadan meydana gelen bu mezarlar kayalara oyulmuştur. Bu odalarda kayalar içine oyulmuş ve dışarı doğru direkler oturtulmuş olan ön salonlar meydana getirilmiştir. Bu direklerin üzerinde çoğunluğu dışarıdan kayaların üst yüzlerine süs olarak hayvan şekilleri ile bezemeler yapılmıştır. Afyon'dan Gazlıgöl Kaplıcası yolu ile Ayazın köyü içlerinde resimleri ve yapıları ile görülmeye değer olanları vardır. Her birinin üzerinde ya Göbele'nin aslanları yada Medus'un koruyucu resimleri göze çarpar.

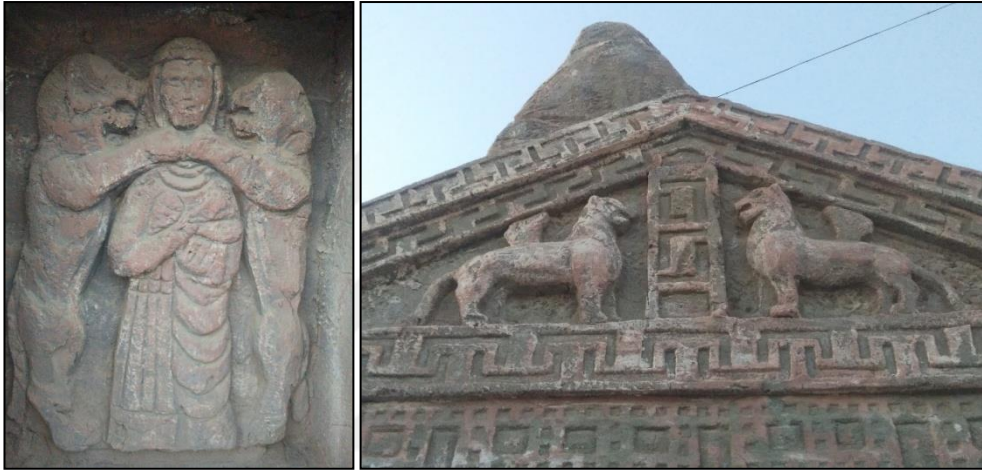
Şekil 63. Liğen civarında Arslan Kaya Anıtı

Kaynak: Taşpınar Dergisi, Yıl 1936, Cilt4 Sayı 45,s. bt

Arslan Kaya Taşı dağdan kesilerek yapılmış heyecan verici ve hayret uyandırıcı Firikya abidelerinden biridir. Dipsiz bir oyuk içinde bir insan, iki dişi aslan tarafından omuzlarına pençelerini koydukları dehşetli bir biçim ile korunmaktadır. Kayanın süslü yüzü hava tesirleri ile bozulmuş ise de üç köşeli kısımda Firikya kanatlı aslanları göze çarpar. Yan yüzlerinden birinde iki ayağı üstüne kalkmış büyük bir erkek aslan, diğer yan yüzünde de aslan yavruları resimleri yapılmıştır. Bir Firikya prensinin ölüsünü koruyan bu abidede yazı yoktur.

Şekil 64. Döğer Kasabası Girişinde Bulunan Arslan Kaya Anıtı Üzerindeki Motifler

Kaynak: Fotoğraflar 14/04/2019 tarihinde Döğer Kasabası'nda çekilmiştir.

Şekil 65. Maltaş (Hayran veli köyü Göynüş mevkiinde)

Kaynak: Taşpınar Dergisi, Yıl 1936, Cilt 4, Sayı: 45, s. bt.

Mağaralar arasında renkli süslere, oyma mabetlere rast gelinmektedir. Hayranveli Köyünün Göynüş mevkiinde bulunan Maltaş da bunlardan bir tanesidir. Yine burada da Firikyahlıların odalarından en muhteşemi ile karşılaşırız. Göynüş'e gelirken solda Malkayası, sağda Yılanlı Taş ve daha ileri sağda Arslanlı Mezar'ı görürüz. Malkayası; vadinin toprakla dolmuş olması yüzünden gömülü kalmıştır. Bir kral mezarından başka bir şey olmayan bu kayanın yazıları ve süslü cephesi açılıp okunmadan kıymeti hakkında bir şey söylenemez. Arslan kaya (Arslanlı Mezar); dağdan kesilerek ayrılmış bir odasının yüksekteki dört köşe kapısını pençeleri arasında bekleyen dev iki aslanın heybetli görünüşü ile insana korku ve şaşkınlık vermektedir (Taşpınar Dergisi, 1935: 67-68).

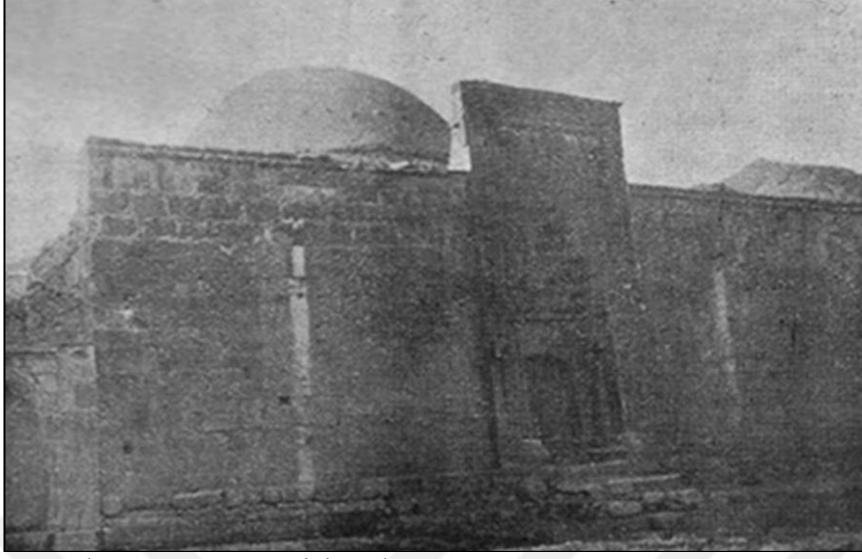
Yılanlı taş ise, yine böyle bir aslan kayadan başka bir şey değilse de zelzeleden yıkılmış ve aslanlarını da ancak birer parçaları görünen bir medfen odasıdır.

Mezar taşları, başlıca iki noktadan kıymeti haizdir. Ya tarihte az çok birer vazife görmüş şahsiyetlere veya mensuplarına aittir yahutsa tezyinat sanatı bakımından bir devre aittir. Bu açıdan ve sanatsal açıdan bakıldığında değeri bulunan bu mezar taşlarının ehemmiyetle muhafaza edilmeleri, korunmaları, gelecek nesillere anlatılması gösterilip tanıtılması gerekir. Bu mezar taşlarının birçoğu günümüzde arkeoloji müzelerinde ziyaretçilerini beklemektedir.

Türk tezyin sanatının (süsleme, bezeme) tekâmül merhalelerini en canlı birer varlık halinde bu güne kadar, yaşatan eserler; mezar taşlarıdır. Bu taşların müzelik addedilmeleri için mutlaka pek ince ve pek yüksek bir sanatkârlık eseri olmaları lâzım değildir. Yeter ki sanatın tekâmül ettiği evrelerden birinin yansımalarını gösterir mahiyet ve kıymette olsunlar (Taşpınar Dergisi, 1935: 80).

Afyon vilayeti içindeki Selçuklu eserlerinden çok kıymetli bir grup olan Çay nahiyesindeki Taş Camii, Han (Kervansaray) ve Hamamı memleket araştırmaları noktasında yapılan incelemelerde bulunan Türk mimarisi eserlerindendir. Afyon-Konya karayolu üzerinde bulunan bu üç eserden hamam çok harap olmuş, kervansaray ise oldukça bakımlı görünmektedir.

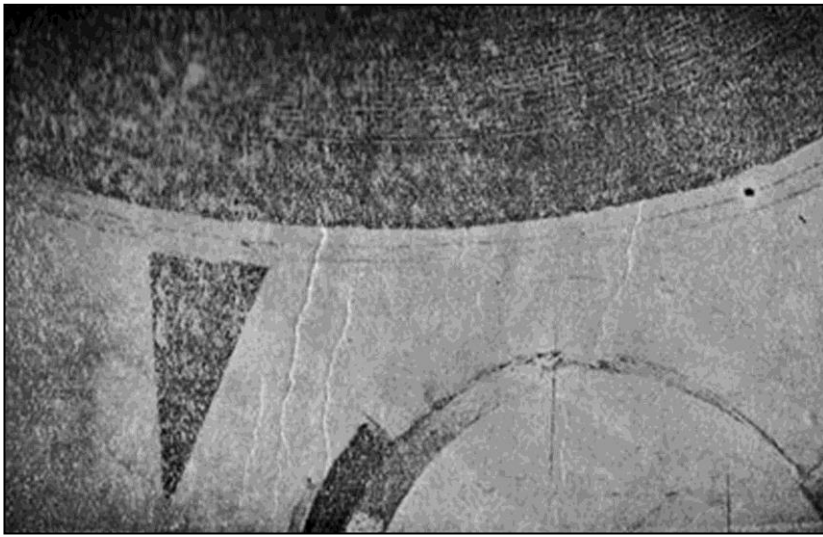
Şekil 66. Taş Medrese (Camii)

Kaynak: Taşpınar Dergisi, Yıl 1933, Cilt 1, Sayı: 9, s. bt.

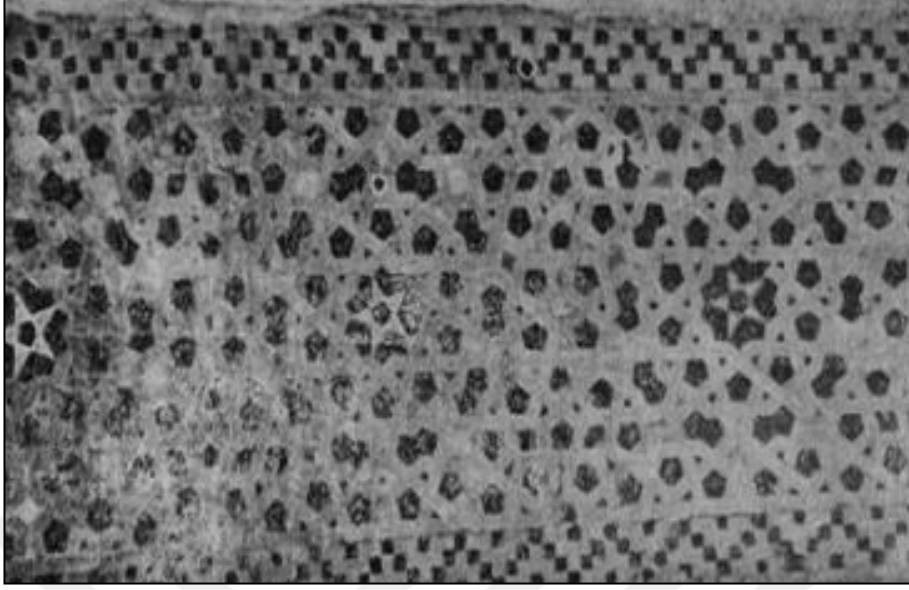
Taş cami medrese olarak yapılmış çok ince çinilerle süslenmiş bir incidir. Müderris odasının pencereleri, kapısı Türk mermer işçiliğinin güzel örneklerinden sayılabilir. Talebe odalarının ortasında bulunan mescit kısmında ise kubbe, kemerler, mihrap Selçuklu devrinin ileri gitmiş çiniciliğine, güzel birer örnek olan mozaik çinilerle süslenmiştir. Ne yazık ki bakımsızlıktan kubbe göbeğinde, mihrapta, kemerin iç ve dış yüzlerinde bulunan çinilerin bir kısmı harap ve zayi olmuştur. Kervansarayın ve Taş Camii'nin kapıları üzerinde ikişer satırlık Selçuk sülüsü ile kitabeleri vardır.

Şekil 67. Taş Camii'nin İçinden Görünüşü

Kaynak: Taşpınar Dergisi, Yıl 1933, Cilt 1, Sayı: 9, s. bt.

Şekil 68. Taş Camii İçini Süsleyen Mozaik Çinilerinden Bir Parça.

Kaynak: Taşpınar Dergisi, Yıl 1933, Cilt 1, Sayı: 9, s. bt.

Bu kitabelere göre Oğul bey üçüncü Gıyasüddin Keyhusrev han zamanında ümeradan Ebül-mücahit Yusuf bin Yakup beyin parası ile Hicrî 677 (Miladî 1278) senesinde bu eserlerini yapmıştır. (Amele Oğul Bey Bin Mehmet Bey) şeklinde kendi künyesini Taş cami kapısı üstünde yazmıştır. Şayanı dikkattir ki Oğul Bey eserlerine kendisine ait arma olarak hücum vaziyetinde ve alçak kabartma bir pars resmi de ilâve etmiştir. Oğul beyin daha nerelerde ne gibi eserleri bulunduğunu hayatının neden ibaret olduğunu ne yazık ki bulmak, öğrenmek mümkün olmamıştır (Süleyman Hilmi, 1933: 208).

Adını, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın silah ve çalışma arkadaşlarından Türk Millî Mücadelesinde şeref duyarak anımsayacağımız, düşmana ilk kurşunu atan Ali Çetinkaya' nın koyduğu bu dergi adeta Afyonkarahisar kültürünü ve yaşantısını içerisinde barındıran bir okul vazifesi taşımaktadır. Edip Ali Baki, Eflatun Cem Güney, Rıfkı Melul Meriç, Süleyman Gönçer, Kemalettin Kamu gibi birçok usta yazarın ilk yazılarını yazdıkları Taşpınar dergisi başlı başına bir kültürel değer taşımaktadır.

Dergilerde yayınlanan, ideolojik yazılar bir kenara bırakılırsa geriye kalan yazılar, bir devre ışık tutacak, sosyo-kültürel yönden temel teşkil edecek niteliktedir. Afyonkarahisar'ın kültürel değerleri olan folkloru, efsaneleri, masalları, bilmeceleri, atasözleri bu dönemde derlenmiş, derginin sayılarında yayımlanmıştır. Türk Kültür Dünyası'nda ayrı bir yeri olan Taşpınar dergisindeki ilmi yazılar halen bugün okunmakta ve takdir edilmektedir.

Afyonkarahisar kültüründen izler barındıran bu tarihi ve kültürel değerlerin araştırılması yapılırken bu yapıların bilinçsiz kişiler tarafından spreyle boyalarla kirletildiği gözlenmiştir. Kültürel ve tarihi değerler, toplumca kabul görmüş ideal kurallar dahilinde uygun davranış biçimleri ile korunmalıdır. Bu koruma sadece bu yapılara zarar gelmesinin önüne geçilmesi olarak değil, bu yapıların üstündeki kültürel motiflerin farklı uygulama alanlarında kullanılması ile de yapılabilir. Böylelikle bu değerlerimiz bulundukları konumun dışında da yaşatılabilir.

2.2. KÜLTÜREL MOTİFLERİN GÖRSELLEŞTİRİLMESİ

İnsanları bağlayan yazılı ve yazısız kurallar, kültürün varlığını ve sürekliliğini sağlar. Ayrıca bu kuralları benimsemeyi ve özümsemeyi başarabilmiş bireyler birbiriyle uyum içerisinde ve birbirinden kopmadan yaşayabilirler. Çünkü toplumu bir araya getiren, onun birlik ve beraberlik içerisinde yaşayabilmesini sağlayan bu kurallar sayesinde kültürel bir birikim elde edilir ve bu birikim gelecek nesillere aktarılır. İnsanlar kurallar ışığında yaşamlarını şekillendirirler ve buda kültürün doğuşuna aracı olur.

Afyonkarahisar kültürel zenginliği çok olan bir ilimizdir. İlde ki kültürel folklorik değerler olarak önceki bölümlerde bahsedilen kilimler, il kültürel motiflerine özgü zengin desen ve kompozisyona sahiptir. Her ilçenin, her köyün kilimleri kendine has özellik taşır. Her biri birer sanat eseri olan Afyonkarahisar kilimlerimizi incelediğimizde, Anadolu insanımızın bitmek bilmeyen hayal dünyasını ve ince zevkini görebiliriz.

Motif ve renklerdeki denge, zenginlik, teknikteki çeşitlilik ve başarılı uygulamalar bunun en güzel kanıtıdır. Yüzyıllardır geleneklerine bağlı olarak yaşayan Afyon halkı, halı ve düz dokuma yaygılar dokumuş, keçe yapmışlardır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yaygın olduğu için kilimlerde malzeme olarak yün kullanmışlardır.

Afyon kilimlerinde en çok kullanılan motifler arasında başta hayat ağacı olmak üzere, eli belinde ve koçboynuzu motifleri yer almaktadır. Bunların yanı sıra bukağı, saç bağı, el-parmak-tarak, pıtrak, çengel, küpe, yıldız, bereket, kuşkanadı, su yolu, akrep, canavar izi motifleri bulunmaktadır (Küçük Kurt, 2000:260).

Tek tanrılı dinlerin kitaplarında insanın yaratılışını anlatan bölümlerdeki ortak nokta ağaç olmuştur. Ölümsüzlüğü bulamayan insanlar, ölümden sonraki hayat ile umutlarını sürdürmüşler ve bunu hayat ağacı motifi ile simgelemişlerdir. Edinilen bilgilere göre yörede hayat ağacı motifinden sonra en çok kullanılan motifler arasında elibeline gelmektedir. Elibeline motifinin zengin çeşitleri, kilimlerde bordür ve orta zeminde sıklıkla kullanılmıştır. Bu motiflerin dışında koçboynuzu, bukağı, saçbağı, el-parmak-tarak-pıtrak, kanca-çengel, küpe, yıldız, bereket, kuş kanadı, su yolu, akrep, canavar izi, göz motifinin de kullanıldığı görülmüştür.

Şekil 69. Afyon Yöresi Kilimlerinden Örnekler, Başaklı- Bereket motifi

Kaynak: Fotoğraf Sibel Yılmaz tarafından 01/07/2019 tarihinde çekilmiştir.

Şekil 70. Afyon Yöresi Kilimlerinden Örnekler, Bıtıraklı motifi

Kaynak: Fotoğraflar Sibel Yılmaz tarafından 01/07/2019 tarihinde çekilmiştir.

Şekil 71. Afyon Yöresi Kilimlerinden Örnekler, Bindallı Motifi

Kaynak: FotoğrafSibel Yılmaz tarafından 02/07/2019 tarihinde çekilmiştir.

Taşpınar dergisinde Afyonkarahisar'ın ekonomik yapısıyla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında keçecilik de karşımıza çıkmaktadır. Yapılan bir makalede değinildiği üzere Afyonkarahisar'a kazanç sağlayan, ziraî mahsullerden biri de tiftik ve yapağıdır. Afyonkarahisar tiftikleri, liflerinin inceliği dolayısıyla nesiç (doku, dokuma) kabiliyeti çok iyidir. Ankara tiftiğinden sonra ikinci olarak Afyonkarahisar tiftiği gelmektedir. Bu tiftiklerin bir kısmı dışarıya sevk edilmiş bir kısmı da Afyon dâhilinde kullanılmıştır.

1933 yılında çıkan yazıda yalnız Afyon'un merkezinde 80 tane tezgâh olduğu, yapağıdan keçecilik yapıldığı ifade edilmiştir. Bu yapağılardan çok güzel kepenekler çıkartılmıştır. Keçeler çobanları soğuktan, kardan ve yağmurdan korumuşlardır. Hayvan kıllarından çuvallar ve kıl torbalar yapmışlardır.

Afyonkarahisar'da keçenin pirinin Ebu Said Rubbani olduğu varsayılmaktadır. Keçe yapmak için çabalayan pirin başaramayınca kederinden ağladığı; yapağının gözyaşı değen yerlerinin keçeleşmesiyle bu iş için su gerektiğini anlayıp bu şekilde keçeyi icat ettiği bilgisi keçe sanatçısı R.Gülenay Yalçınkaya'dan alınmıştır. Taşpınar dergisine baktığımızda bir yazıda 1936 yılında İzmir Fuarı'nda sergilenen ürünler arasında keçe mamullerinin yer aldığına dikkat çekildiği görülmüştür.

“İzmir fuarına şehrimizden bu yıl iştirak edilmiştir. Sergiye muhtelif hububat örnekleri ve at keçeleri, keçe matara kılıfları, keçe yol halıları ve keçe işleri, çamaşır ve yatak takımları, kasterli dokuma bezler, perde vesair el örnekleri, kıl çuval, kıl yol halıları, bıçak ve bağ makasları ve Afyon’un kaymak şekeri gibi yerli ürünlerimiz gönderilmiştir. Ve hemen hepsi de çok iyi alâka uyandırmıştı” (Taşpınar, 1936: 220).

Hayvancılığın insan hayatında önemli yer tuttuğu tüm kültürlerde keçe veya keçeyi andırabilecek çeşitli kültürel yaratılar veya üretimler görmek mümkündür. Çünkü M.Ö. 1650’den M.Ö. 1200’e değin Anadolu’da hüküm süren Hititlere ait Hattuşaş civarlarındaki Yazılıkaya’da bulunan kabartmalardaki başlıkların keçe olduğunun varsayılması, Anadolu’da keçenin erken dönemde var olduğunu kanıtlar özelliğindedir (Yalçınkaya, 2009: 6).

Göktürk Devleti’nde hakanın tahta çıkış törenlerinde keçe yaygılar kullanıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Türklerde keçe yaygı üstünde hakanın havaya kaldırılması, bir devlet geleneği olarak Orta Çağ’da, geç dönemlere kadar sürmüştür. Göktürkler keçe çizmeler, keçe giysiler ve keçe yaygılar kullanmışlar; keçe çadırlarda yaşamış ve inançları içinde keçeyi bulundurmuşlardır.

Göktürk hâkimiyetinde konargöçer hayat süren Uygurlar, V. Asırdan itibaren yerleşik düzene göre hayat sürmüşlerdir. Yerleşik düzen evveli konargöçer yaşama uygun keçe giysiler, keçe çizme, kağıyla taşınabilen katlanabilir çadırlar, at keçeleri, yaygılar kullanmışlardır. Keçeyi sanatlarına yansıtan Uygurlar, yaptıkları fresk ve minyatürlerde farklı keçe başlıklarla, Mevlevi sikkesi tarzında yüksek keçe başlık ve keçe yaygılara da yer vermişlerdir (Yalçınkaya, 2009: 8).

Afyon Müzesi’nde sergilenen Çavdarlı heykel grubunda yer alan Frig yaşamını yansıtan Kral- Tanrı Midas ve Çoban Attis Başı gibi örneklerde de başlıkların keçe olduğunun düşünülmesi, bu topraklarda keçenin eski bir geçmişi olduğunun kanıtıdır. Afyonkarahisar’da el sanatları, asırlardan beri o sanatın adıyla anılan arastalarda, Keçeciler Çarşısı içinde sürdürülmüştür (Yalçınkaya, 2012: 46).

Kültürel miras kapsamında korunması gereken somut öğeler UNESCO (2003)’e göre “taşınmaz kültür ve tabiat öğeleri” ve “taşınır somut kültürel miras” olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Taşınmaz kültür ve tabiat öğeleri dört grup altında toplanmıştır. Bunlar; anıtlar, bina grupları, yerleşim yerleri ve toplumsal tarih açısından önem taşıyan yapılardır.

Taşınır somut kültürel miras öğeleri ise üç ana başlık altında toplanmıştır. Bunlardan birincisi arkeolojik araştırmalardan elde edilen arkeolojik buluntulardır. İkincisi halk kültürü araştırmalarında bir araya getirilen de kültürleri ve kültür oluşumlarını araştıran bir bilim dalı olan etnografyanın malzemeleridir. Somut kültürel miras öğelerinin son başlığı ise resimler, minyatürler, heykeller, müzik, tiyatro, dans, edebiyat, yapı, sinema-video ve filmler gibi sanat eserleridir (Darçın Şahin, 2010: 33).

Afyonkarahisar’ın tarihi ve kültürel motiflerini içinde barındıran değerlerden diğerleri taşınmaz kültür ve tabiat öğelerinden olan bedestenler ve hanlar olmuştur. Bedestenler, taş, tuğla gibi sağlam malzemeden, kendine özgü mimari ile inşa

edilmiş, üzeri tonoz ve kubbe ile kapatılmış sağlam ve güvenli yapılardır. Şehrin büyüklüğüne, ticaret hayatının gelişmişliğine göre bazı şehirlerde bir, bazılarında iki, İstanbul gibi büyük şehirlerde ise daha fazla bulunmaktadır.

Afyonkarahisar’ da bulunan bedesten hakkında ulaşılan bilgilere göre daha önceden yerinde Mimar Sinan tarafından yapılan fakat zamanla yıkılan Cağaloğlu Rüstem Paşa Bedesteni bulunduğu belirtilmiştir.1914 yılında bu alana Hacı Bekir Tiryaki tarafından şimdiki bedesten yaptırılmış, Fransız bir mimara çizdirilen projeye göre yerli ustalar tarafından yapının inşa edildiği bilgilerine ulaşılmıştır. 71 dükkânın bulunduğu bedesten 6 kapı ile dışarıya açılmaktadır.

“Klasik Bedesten planına yakın kare planlı, 6 demir kapılı, üstü düz toprak damlı iken, Marsilya kiremitli çatı ile örtülmüştür. Kuzeyde 458 nolu adadaki dükkânlar 2 katlı ve bodrumludur. Güney cephesindeki kapı taç kapı olarak düzenlenmiştir. Taç kapı, taş kemerli olup, doğusundaki aynada çini üzerine “Ya Hafız 1332/m. 1916” batısında ise “Maşallah 1330/m.14Mart 1914” yazıları vardır (Akcüre, 2012: 92).

Şekil 72. Afyon Taş Han’dan Bir Motif

Kaynak:TaşpınarDergisi,Yıl 2012, Sayı 9,ÜlküAkcüre, s. 92.

Hanlar da ticaret hayatının bir parçasıdır. Hanlar da ticaret yapılan dükkânlar olduğu gibi, ticaret için gelmiş olan seyyahların gece kalacakları odalar, hayvanlar için ahır ve samanlıkları vardır. Doç. Dr. Mustafa Karazeybek bir makalesinde

‘geçmişte Afyonda 40 han olduğu ifade ederek bunları adlarıyla saymaktadır. Bu da göstermektedir ki, Afyon ticaret yolları kavşağında mühim bir şehirdir’ yazmıştır.

Taş Han, Hacı Uveys Hanı olarak da anılır. Afyonkarahisar kent merkezi Sinanpaşa Mahallesi, Yemenciler Çarşısı’ndadır. XVII. yüzyıl ortalarında Kadı Abdullah Efendi tarafından yemenici esnafının katkılarıyla yapılmıştır. Kareye yakın planda ve iki katlıdır. Tonoz girişli ve üst katı revaklı biçimde yapılmıştır. Hanla ilgili 1847yılına ait kira defterinde altve üst olmak üzere iki katlı olduğu ve alt katta 19, üst katta 24 olmak üzere toplam 43 odanın var olduğu anlaşılmaktadır. Handa 2013 yılında Vakıflar İdaresi’nce restorasyon başlatılmıştır (Tulay, 2017: 378-379)

Bedesten, han ve çarşı esnaflarında aranan vasıf “*ahlaklı ve eğitilmiş olması*” idi. Bedesten ve hanların sabahları açıldıklarında “pazar duası” yapıldıktan sonra alışverişe başlandığını; dükkân sahiplerinin müşterisini güler yüzle karşıladığını, siftah yapmayan komşu dükkânlara müşteri yollandığını eski eserlerde okuyoruz.

Afyonkarahisar’ın Osmanlı’dan kalma bir diğer ticaret mekânı da Uzun Çarşı’dır. Bu önemli çarşıdan Özpınar (2014) şöyle bahsetmektedir: “Cumhuriyetin ilk dönemlerine kadar derme çatma binalardan oluşan çarşı özellikle 1930’lu yıllarda temizlenmiş, sıra dükkânlar yaptırılmıştır. Tüm yöresel ev ve el sanatlarını içeren mağazalardan oluşmuş her ihtiyaca yöresel ve güncel, cevap verebilecek butik mağazalardan oluşmaktadır.”

Şekil 73. Uzunçarşı Bedesten İstikameti, Eski Postahane Binası (Bugün Kızılay Binası) 1930-1935

Kaynak: Bir zamanlar Afyonkarahisar – Hasan Özpınar, s.246

Afyon el sanatlarından keçe ustalarına, ebru ve hat ustalarından, hediyelik eşyalara, Afyon lezzetleri sunan mağazalarından Afyonkarahisar'ın geçmişinden izlerinin bulunabileceği yapılara kadar bir çok değer uzun çarşıda bulunmaktadır. Çeşitli sosyal etkinliklere ev sahipliği yapabilecek bir kültür ve sanat merkezi olabilecek aktif bir çarşı merkezidir.

Tatlıcı, lokumcu, helvacı haşhaşçı, derici, mermerci, hediyelik eşya, çeyiz mağazası, hamur işi, seramik, ahşap el sanatları vb gibi olanaklar bulunmaktadır. Üretimi yapılmaya çalışılan her hizmet kolunda farklı motifler kültürel değer olarak yaşatılmaya da devam etmektedir. Yaşatılan bu değerler başta Afyonkarahisar ilini nihai olarak da ülkemizi olumlu etkilemektedir.

Şekil 74. 1930-1935 Yılları Yemeniciler İçinden Demirciler İçine Doğru Giden Cadde. Taşhan'ın girişi Sağda Görünen Dükkânın Arkasında Kalmaktadır.

Kaynak: Bir Zamanlar Afyonkarahisar-Hasan Özpınar, s.249

Taşınır veya taşınmaz olsun, somut kültürel miras, bir toplumun, mekânların ve objelerin dokunulabilir kültürüdür. Taşınır kültürel miras varlıkları, taşınmazlara kıyasla çok daha kırılgan ve el emeği göz nurudurlar. İnsan eliyle yapılmış kültürel değer taşıyan her türlü nesneyi içeren bu varlıklar, kolayca fiziksel zarar görebilir, çalınabilir veya asıl mekânları, içerikleri, yaşları ve yaratıcıları kaydedilmediği takdirde soyut değerlerini ve anlamlarını yitirebilir. Bu sebeple; müzeler, galeriler ve kütüphanelerin varlığı ve doğru işletilmesi, bu mekânlarda kültürel değerleri anlatan

kaynakların dikkatleri çekecek şekilde olması, kültürel değerlerin genç nesillere ulaştırılması noktasında son derece önemlidir.

Kültürel motiflerin görselleştirilmesi noktasında günümüzde yaygın kullanım gösteren dijital sanat tekniklerinden yararlanılması bu değerli motiflerin ulusal ve uluslararası tanıtımını ve görünürlüğünü de artıracaktır. Geleneksel sanat ve bilgisayar teknolojisinin yollarının kesişmesiyle var olan dijital sanatın hem teknik hem de estetik yönünü ortaya çıkartmış, var olan sanat biçimlerinden oluşan yenilikler kültürel değerlerin de sürece dahil edilmesiyle yeni sanatsal üretimlerin oluşmasını sağlamıştır.

Teknolojik gelişmelerle birlikte sürekli olarak kendini yenileyen sanat teknikleri karıştırarak yeni oluşumlar aranmaya başlanmış, yeni sanat akımları eski sanat dallarına alternatif oluşturmuştur. Sanatçının ele geçirdiği teknolojik olanaklar giderek geleneksel sanatın sınırlarını zorlamıştır. Başlangıçtan beri sanatçılar sanat eserlerini üretirken zamanının teknolojisini kullanarak malzeme zenginliği sağlamışlardır.

Sanayi Devrimi ve mekanizasyonun gelişimiyle birlikte meydana gelen teknik gelişmeler, 1830'larda fotoğrafın bulunmasıyla yeniden-üretim ve kitle iletişimlerinin olanaklı duruma gelmesi geleneksel yöntemlerle üretilen eserleri daha geniş kitlelere ulaştırmıştır. Bilgisayar aracılığıyla ve sayısal yoldan imge üretimi ve sanal eserler üretme günümüzde dijital yöntemlerle birlikte yaygınlaşmıştır. Ancak, bilgisayar sanatını kabul etmede, başlangıçta geleneksel sanat ve mekanik yeniden üretim toplulukları oldukça isteksiz olmuştur. Dijital teknolojinin gelişmesiyle, çağdaş sanat tarihinin geleneksel anlamda, dijital sanat bağlamında uyarlanması zorunlu hale gelmiş, mühendisler, programcılar ve sanatçılar ortak çalışarak sanat ürünlerini yaratmaya başlamışlardır (Özel Sağlamtimur, 2010:216) .

Bilimsel ve teknolojik alanda kaydedilen hızlı değişim ve gelişmelerin olmasıyla birlikte kitle iletişim teknolojisindeki ilerleme ve gelişmeler de çeşitlilik göstermiştir. Sosyal ağlar özellikle insanların internet sayesinde herhangi bir konuyla ilgili bilginin kaynağına bir tuşla ulaşabilmesi bilgisayarların elektronik aygıtların tüm dünya çapında yaygın olarak kullanılması, bilginin ve sanatın dijital teknolojilerin vasıtasıyla kültürlerarası ortamlara hızla aktarılabilmesi, günümüzde sanatta da sınırlılıkların kalktığına özgün ve yaratıcı düşüncelerin dışa kolay aktarılmakta olduğunu göstermektedir. Ekonomik ve teknik olguların belirlenmesi sonucunda neredeyse uluslar arası sınırlar kaybolmuştur.

Kültür her ne kadar bir millete, topluma özgü davranış, düşünüş ve duyuş kalıplarını bünyesinde barındırır da kültürlerde evrensellik de söz konusudur. Sevgi, saygı, barış, adalet, yardımlaşma, temizlik vb. değerler farklı toplumlar için de ortaktır. Fakat bu ortaklığa rağmen bu öğelerin her toplum ya da millet açısından ele alınış, yorumlanış ve uygulanış biçimlerinde çeşitli farklılıklar mevcuttur.

Kültür, nesilden nesle aktarılan bir ögedir. Bu aktarımı sağlayan en temel araçsa dildir. Kültürel değerlerini bilmeyen nesiller kültürleri hakkında konuşamazlar. Kültürümüzde yer alan seçkin yazılı ve sözlü edebiyat ürünleri sayesinde genç nesiller, kültürünü tanıyıp yaşatmaya devam ederler. Bu yazılı ve sözlü eserlerin kullanımında görsel içeriklerin yer alması bilgilerin kalıcılığını artıracaktır. Böylece teknoloji ile gelen tanıtma faaliyetleri alıcılarına hem daha kolay ulaştırılacak hem de daha fazla bireye ulaştırılabilecektir.

2.3. DİJİTAL KOLAJ TEKNİĞİYLE YEREL KÜLTÜRÜN TANITIMI

Dijitalleştirme bir kütüphane, müze veya arşivde ya da başka bir şehirde, başka bir ülkede olup olmamasına bakılmaksızın, belirli bir kültürle alakalı kaynakların araştırılmasını mümkün kılar. Evrenselleşmenin bir neticesi olarak özgün kimliklerini kaybetme tehdidi altında bulunan yerel kültürlerin de dijitalleştirilerek korunmasının tarihi açıdan önem arz ettiği düşünülmektedir.

Yerel kültürün dijitalleştirilmesinin toplumda ait olma hissini güçlendireceğine işaret edilebilir. Ayrıca kültürel mirasın dijital olarak kayıt altına alınması yerel değerlerin toplanmasında, korunmasında ve düzenlenmesinde büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda belirtilen şu alıntı yerinde olacaktır.

“Müze, kütüphane ve arşivler, geleneksel olarak, maddeleri fiziksel objeler halinde toplar, korur ve düzenler. BTT (Bilgi Toplumu Teknolojileri) ise farklı şekillerde düzenlenebilen dijital yeniliklerin yaratılmasına olanak verir, örneğin bir toplumun kültürel mirası, kitapların, eşyaların, fotoğrafların, belgelerin, sözlü tarih kayıtlarının, filmlerin, video çekimlerinin vb. anahtar kelime, konu veya serbest sorgu taraması ile araştırılabilen toplu koleksiyonu halinde kayıtlara geçirilebilir. Bu yöntem, sosyal içermeye yönelik bir hizmet çeşidi olabilir çünkü insanların bu koleksiyonları, kendi geçmişlerine ve koşullarına yönelik olarak kullanmalarını sağlar ve böylece, topluma ait olma duygularını artırır ” (Darçın Şahin, 2010: 41).

Yaşadığımız değişimler göçler, kentleşme, doğal afetler dolayısıyla şehrin dününe ait pek çok anısını, fotoğraf kayıtları dışında görememekteyiz. Bu

değişimlerin acı sonuçlarının başında değerlerimizin elbette ki hiç bilinmemesi ya da unutulması gelmektedir. Bu unuttuğumuz değerlerin bir kısmına somut kaydetme dediğimizde aklımıza ilk gelen fotoğraflar ile ulaşılabilmektedir. Elbette ki her fotoğraf sadece onu çeken insanın değil aslında kentinde hatırasını saklamaktadır.

Işığın etkisiyle cisimlerin görüntülerinin kaydedilebilmesi olarak tanımlayabileceğimiz fotoğrafı ilk kez 1826 yılında Fransız Joseph Nicéphore Niepce uzun çalışmalar sonucunda elde etti. Osmanlının bu icad ile tanışması çok geç olmamıştır. 28 Ekim 1839 tarihli 186. sayısında Takvim-i Vekayi Gazetesi bu icada dair bir haber yayınlanmıştır. 1839 yılının Ekim ayında Fransız Charles Marie Bouton ve Daguerrotypist Goupil Fesquet birlikte Marsilya Limanından yola çıkarak dünyadaki ilk fotoğrafik geziye başlamışlardır.

Küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan, toplumların özgün kimliklerinin kaybedilme tehdidi karşısında, yerel kültür öğelerinin dijital teknolojinin imkânları ile anlatımı kültürün yok olma tehlikesini, unutulma ya da hiç bilinmeme durumunu en aza indirecektir. Aynı zaman da dijital teknolojilerin günümüz de yaygın kullanımı dolayısıyla uzun bir zaman sonucunda yerleşmiş olan yerel kültürün çok daha çabuk kendini gösterme imkânı bulmasına da kapı açacaktır.

Fotoğraflar yardımı ile farklı ortamlarda kaydedilen bilgi ve görüntüler günümüzde elektronik ortamlarda kayıt altına alınmaya başlamıştır. İçinde bulunduğumuz ve “dijital çağ” olarak adlandırılan günümüzde, hızla artan bilginin kontrolünü, ulaşımını kolaylaştırmak, görünürlüğünü daha fazla sağlamak gibi nedenlerle bilgi de hızla dijitalleştirilmektedir. Dijitalleşen ve teknolojinin artık çok küçük yaşlardaki çocukların ellerinde oyuncak oyduğu günümüzde çocukların, gençlerin ve yetişkinlerin dikkatini kendi kültürleri, geçmişleri, tarihi değerleri ile ilgili bilmedikleri yönler çekmek sanatsal çalışmalarla mümkün olacaktır.

Dijital kolaj tekniği ile yapılmış olan çalışmalar dijital teknolojinin ve sanat bilgilerinin bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Bu çalışmalar 1930’lu yıllardan iki binli yıllara fotoğraflarla bir geri dönüş, o dönemlerden günümüze ulaşmış ya da ulaşamamış yerel kültürel değerlerin tanıtımını ve ifade edilmesini gösterecektir. Bu çalışmaların farklı promosyon malzemelerin de basımı yapılarak yerel kültürel değerlerin daha fazla kişiye ulaşması da sağlanacaktır.

2.4. DİJİTAL KOLAJ TEKNİĞİ UYGULAMALARI

Kolaj tekniği, malzeme kullanımının sınırsızlığı, farklı malzemelerin özgürce kullanımı sonucunda yeni bir ortamda anlam kazanması bakımından çalışmalarında genellikle kullanmaktan zevk aldığım bir yöntem olmuştur. Direk dergilerden, gazetelerden veya fotoğraflardan kesip biçilerek meydana getirilen kolajların dışında hazırlanan dijital kolaj tasarımların da bilgisayar ortamında fotoğrafların düzenlenmesi, işlenmesi sonucunda tasarımların kağıda veya çeşitli görsel malzemeye basılması mümkündür.

Zamanın ilerleyişinin bir simgesi olan fotoğraf ile yapılan özgün çalışmalarla, geçmişten izler barındıran ve günümüzde fotoğraflanarak elde edilen kültürel değerler türlü değişikliklere uğratılarak ve yeniden bir mekan düzenlemesine yerleştirilerek ya da kompozisyonadaki elemanları alıp bambaşka bir mekana yerleştirerek o anın bilinen gerçekliğiyle il yerel kültürünü yansıtan/tanıtan çalışmalar üretilmeye çalışılmıştır.

İlk kolaj çalışması (Şekil 75) toprağın saman ve suyla karıştırıldıktan sonra kalıplara dökülerek önce gölgede daha sonra güneşte kurutulmasıyla elde edilen, yeryüzündeki ilk yerleşim yerlerinden günümüze kadar kullanılagelmiş yapı malzemesi olarak bilinen kerpiç evlerinin dijital kolaj ile bir araya getirilmesi ile tasarlanmıştır. Kerpiç yapıların dökülmesi ile evler yeni kimliklerine biraz da içlerine betonun renkli dış boyaların girmesiyle yeni yapılara dönüştürülmüştür. Afyonkarahisar'ın en eski yerleşim bölgelerini Tac-ı Ahmet, Mollabahsi, Zaviye, Kubbeli, Yukarı Pazar mahallelerinde yapılan fotoğraf çekimlerinde bu tür evlerle karşılaşmıştır.

Şekil 75. Sibel YILMAZ, Astar Boya, 100 x70 cm, Dijital Kolaj, 2019

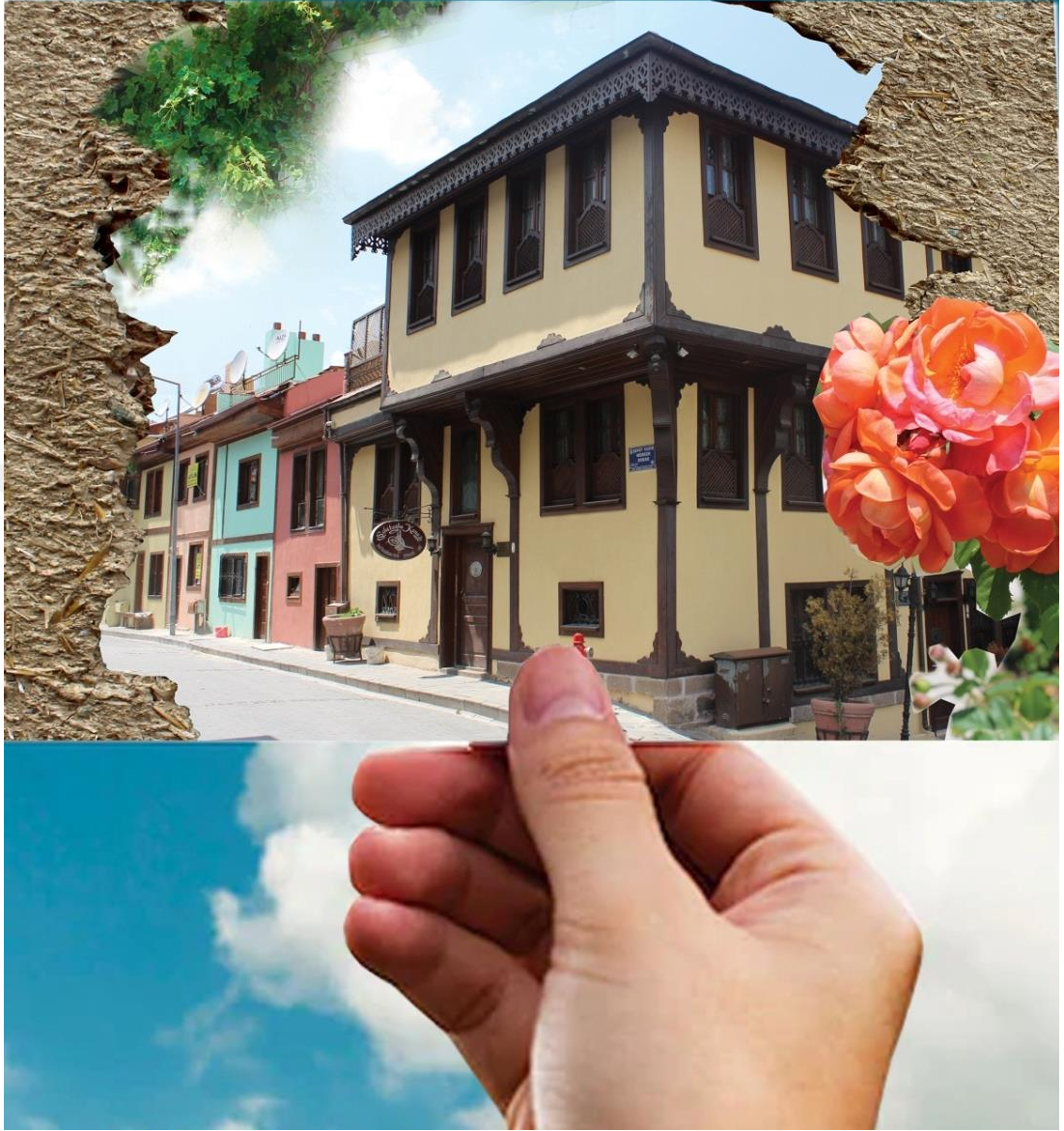

Kerpiç duvarları yıkılmış, içleri yanmış, terk edilmiş, boşaltılmış evlerden biraz daha şanslı (restore edilmiş) olanları, renk renkboylanılarak bugün turistlerin dikkatini çeken yapılar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Mahalleye giden kişileri görünce şaşıracakları; yıllardır ayakta kalmayı başarmış, içinde samimi insanların yaşadığı, gözleme kokularının yayıldığı kerpiç evler, çiçek kokuları ve ısıltı ısıltı bakan sokakta oynayan şen çocuklar karşılayacaktır.

Tablo 1. Tarihi Konaklar

1- Kolajda Kullanılan Figürler	Afyonkarahisar geleneksel evlerinin birinden çekilmiş kerpiç duvar, Şehitoğlu Konağı, Anıtpark bahçesinden çekilmiş bir çiçek
Kullanılan Tema	Tarihi Konaklar
Tasarım Ölçüleri	100x70 cm
Tasarımın Kullanımı	Kartpostal, dergi, kitap iç sayfası, magnet vb. ürünlere basımı yapılabilir

Şekil 76. Astar Boya İsimli Tasarımın Kartpostal Üzerinde Gösterimi, Kartpostal 15x12 cm

Şekil 77. Sibel YILMAZ, Doğal Güzellikler, 50x50 cm, Dijital Kolaj, 2019

Şekil 77’de ise, Afyonkarahisar ormanlarının yeşillikleri, Eber Gölü’nün ve Emre Gölü’nün şehir yaşamından biraz uzaklaşmak için birebir mekânlar olduğunu, bu mekanların şehre çok da uzak olmadıklarını anlatmak için geleneksel ev ile birleştirilerek verilmiştir. Yeşilin yanında kırmızı gelincik çiçeğinin yerleştirilmesi tasarım ilke ve yöntemlerinden kontrastlığı yakalamak tasarıma renk katmak için yapılmıştır.

Tasarım farklı malzemeler üzerinde basılmayı düşünülerek tasarlandığı için yuvarlak bir form tercih edilmiştir. T-sirt, el çantası, şapka vb. daha bir çok promosyon ürünlerinde basımının yapılması mümkündür. Basımı yapılan ürünlerin

kullanımı kolajda yer alan mekanların görünürlüğünün artmasına imkan sağlamayı amaçlamaktadır.

Tablo 2. Doğal Güzellikler

2- Kolajda Kullanılan Figürler	Afyonkarahisar Kent Ormanı, Eber Gölü, Emre Gölü, Geleneksel ev, Gelincik Çiçeği
Kullanılan Tema	Doğal Güzellikler
Tasarım Ölçüleri	50x50 cm
Tasarımın Kullanımı	T-shirt, şapka, kupa bardak vb. ürünlere basımı yapılabilir

Şekil 78. Doğal Güzellikler İsimli Tasarımın Kupa Üzerinde Gösterimi

Şekil 79. Sibel YILMAZ, Frigya, 100x70 cm, Dijital Kolaj, 2019

Turizmin en önemli kaynaklarını oluşturan doğal, tarihi ve kültürel çekicilikler yönüyle zengin potansiyele sahip Afyonkarahisar ilinde turizmin gelişmesi, öncelikle doğal ve kültürel kaynakların rasyonel kullanılmasına bağlıdır. Kaynakları kullanırken doğal çevrenin bozulmaması, dengenin korunması, taşıma kapasitelerinin aşılmaması, toplumsal desteğin sağlanması ve bu kaynakların bizden sonraki nesillere miras bırakılması ve sürdürülebilir kullanımı konusunda duyarlı olmak gerekir. Bu konuda duyarlı olmanın yanında, yönetsel olarak da planlamaların yapılması ve belirli kararların alınması gerekir (Kervankıran, 2011:9).

Kültürel değerlerini, zenginliklerini bilmeyen toplumların yavaş yavaş yok olması kaçınılmaz bir gerçektir. Bu nokta da Afyonkarahisar, Frig vadisi olarak bilinen tarihi dokunun merkezlerinden biridir. Bu tarihi dokunun hayvan sürülerinin barınağı olarak kullanılma ya da renkli boyalarla karalandığı karalama duvarları olarak karşımıza çıkmasının önüne geçmek için öncelikle bu tarihe tanıklık etmiş yapıların tanınırlığının ve korunmasının artırılması gerekmektedir.

Tablo 3. Frig Vadisi

3- Kolajda Kullanılan Figürler	Ayazini/ Metropolis, Aslantaş Kaya Mezarı
Kullanılan Tema	Tarihi ve Kültürel Zenginlikler
Tasarım Ölçüleri	100x70 cm
Tasarımın Kullanımı	Karton çanta, magnet vb. ürünlere basımı yapılabilir

Şekil 80. Frigya İsimli Tasarımın Masaüstü Arka Planı Olarak Gösterimi

Şekil 81. Sibel YILMAZ, Geleceğe Bakış, 100x70cm, Dijital Kolaj, 2019

Hasan Özpınar'ın Bir Zamanlar Afyonkarahisar kitabı ile ulaşılan 1937 A.Ecstein DAİ Arşivi'ne ait olan Afyon Kalesi üzerinde sur yıkıntıları önünde Alman gezgin ve Türk çocuğu günümüzde Dinar Suçıkan dinlenme tesisini ve filamingoları seyrediyormuş şekilde (Görsel 4) kolaj çalışmasına dahil edilmişlerdir. Doğal güzellikleri ve tarihi birikimi ile şehrin zenginliğini öne çıkartmayı amaçlayan tasarım aynı zamanda Türk çocuğunun arkasında bulunan 1965-1970 Tufan Özgünlü arşivine ait olan dönemin arabacı ile ziyaretçilerin beklenildiğinin mesajını vermektedir.

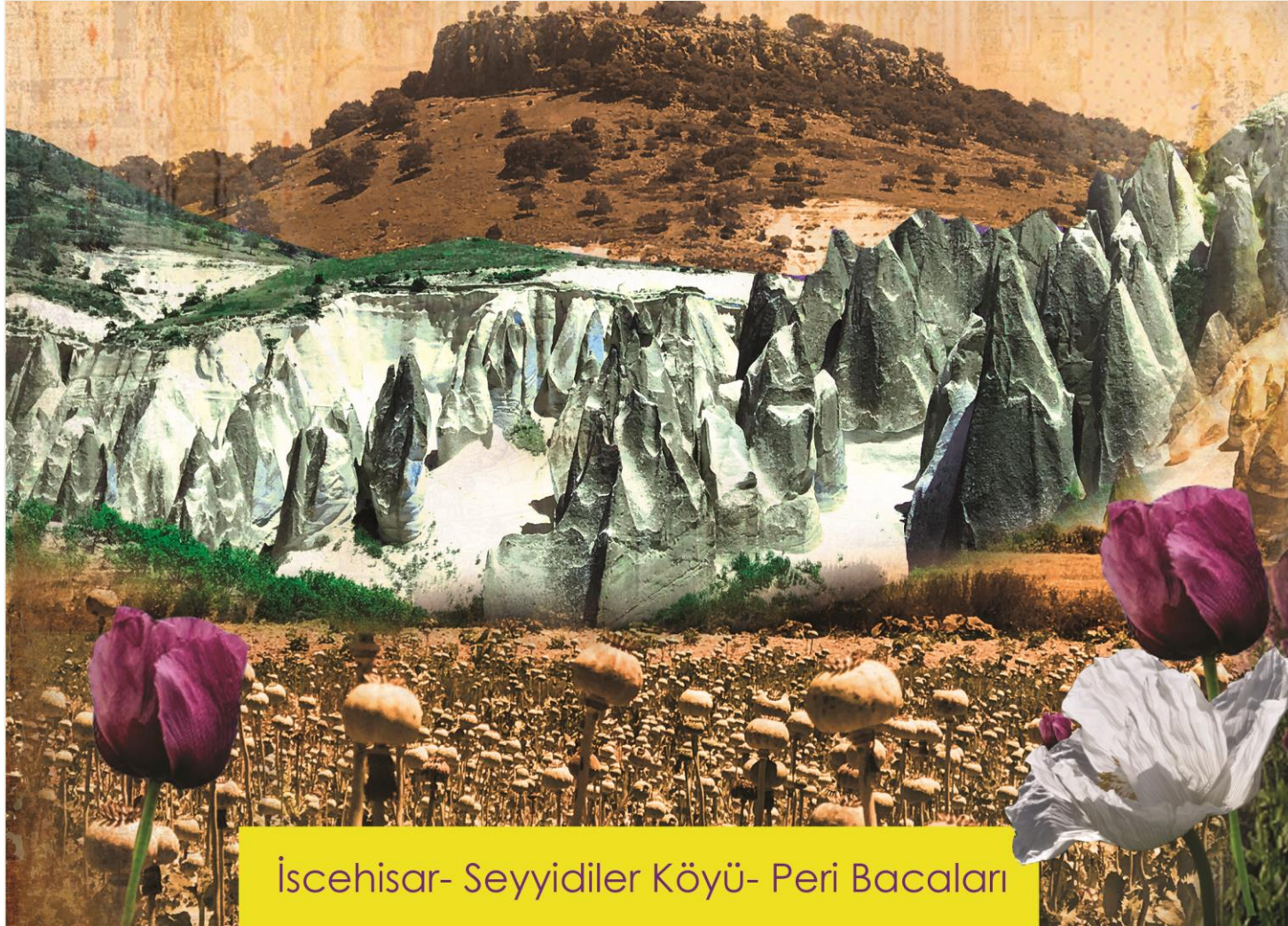
Tablo 4.Geleceğe Bakış

4- Kolajda Kullanılan Figürler	1937 Yılı Kale Üzerinde Sur Yıkıntıları Önünde Alman Gezgin Ve Türk Çocuğu, Dinar Suçıkan Dinlenme Tesisi,1965-1970 Döneminin Gelin Arabası
Kullanılan Tema	Tarihi ve Doğal Güzellikler, Yöresel Kıyafetler
Tasarım Ölçüleri	70x100 cm
Tasarımın Kullanımı	Kartpostal, dergi, kitap iç sayfası, t- shirt, vb. ürünlere basımı yapılabilir

Şekil 82. Geleceğe Bakış İsimli Tasarımın Araç Arkası Olarak Gösterimi

Şekil 83. Sibel YILMAZ, Peri Bacaları, 100x70cm, Dijital Kolaj, 2019

Peri bacaları volkanik arazilerde görülen, yamaçlardaki sel sularının neden olduğu, farklı aşınma sürecinde oluşan sütun veya sütun görünüşlü yer şekilleri olarak tanımlanabilir. Görsel 5’de yer alan İscehisar- Seydiler köyünde fotoğrafı çekilen peribacaları beyaz kumların arasından gökyüzüne doğru uzanan hoş bir görüntü oluşturmaktadır. Bu dijital kolaj tasarımın da haşhaş bitkisinin tüm renkleri ile birlikte peri bacaları ön plana çıkartılmaya çalışılmıştır.

Tablo 5.Peri Bacaları

5- Kolajda Kullanılan Figürler	İscehisar Seydiler Peri Bacaları, Haşhaş Bitkisi, Dağlar
Kullanılan Tema	Doğal Güzellikler
Tasarım Ölçüleri	100x70 cm
Tasarımın Kullanımı	Afiş, billboard, kartpostal vb. ürünlere basımı yapılabilir

Şekil 84. Peri Bacaları İsimli Tasarımın Araç Arkası Olarak Gösterimi

Şekil 85. Sibel YILMAZ, Zaferin Haritası, 70x50 cm, Dijital Kolaj, 2019

Afyonkarahisar hem Yunan işgalini hem de Yunan İşgali öncesinde İngiliz işgalini yaşamış bir şehirdir. “Anılar ve Fotoğraflarla İşgal Günlerinde Afyonkarahisar” isimli albüm- kitapta 27 Mart 1921 ve 8 Nisan 1921 tarihleri ile 13 Temmuz 1921-27 Ağustos 1927 tarihleri arasında olmak üzere iki kez Yunan İşgaline uğrayan şehrin, yakılıp yıkılan evlere şehit edilen insanlarına ait görüntüler mevcuttur.

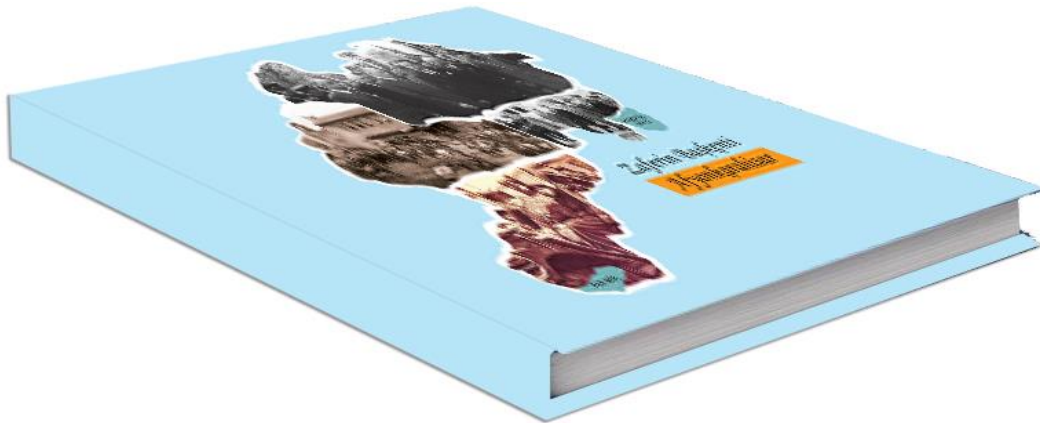
Her zaferin bir komutanı olduğu gibi son büyük zaferinde komutanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk’tür. Atatürk 21 Ekim 1925 tarihinde Zafer müzesini ziyaretinde “Afyonkarahisar, son büyük zaferin kilidi oldu; esası oldu. Afyonkarahisar, mücadele tarihimizde unutulmaz parlak bir sayfaya sahiptir” demiştir... (Tulay, 2017: 407).

Dijital kolaj çalışmasında (Şekil 85) Afyonkarahisar il haritası içerisine Yunan askerlerince Afyonkarahisar’da çıkartılan yangına ait görsel ile Atatürk’ün 20 Kasım 1937 tren istasyonunda karşılanmasına ait görüntülere ve Gazi Mustafa Kemal Paşa ve Eşi Latife Hanım’ın Afyon ziyaretlerine yer verilmiştir.

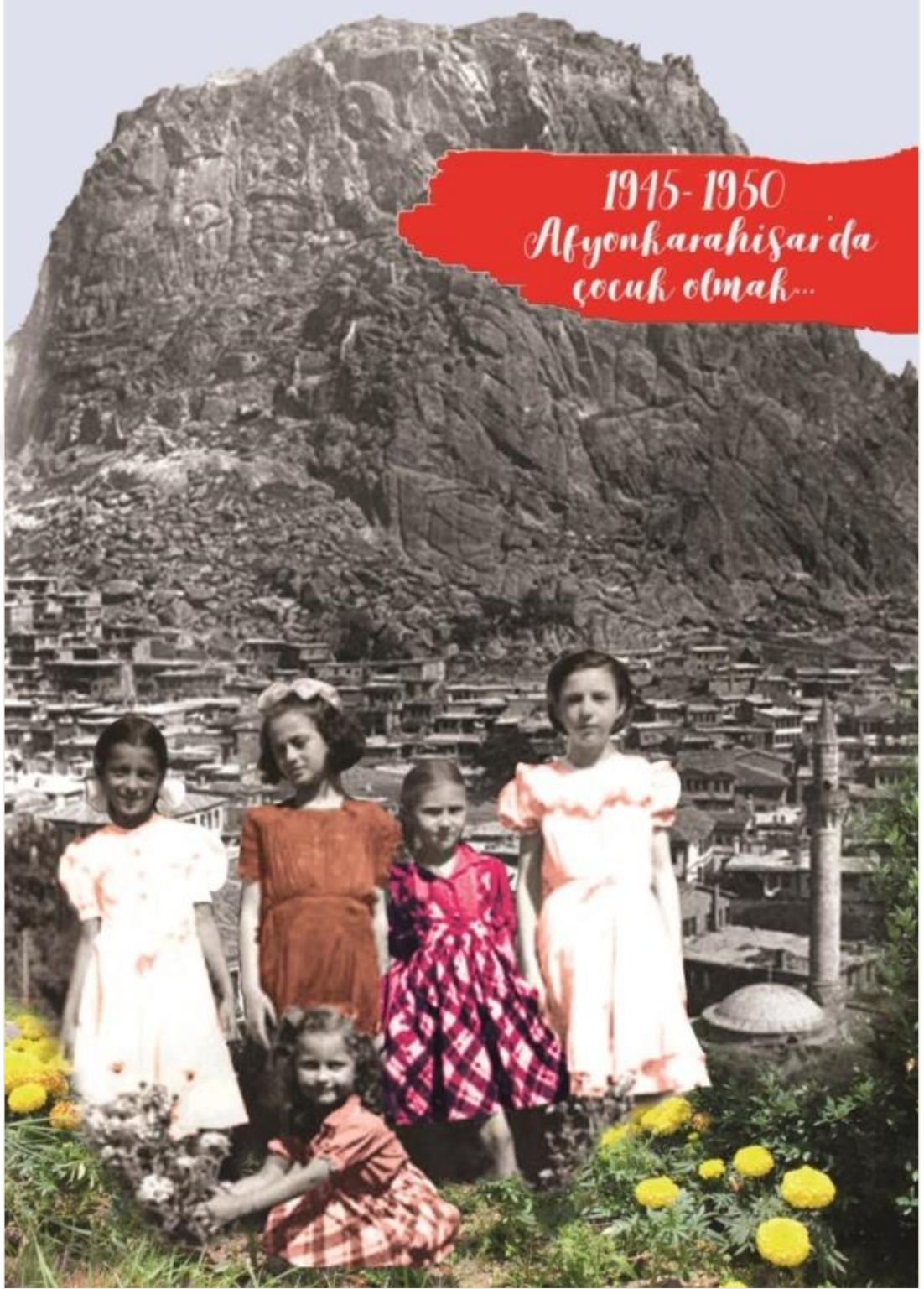
Tablo 6. Zaferin Haritası

6- Kolajda Kullanılan Figürler	Atatürk Tren İstasyonunda ve karşılama 20 Kasım 1937, Yunan askerlerince Afyon da çıkartılan yangın 14 Ekim 1921, Gazi Mustafa Kemal Paşa ve Eşi Latife Hanım’ın Afyon ziyaretleri
Kullanılan Tema	Zaferin Başkenti Afyonkarahisar
Tasarım Ölçüleri	70x50 cm
Tasarımın Kullanımı	Kupa Bardak, El Çantası, Kitap Kapağı vb. Ürünlere Basımı Yapılabilir

Şekil 86. Zaferin Haritası İsimli Tasarımın Kitap Kapak Tasarımı Olarak Gösterimi

Şekil 87. Sibel YILMAZ, Tebessüm, 70x100cm, Dijital Kolaj, 2019

Şekil 87 ise, Anıtpark'ta bir hatıra fotoğrafı çektiren beş kız çocuğunun siyah beyaz fotoğraflarına renk katılarak oluşturulmuştur. Aslında siyah beyaz olsa da

fotoğrafa renk katan çocukların yüzlerinde ki tebessüm olmuştur. Çalışma Hıdırlıktan kalenin görünümü ve sağda Akmesit Camii'ni gördüğümüz fotoğraf ve günümüzde Anıtpark üzerinde yer alan sarı çiçeklerle oluşturulmuştur. Cami ve çocukların yüz ifadeleri bir yandan ölümlülüğü ve hayatın geçiciliğini simgelerken, diğer taraftan gülümsemeleriyle koca kalenin önünde ölümsüzleşen figürlerin tezatlığını vurgulanmıştır.

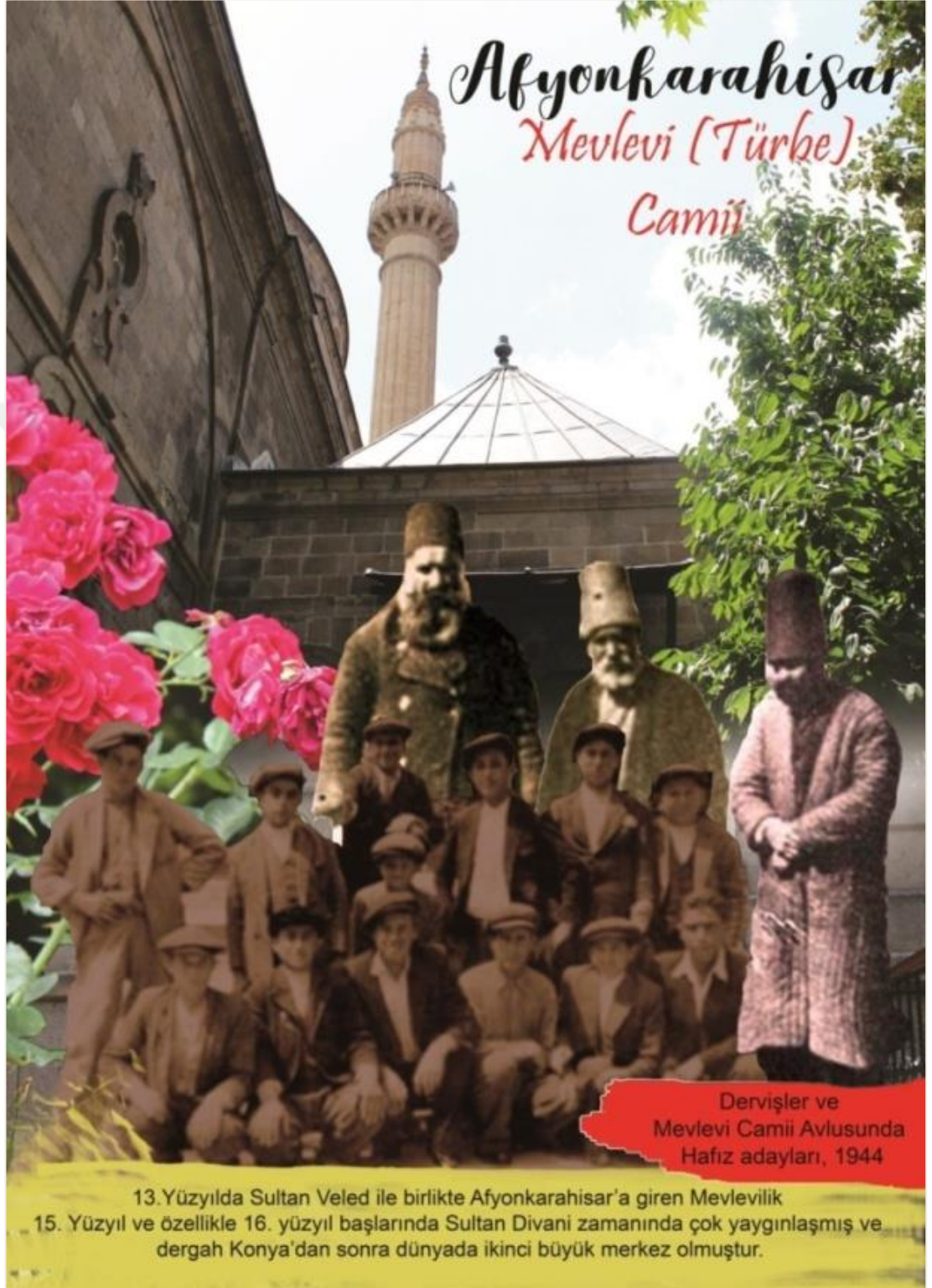
Tablo 7. Afyon Kalesi ve Çocuklar

7- Kolajda Kullanılan Figürler	Sarıköz Kayalığı'ndan Kale etekleri 1930-1940, Anıtpark'ta bir hatıra fotoğrafı 1945-1950, Anıtpark'ın günümüz çiçekleri
Kullanılan Tema	Afyon Kalesi ve Çocuklar
Tasarım Ölçüleri	70x100 cm
Tasarımın Kullanımı	Afiş, billboard, kartpostal vb. ürünlere basımı yapılabilir

Şekil 88. Tebessüm İsimli Tasarımın Pano Olarak Gösterimi

Şekil 89. Sibel YILMAZ, Hafızalardan Çıkmayan Hafızlar, 70x100cm, Dijital Kolaj, 2019

13.Yüzyılda Sultan Velele birlikte Afyonkarahisar'a giren Mevlevilik 15. Yüzyıl ve özellikle 16. yüzyıl başlarında Sultan Divani zamanında çok yaygınlaşmış ve dergah Konya'dan sonra dünyada ikinci büyük merkez olmuştur.

Karahisar-ı Sahib Sultan Divanı Mevlevihanesi, Semahane. Afyonkarahisar kent merkezi, Zaviye Sultan mahallesi, Akmesit Caddesi, Zaviye Canbaba Yokuşu ile Türbe caddesi arasındadır. Yapı neoklasik ve Türk Barok üslubunda olup, zaviyeli camiler konumundadır. Cami önce Mevlevi Zaviyesi olarak bilinmeyen bir tarihte inşa edilmiş olup, Anadolu’da kurulan ilk Mevlevihanelerden biridir (Tulay, 2017: 303).

Şekil 89 da yer alan dijital kolaj çalışmasında arka fonda yer alan Mevlevi camii fotoğrafı günümüzde çekilmişken ön tarafta yer alan derviş ve hafız adaylarına ait fotoğraf 1944 yılına aittir. Fotoğraflar üzerinde tasarım elemanlarından renk ve mekân bütünleştirilmeye çalışılarak tasarım ilkelerinden denge ve bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır.

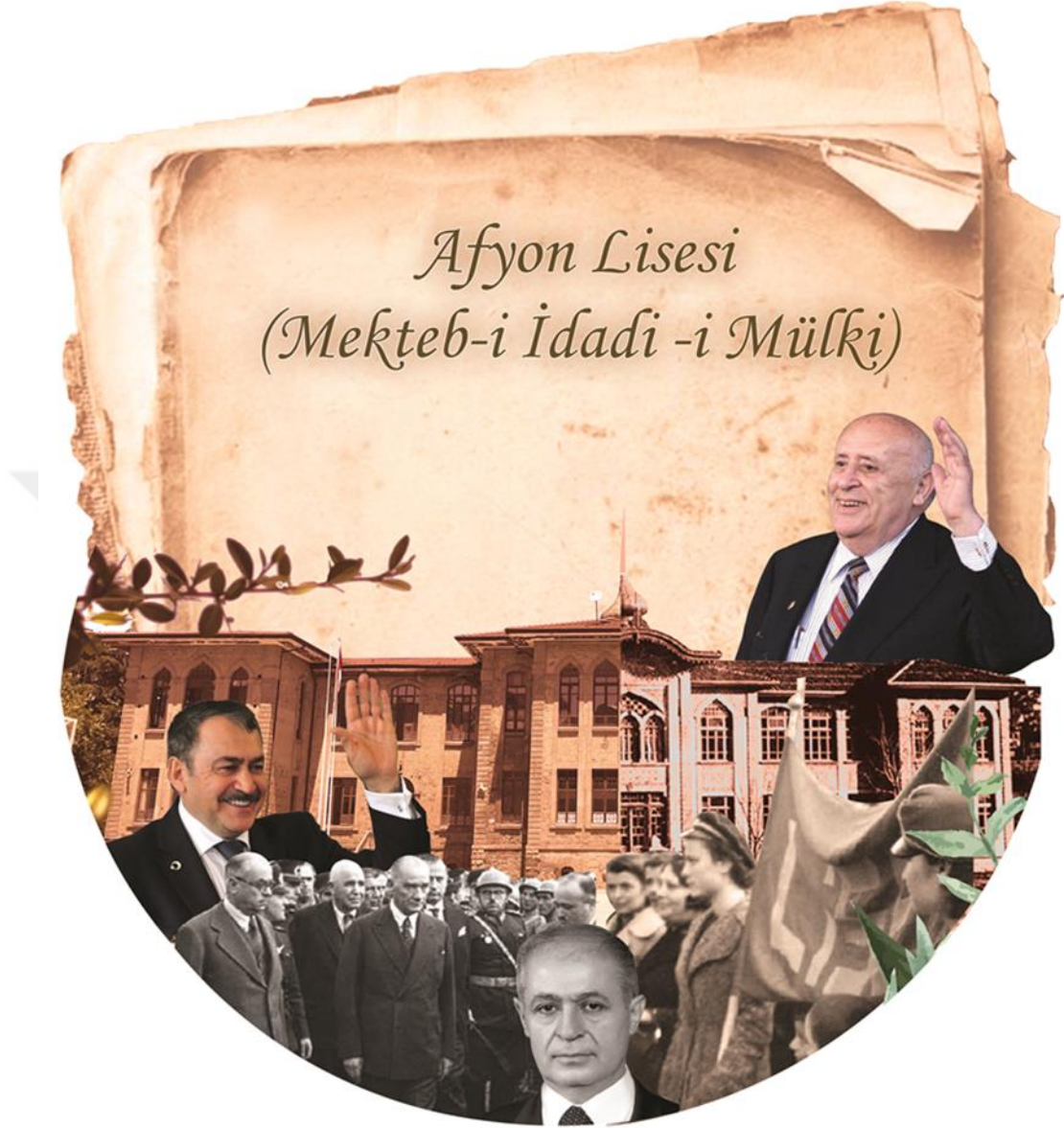
Tablo 8. Afyonkarahisar Mevlevi (Türbe) Camii

8- Kolajda Kullanılan Figürler	Afyonkarahisar Mevlevi (Türbe) Camii, 1944 yılı Dervişler ve Hafız Adayları, Mevlevi Cami Avlusunda Bulunan Güller
Kullanılan Tema	Afyonkarahisar'ın Tarihi Yapılarından Mevlevi Camii
Tasarım Ölçüleri	70x100 cm
Tasarımın Kullanımı	Afiş, El Çantası, Billboard vb. Ürünlere Basımı Yapılabilir

Şekil 90. Hafızalardan Çıkmayan Hafızlar İsimli Tasarımın Billboard Olarak Gösterimi

Şekil 91. Sibel YILMAZ, Afyon Lisesi, 50x50 cm, Dijital Kolaj, 2019

Afyon Lisesi İsimli Bir diğer dijital kolaj çalışmasında (Şekil 91) işgal yıllarından önce İngilizler tarafından karargah, Yunan işgali sırasında ise hastane olan kullanılan Afyon Lisesi anlatılmaya çalışılmıştır. Kolaj da yer olan Afyon Lisesi'nin sağ tarafını 1930-1935 yıllarına ait bir fotoğraf oluştururken sol tarafı günümüzde, çekilmiştir. İki fotoğrafın tasarım ilkelerine uyacak şekilde birleştirilmesinde amaç yapının geçmişten günümüze ulaşan önemli bir değer olduğunu vurgulamaktan geçmektedir. Kolaj içerisinde yine lisenin değerli kızları 20

Kasım 1937 tarihinde Atatürk'ü karşılamaktadırlar. Günümüzde de karma eğitim vermeye devam eden Afyon Lisesi'nden her yıl yüzlerce öğrenci mezun olmaktadır.

Devlet idaresinde ve değişik mesleklerde başarılı olmuş pek çok kişiyi yetiştiren okul bugün de Afyonkarahisar'ın tarihi yapıları içinde önemli bir yer tutmaktadır (Özpınar, 2014:182).

Tablo 92. Afyon Lisesi

10- Kolajda Kullanılan Figürler	Kolaj da Yer Alan Afyon Lisesi Fotoğrafları Günümüze Ait Çekimdir. Liseden Mezun Olan Değerli İnsanlardan Bazıları; Süleyman Demirel, Ahmet Necdet Sezer, Veysel Eroğlu'dur.
Kullanılan Tema	Afyonkarahisar'ın Tarihi Yapılarından Afyon Lisesi
Tasarım Ölçüleri	50x50 cm
Tasarımın Kullanımı	T-shirt, Kupa Bardak, Şapka vb. Ürönlere Basımı Yapılabilir

Şekil 92. Afyon Lisesi İsimli Tasarımın Rozet Üzerinde Gösterimi

Şekil 93. Sibel YILMAZ, Atatürk'ün Afyonkarahisar Ziyaretleri, 50x70 cm, Dijital Kolaj, 2019

Şekil 93’de büyük zaferin komutanı Mustafa Kemal Atatürk’ün Afyonkarahisar’ı ziyaret fotoğraflarından bir dijital kolaj çalışması oluşturulmuştur. Baskılı t-şört giymeyi seven gençlerin, Afyonkarahisar’a aidiyet duygularını, Atatürk’e olan sevgilerini artırmak ve altta verilen atamızın sözüyle ise başarıya inanıldığı sürece ulaşılabilceğinin mesajını vermek amaçlanmıştır.

Tablo 10. Atatürk’ün Afyonkarahisar Ziyaretleri

11- Kolajda Kullanılan Figürler	Mareşal Fevzi Çakmak, Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet Paşa Afyonkarahisar’da, Öğrenciler ve Atatürk, Belediye Dairesi önünde Ali Çetinkaya çevre hakkında izahat verirken.
Kullanılan Tema	Atatürk’ün Afyonkarahisar Ziyaretleri
Tasarım Ölçüleri	50x70 cm
Tasarımın Kullanımı	T-shirt, El Çantası, Dergi, Kitap vb. Ürünlere Basımı Yapılabilir

Şekil 94. Tasarımın Sınıf Kapısı Üzerinde Gösterimi

Şekil 95. Sibel YILMAZ, Tarihi Değerler, 100x70 cm, Dijital Kolaj ve Tişörte Basımı, 2019

Tarihi değerler adı verilen dijital kolaj çalışmasında Fevzi Atabek Arşivi'ne ait olan 1940-1950 dönemine ait Gedik Ahmet Paşa Camii fotoğrafı, Mart 1936'da açılışı yapılan Utku Abidesi nnde 20 Kasım 1937'de Afyonkarahisar'a gelen Atatürk'ün fotoğrafı, Mevlevi Camii avlusuna girince karşılayan şadırvan ve günümüzde çekimi yapılan geçmişin tozlarını tekerlerinde taşıyan at arabası tekerleği ile birleştirilerek tasarım oluşturulmuştur. Tasarımın tişört üzerinde gösterimi diğer görselde verilmiştir.

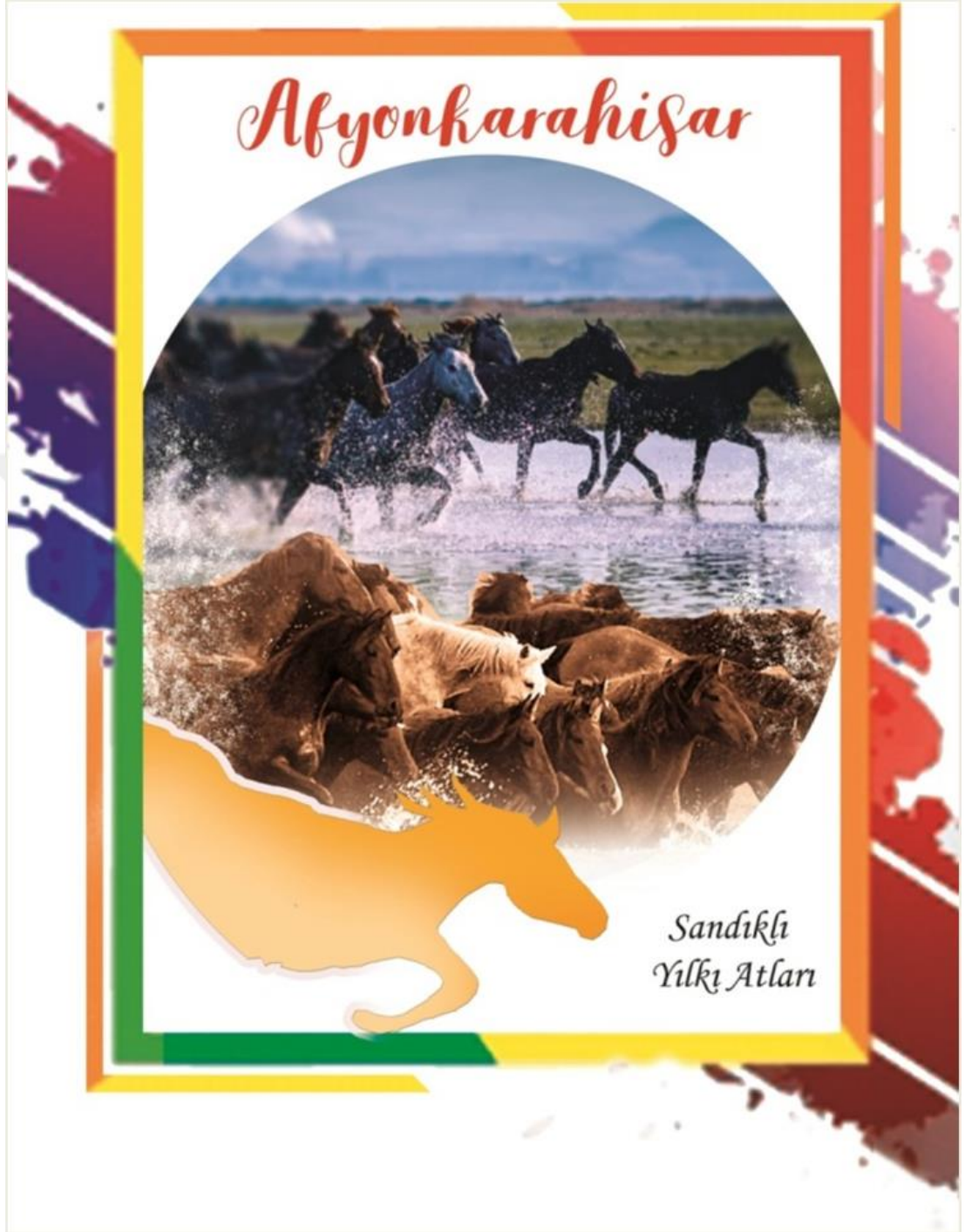
Tablo 11. Tarihi Değerler

12- Kolajda Kullanılan Figürler	Mustafa Kemal Atatürk Mart 1936'da Açılışı Yapılan Utku Abidesi nnde Yıl 1937, Gedik Ahmet Paşa Camii 1940-1950, At Arabası Zanaatına Ait Bir Tekerlek
Kullanılan Tema	Tarihi ve Kültürel Değerler
Tasarım lleri	100x70 cm
Tasarımın Kullanımı	T-shirt, El antası, Billboard vb. rnlere Basımı Yapılabilir

şekil 96. Tasarımın Sınıf Kapısı zerinde Gösterimi

Şekil 97. Sibel YILMAZ, Sandıklı Yılık Atları, 50x70 cm, Dijital Kolaj, 2019

Türk kültüründe özgürlük sembolünden olan atlardan yılık atları yüksek dağların geniş platolarında, esaretten özgürlüğe ritim tutan toynak seslerinin yegâne sahibi, zarafetin asaletle buluştuğu, güç ve iktidarın simgesi olarak bilinmektedirler. Afyonkarahisar'ın Sandıklı ilçesinin güneydoğusunda Sorkun Köyü'nden geçen yolla

ulaşımı sağlanan Akdağ'ın 1600 metre yüksekliğinde bulunan Kocayayla'da ylkı atları, yaban hayatın parçasıdırlar. Yöre halkının yaşlandıktan sonra doğaya saldığı atların iftleşmesiyle üreyen ylkı atları, doğaseverlerin ve fotoğrafçıların ilgisini çekmektedirler.

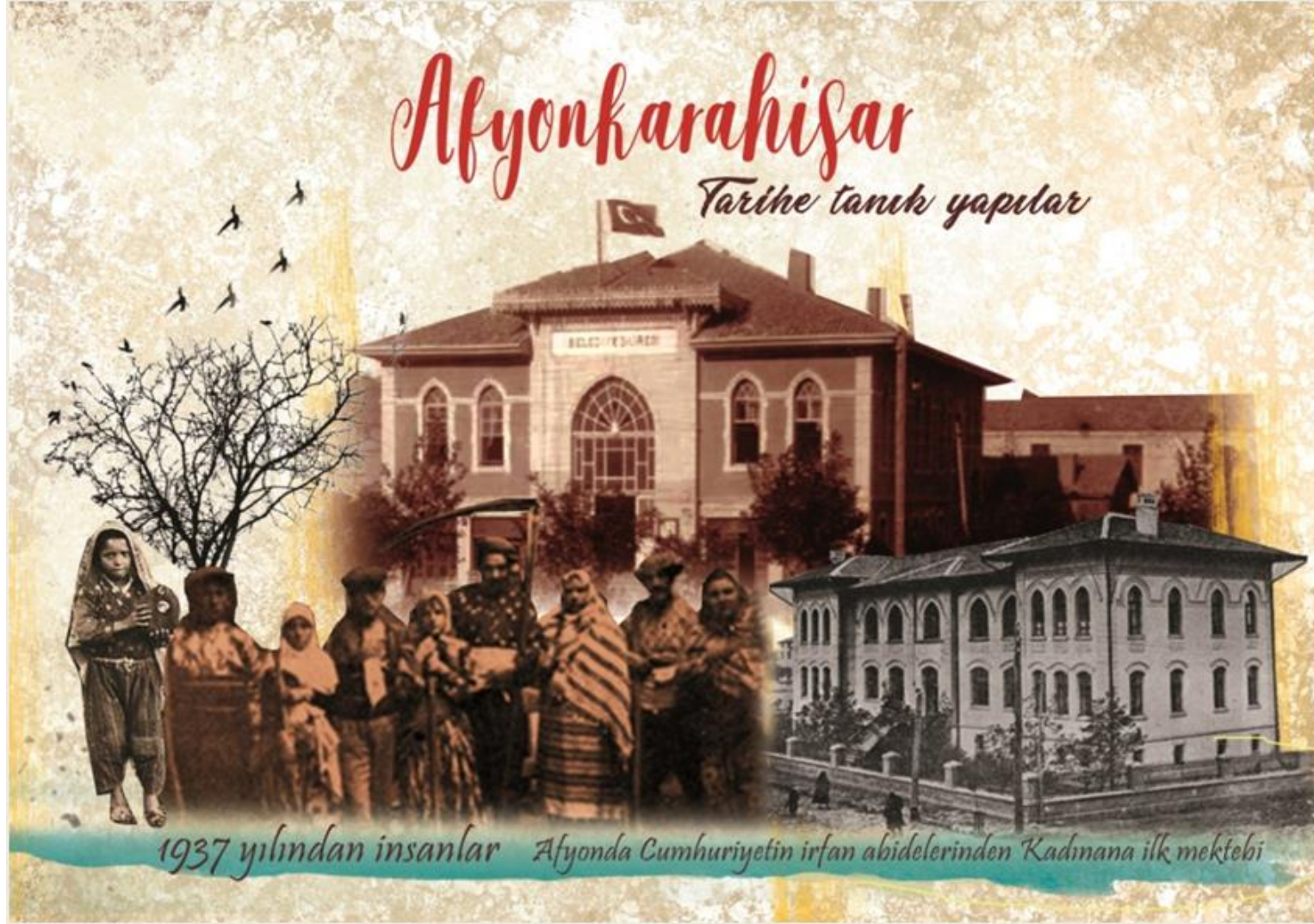
Tablo 12.Sandıklı Ylkı Atları

13- Kolajda Kullanıla Figürler	Ylkı Atları
Kullanılan Tema	Doğal Güzellikler
Tasarım lleri	50x70 cm
Tasarımın Kullanımı	T-shirt Billboard vb. rnlere Basımı Yapılabilir

şekil 98. Tasarımın Poster zerinde Gösterimi

Şekil 99. Sibel YILMAZ, Tarihe Tanık Yapılar, 100x70 cm, Dijital Kolaj, 2019

Bir diğerk dijital kolaj çalışmasında (Şekil 99) Solda Eray Önelçin Arşivine ait bir 1935-Taşpınar Çeşmesi'nden su taşıyan çocuk, 1937 yılından insanlar, Afyon'da Cumhuriyetin irfan abidelerinden Kadınana Mektebi, Zafer Müzesi (Eski Belediye Dairesi) 1928-1935 yıllarına ait görüntüsü ile birlikte verilmiştir. Tasarım da zemin olarak eskitilmiş kağıt dokusu kullanılmasıının nedeni yapıların geçmişten günümüze ulaştığının ifade etmek için seçilmiştir.

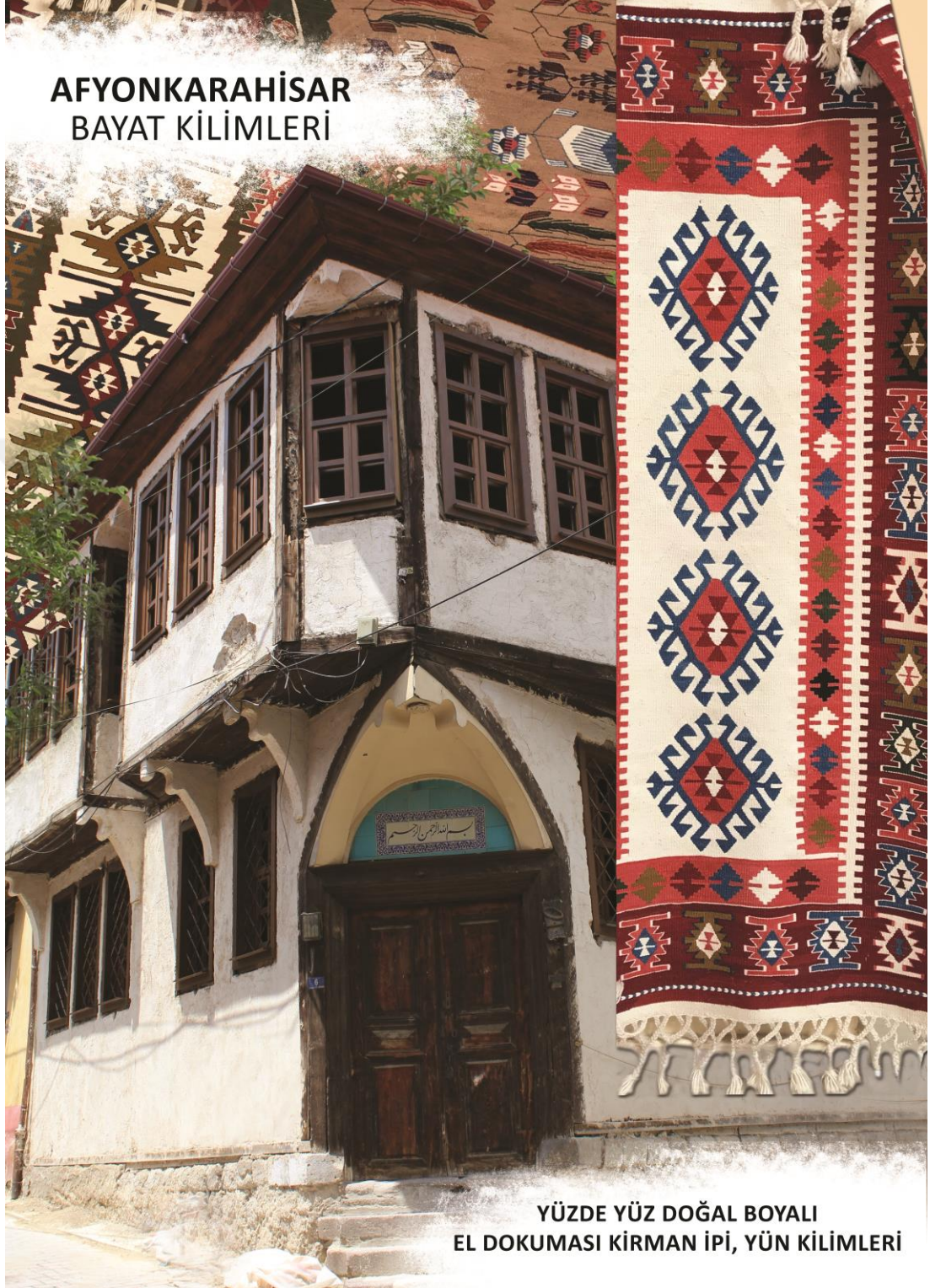
Tablo 13.Tarihe Tanık Yapılar

14- Kolajda Kullanıla Figürler	Taşpınar Çeşmesi'nde bir çocuk yıl 1935, 1937 yılından insanlar, Kadınana Mektebi, Belediye Dairesi 1928-1935
Kullanılan Tema	Tarihi Yapılar ve Yöresel Kıyafetler
Tasarım Ölçüleri	100x70 cm
Tasarımın Kullanımı	Billboard,Tshirt, vb. Ürünlere Basımı Yapılabilir.

Şekil 100. Tasarımın El Çantası Üzerinde Gösterimi

Şekil 101. Sibel YILMAZ, Kilim Diyarı, 50x70 cm, Dijital Kolaj, 2019

Tasarımı yapılan son dijital kolaj çalışmasında Afyonkarahisar' ın önemli kültürel değerlerinden kilimlerine yer verilmiştir. Geniş bir coğrafya ve zengin kültürel birikime sahip Türk insanı ev olarak kullandıkları çadırlardan yük taşıma da kullanılan heybelerine kadar dokuma ürünler kullanmışlardır. Oğuzların bir boyu olan Bayat Boyu yerleşik düzene geçerken geniş bir alana yayılmışlardır ve bir kısmı Afyonkarahisar'ın Bayat ilçesine yerleşmişlerdir. Bayat boyu kültürlerini gelenek ve göreneklerini yöre halkına tanıtmıştır. Bu önemli kültür zenginliğini benimseyerek sevinçleri hüznüleri, destanları, kahramanlıkları kilimlere ilmek ilmek dokuyan kadınlar o kilimlere hayatlarını yansıtmışlardır.

Bayat Kilimleri'nde kullanılan bütün renkler tamamen doğal yani kök boyalıdır. Doğal boyalı Bayat kilimleri yıkandığı zaman kesinlikle renk vermemektedirler. Boyaları birbirine karışmayan, kullanıldıkça ve yıkandıkça parlaklık kazanan, rahatlıkla yıkanabilen kilimlerdir. Bayat Kilimleri'nde yüzde yüz kirman ipi kullanılmaktadır. Kilimlerde kullanılan kirman ipi saf yüнден elde edilmektedir. Bayat kilimleri kilim tezgâhlarında el emeği-göz nuru ile dokunmaktadır. Ankara- Afyonkarahisar çevre yolu üzerinde Bayat kavşağında bulunan Bayat Kilim Atölyesi'nde istenilen ebatlarda, renk ve motiflerde kilim üretilmektedir.

Tablo 14. Kilim Diyarı

15- Kolajda Kullanılan Figürler	Kilimlerin Kullanıldığı Geleneksel Afyonkarahisar Evlerinden Bir Tanesi, Kirman, Yün ve Bayat Kilimleri
Kullanılan Tema	Folklor Yapısı
Tasarım Ölçüleri	50x70 cm
Tasarımın Kullanımı	Afiş, Billboard, Kitap Kapağı vb. Ürünler Basımı Yapılabilir.

SONUÇ

Afyonkarahisar'ın 1930- 1960 dönemlerindeki yerel kültürel değerlerini yansıtan Taşpınar dergilerinin temel kaynak olarak alınması ile yazılan bu tez çalışması, kitap ve diğer veriler üzerinden literatür taraması yapılarak ve aynı zamanda konu ile ilgili bilgi ve belgelerin elinde bulunabileceği kişilerle iletişim kurularak, detaylı bir çalışma sonucunda oluşturulmuştur. Tez çalışmasının anlatım kısmında 1930- 1960 dönemleri arasında yer alan, yerel kültürü yansıtan noktalar üzerinde durulmuştur.

Toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan, bütün maddi ve manevi değerleri içine alan kültürel değerlere ulaşma noktasında, Taşpınar dergilerinin döneme ışık tutar nitelikte olduğu görülmüştür. 1932-1938 yılları arasında düzenli olarak her ay yayım yapan derginin, 1939 yılı itibariyle sayılarında aksaklıklar olduğu gözlemlenmiştir. 1943 yılından itibaren ise iki ayda veya dört ayda bir yayımlanan dergi, 1948 yılında yine düzensizliğe uğrayarak 1949 ve 1950 yıllarında sadece birer yayım yapmıştır.

Tez çalışmasında Taşpınar Dergilerinin cilt 3 (sayı 25-28-29), cilt 4 (sayı 45-47-48), cilt 5 (sayı 51), Eylül- Ekim 1946 yılında yayınlanan sayıları 140-141, 2016 yılında yayınlanan 16. Sayı ve 2017 yılında yayınlanan 19. sayılarından anlatım kısmında ve görsel kaynaklar ile anlatımın desteklenmesi noktasında yararlanılmıştır. Dijital kolaj çalışmalarında dergi içerisinde yer alan fotoğraflara yer verilmemiştir.

Dergide yer alan fotoğraflardan kullanılması konuya uygun olan ancak fotoğraf kalitelerinin düşük olması nedeniyle bu fotoğraflar farklı kişi ve kaynaklardan temin edilmiştir. Bu noktada kaynak olarak görüntü kalitesi yüksek fotoğrafları içinde bulunduran Hasan Özpınar'a ait olan “Bir Zamanlar Afyonkarahisar” kitabı tez çalışmasının oluşmasında ikinci büyük kaynak olma özelliği taşımaktadır. Afyonkarahisar kültür yayınlarından birçok önemli kaynak da tez çalışmasına ışık tutmuştur.

Kuşaktan kuşağa aktarılarak varlığını devam ettiren kültürel miras niteliğindeki değerler, toplulukların ve grupların çevreleriyle, doğayla ve tarihleriyle etkileşimlerine bağlı olarak, sürekli yeniden yaratılır ve bu onlara kimlik ve devamlılık duygusu kazandırır. Böylece kültürel çeşitliliğe ve insan yaratıcılığına

duyulan saygıya da katkı sağlanmış olunur. Kültürel mirası daha gözle görülür kılmak, önemi konusunda bilinçlenmeyi sağlamak ve kültürel çeşitliliğe saygı duyulmasının önünü açmak bu değerleri günün dijital dünyası ile tanıtmakla mümkün olacaktır.

Küreselleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan, toplumların özgün kimliklerini kaybetme tehdidi karşısında, yerel kültür öğelerinin dijital teknolojinin imkânları ile anlatımı kültürün yok olma tehlikesini, unutulma ya da hiç bilinmeme durumunu en aza indirecektir. Özellikle dijital teknoloji ile doğar doğmaz tanışan yeni neslin, yaşadığı coğrafyanın tarihi ve kültürel değerlerini bilme noktasında yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

Kültür, bir toplumda öğrenme yoluyla nesilden nesle aktarılır. Onun için kültüre “sosyal miras” da denilebilir. Kültürün sonraki kuşaklara aktarılması, tanıtım faaliyetlerinin yapılması ve bu konuyla ilgili çalışmaların üretilmesi oldukça önemlidir. Binlerce yıl birçok medeniyete beşiklik etmiş Afyonkarahisar somut mirası fazla olan bir ildir. Bu mirası koruma ve yaşatma görevi Kültür Bakanlığı bünyesindeki kuruluşlara ya da sadece yerel yönetimlere bırakılmamalıdır.

Bu bağlamda bölgede yaşayan bireyler olarak herkesin üzerine düşen sorumluluğu alması gerekmektedir. Her birey içinde bulunduğu yerel kültürel değerlere sahip çıkmalıdır. Yıllarca Afyonkarahisar’da yaşamasına rağmen kültürel değerlerini bilmeyen gerek yöre halkına gerekse yöre dışından tüm tanımayanlara ilin kültürel değerlerini tanıtmakla yükümlülük içerisinde olmanın sorumluluğuyla bu tez çalışması hazırlanmıştır.

Dijital teknolojiyi aktif kullanan bireylerin, yerel kültür öğelerine dikkatleri çekilip yerel kültürel değerlere merakları uyandırılırsa bu değerlerin tanınırlığı da o kadar artacaktır. Kültürünü, bir başka deyişle özgün kimliğini koruyamayan toplumların gelişemeyeceği düşüncesiyle, 1930- 1960 yılları Afyonkarahisar yerel kültürü dijital kolaj tekniği ile anlatılmaya çalışılmıştır.

Tez çalışması sonucunda üretilen tasarımlar görsel iletişim alanında tekrar tekrar kullanılabilir. Bu tasarımların farklı promosyon malzemelerinde basımı yapılmasıyla yerel kültürel değerlerin daha hızlı bir şekilde daha fazla kişiye ulaştırılması Afyonkarahisar’ın tanıtım çalışmalarına destek olacaktır.

KAYNAKÇA

- Afyon İli Raporu (1996). Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın No. 2465.
- Akcüre, Ü. (2012). Bedesten, Taş Han ve Arasta. *Taşpınar Dergisi*, S. 9, s. 92- 94.
- Akcüre, Ü. (2012). İstiklal Savaşı'nda Bir Kahraman Hamaloğlu Safter Taşpınar. *Taşpınar Dergisi*, S. 8, s. 9-12.
- Akyol, N. (2008). Bubi: Yapıtlarımla Anneme "Sen Benim İçin Önemlisin," diyorum, *Artist Actual*, S.1, 16-20.
- Akyol, S. (1937) Halkevleri ve Kültürümüz. *Taşpınar Dergisi*, C. 5, S.51, s. 54- 64.
- Alıcı F. (2014). *Afyonkarahisar Müzesinde Bulunan Geleneksel Cepken ve Şalvar Örneklerinin İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Aliağaoğlu, A. (2003). Afyon'da Şehir Morfolojisinin İki Unsuru: Cadde-Sokak Sistemi Ve Konutlar. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 1(2), 63-83.
- Altıntaş O. ve Eliri İ. "Birey Toplum İlişkisinde Kent Kültürü, Kamusal Alan ve Onda Şekillenen Sanat Olgusu", *İdil Dergisi*, 2012, C.1, S. 5.
- Artan E. Ç. (2007). Fotoğrafın Sanatsal Değerinin Ötesinde Kullanım Alanları Üzerine Bir Tartışma: Bilgi mi, Propaganda mı? *Cogito Düşünce Dergisi*, S. 52, 88- 92.
- Aslan Yavaşca, Ş. (2017) *1960-1980 Yılları Arası Amerika'da Grafik Bir Dil Olarak Kolaj*.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Atatürk Evleri, <https://docplayer.biz.tr/4092589-T-c-kultur-ve-turizm-bakanligi-kultur-varliklari-ve-muzeler-genel-mudurlugu-ataturk-evleri.html> Erişim Tarihi: 10.04.2019.
- Ayaydın A., Üstün Vural, D., Tuna, S. ve Gökay Yılmaz, M. (2009). *Sanat Eğitimi ve Görsel Sanatlar Öğretimi* (I. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Ayhan F. "Türk Giyim Kültüründe Pantolon", *Akademik Bakış Dergisi*, Kasım-Aralık 2013, S. 39.

- Bayram Çetinkaya; “Dil İnkılabı ve Taşpınar Dergisi”, *VIII. Uluslararası Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Özetleri*, Afyonkarahisar 2018.
- Bek G. (2008). Çağdaş Türk Sanatında “Ulusallık / Evrensellik” Sorunsalı ve Bazı Temel Yaklaşımlar, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 17, 117-130.
- Beyoğlu A. (2015). Eğitiminde Kolaj Tekniği ve Richard Hamilton’ın Eser Örneğinin İncelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, , S. (16) 2, 225- 241.
- Bitmez M. H. (2008).*Modern Çağda Kolaj, Asamblaj, Montaj Gibi Teknik Ve Anlayışların Heykel Sanatına Etkileri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Bülbül P. (2010). *Eski Çağlardan Persler Dönemine Kadar Afyonkarahisar ve Çevresi*. (Doktora Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Canikoğlu G. (2016). *Görsel Sanatlar Dersi Öğretim Programındaki “Görsel İletişim-Biçimlendirme” Öğrenme Alanının Uygulanmasında Ortaokul Görsel Sanatlar Öğretmenlerinin Görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çeçen A. (1996). *Halkevleri*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Çokokumuş B. (2012). Dijital Ortamda Kültür ve Sanat. *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education*, 1 (3), 51- 66.
- Çolak, B.(2009). Çağın Ruhu; Parçalı Yaşam, Parçalı Yapıt. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, Gazi Üniversitesi, 35-41.
- Darçın Şahin İ. (2010). *Yerel Kültür Mirasının Dijitalleştirilmesi ve Halk Kütüphaneleri: Yalova Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Doğan, H. (2014) *Çağdaş Sanatta Çirkinlik*. (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Erden O. (2012). Bilgisayar Destekli Görsel Öğretim Materyallerinin Öğrenmeye Etkisi. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 2.

- Erdoğan M. C. “1930’ lu ve 1940’lı Yıllar Boyunca Bolvadin’ de Halkevi Faaliyetleri”, *Bolvadin Belediyesi ve Bolvadin Kent Konseyi Uluslararası Bolvadin Sempozyumu*, 2018.
- Ergün C. (bt.) “Temel Sanat Eğitiminde ve Çağdaş Sanatta Kolaj-Fotomontaj”, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Filamingolar, <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/TR-63520/fotograf-galerisi.html>
Erişim Tarihi: 10.04.2019.
- Filiz M. (2015). *Afyonkarahisar İli Bolvadin İlçesi Büyükkarabağ Köyü Folkloru*. (Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Gönçer, S. (1936). Yurttan Araştırmalar- Üç Mimari Abidemiz (2). *Taşpınar Dergisi*, C. 4, S. 48.
- Gönçer, S. (1936). Yurttan Araştırmalar- Üç Türk Mimar ve Eserleri Oğul B-1. *Taşpınar Dergisi*, C. 4, S. 47.
- Gürman, Z. (2016). Afyonkarahisar Merkez Kadın Giyimi. *Taşpınar Dergisi*, S. 16, 84-91.
- Kandır H. (2018). İnceden Bir Sızı Eber Gölü, *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, C. 6, S. 69, 49-56.
- Kandır, H. (2013), Esaretten Özgürlüğe, *Göller Bölgesi Aylık Hakemli Ekonomi ve Kültür Dergisi Ayrıntı*, C. 1, S. 3, 3-6.
- Karaoğlu, F. (2015). *11- 14 Yaş Grubunun Resim Derslerinde Özgürlük Temasına Dair Sanat Eğitimi Uygulamaları*. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karşılıgil, G. (2014) Güncel Sanatta Kurgusal Kolaj Okumaları. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kervankıran İ. (2011). *Afyonkarahisar İlinin Başlıca Doğal, Tarihi ve Kültürel Kaynaklarının Sürdürülebilir Turizm Açısından Değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Kervankıran İ. (b.t.) “Afyonkarahisar İli Turizminin Türkiye Turizmindeki Yeri” *Doğu Coğrafya Dergisi*, S.32, 171-192.

- Kurnaz Şahin F. (2004) 1930'lu ve 1940'lı Yıllar Boyunca Bolvadin'de Halkevi Faaliyetleri. (Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Küçükkurt, Ü. (2017). Afyonkarahisar Bayat Düz Dokumaları'nın Teknik, Desen ve Kompozisyon Özellikleri. *Uluslararası Türk Dünyası Sempozyumu*, Ankara: Halk Kültürü ve Araştırmaları Kurumu Yayınları- 62, 335-346.
- Küçükkurt, Ü. ve Arsoy, N. (2002). Afyonkarahisar El Sanatları. *Afyonkarahisar Kütüğü*, C. II, Ankara: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını.
- Küçükkurt, Ü., ve Oyman, N. R. (2015). Afyonkarahisar Geleneksel Tepme Keçe Üretimine Kadınların Ekonomik ve Sanatsal Katkıları. *Hakemli Dergisi*, S.15, s. 198-210.
- Meydan Yıldız, S. G. (2018). Kültürün Mekânsal Değişimler Üzerindeki Etkisi. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi*, 4(3): 173-184.
- Nasrattınoğlu İ. Ü. (b.t.). İşte Hayatım. Afyonkarahisar Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Kültür Yayınları No:49, Ankara: Salmat Basım.
- Özel Sağlamtimur, Z. (2010). Dijital Sanat, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 10, S.3, 213- 238.
- Özpınar H. (2014). *Bir Zamanlar Afyonkarahisar*, Afyonkarahisar: Afyonkarahisar Belediyesi Kültür Yayınları- 23.
- Özpınar, H. (2017). Afyonkarahisar'da Eski Mezarlıklar. *Taşpınar Dergisi*, S. 19.
- Öztank N. (2005). Afyonkarahisar Kenti Geleneksel Ahşap Konutları, *Egem Mimarlık* 3-55, 24- 27.
- Pablo Picasso, e.t:07.10.2018, <http://www.moma.org/collection/works/38359> Yılkı Atları, <http://www.afyonkulturturizm.gov.tr/TR-63520/fotograf-galerisi.html> Erişim Tarihi: 11.04.2019.
- Rıfki Melûl Meriç. (1935) “Yurtta Araştırmalar: Birkaç Mezar Taşı Bir Lahit ve Bir Kitabe” *Taşpınar Dergisi*, C. 3, S. 25.

- Sevinç, B., Oyman, N.R. (2016). Keçe Üzerine Farklı Yüzey Düzenleme Teknikleri ile Giyilebilir Sanat Ürünleri. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, C. 6, S. 13, 263-277.
- Sığrı, Ü., Tabak, A., Ercan, Ü., (2009), Kültürel Değerlerin Yönetimsel Kapsamda Analizi: Türk Bankacılık Sektörü Uygulaması. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi* C. 1, S. 2, 1-14.
- Süleyman Hilmi., (1933) “Üç Türk Mimar ve Eserleri Oğul B-1” *Taşpınar Dergisi*, C. 1, S. 9.
- Şayan Kileci, M. (2005) “Yerel Kültürün Örgüt Kültürüne Etkileri; Gaziantep Uygulaması”. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Taş, B. (2012). Afyonkarahisar İlinde Termal Turizmin Gelişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 26, 139-152.
- Taşpınar Dergisi, (1935), C. 3, S. 28.
- Taşpınar Dergisi, (1935), C. 3, S. 29.
- Taşpınar Dergisi, (1936), C. 5, S.51.
- Taşpınar Dergisi, (1946), S. 140-141.
- Taşpınar Dergisi,(1937), C. 5, S.51.
- TDK, (2019). 20 Ağustos 2019 tarihinde, <http://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Tulay, A. S. (2017). *Afyonkarahisar Kültür Sözlüğü*, No: 47, Afyonkarahisar: Salmat Basım.
- Tunalı, S. (2013). Halkevlerinde Yürütülen Sanat Çalışmaları (1932- 1950). *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 15, S. 2, 59-76.
- Turan Ş. (2018). “Grafik Tasarım Tarihinde Kolaj”, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Türkmenoğlu, H. (2014). Teknoloji İle Sanat İlişkisi Ve Bir Dijital Sanat Örneği Olarak Instagram, *Ulakbilge*, C. 2, S. 4, 87-100.

- Yağcı, S. (2015). Afyonkarahisar Halkevi Faaliyetleri ve Yayın Organı Taşpınar Dergisindeki Müzik Yazılarının İçerik Analizi , *AküAmader*, S.1, 1- 16.
- Yakıcı, A. ve Varışoğlu E.(2018) Afyonkarahisar’ın Çay İlçesinin Geleneksel Türk Mirası İçinde Yeri. *VIII. Uluslararası Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu Bildiri Özetleri*, Afyonkarahisar.
- Yalçinkaya R. G. (2012). Afyonkarahisar’da Geleneksel Tepme Keçe Sanatı, *Taşpınar Yerel Tarih ve Kültür Dergisi*, S.7, 46- 48.
- Yalçinkaya, R. G. (2009). Halk Plastik Sanatlarından Keçecilik ve Afyonkarahisar’da Yansıması Keçeye Ter Düştü. Uşak: Elik Yayınları.
- Yaşar S. (2011). Afyonkarahisar Folklorunda Kız Kulesi, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 2, 29-35.
- Yılmaz Bilgili M. G., Yıldız Ünal A.N. ve Doğaner G., (2018). 21.Yüzyılda Türkiye’de Edebiyat Dergilerinde İllüstrasyon ve Eserlerinin İncelemesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, C. 5, S. 12, s. 404 -408.
- Yılmaz N. (2017) “*Günlük Yaşam Nesneleri*”. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Yılmaz Ö. (2001) “Afyonkarahisar İli Genel Coğrafya Özellikleri. Afyonkarahisar Kütüğü, C.1, Afyonkarahisar, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları.
- Yüksel İ. (2005), *Afyonkarahisar’da Canlanan Tarih*. Afyonkarahisar Valiliği, Yayın No: 23, Afyonkarahisar.

EKLER LİSTESİ

Ek- 1. Eray Yılmaz Fotoğraf Kullanım İzin Dilekçesi

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Öğrenci No : 160658118
Adı Soyadı : Sibel YILMAZ
Anabilim/Anasanat Dalı : Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı
Programı : Tezli YL
Durumu : Tez

Yukarıda ismi ve öğrenim bilgileri belirtilen öğrencinizin yüksek lisans tezi için hazırlaması gereken çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla tarafımdan çekilen 'Eber Gölü' fotoğrafını kullanmasına iznim vardır. Fotoğraf iznim doğrultusunda Sibel YILMAZ'a 14.05.2018 tarihinde verilmiştir.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 24/09/2019

Ev Adresi : Dumlupınar Mahallesi
Ali İhsan Sabir Caddesi No: 6/2
Afyonkarahisar
İş Adresi :
Tel : 0507 5124775
E-Posta : erayilmaz@yandex.com

imza

Eray YILMAZ
Fotoğraf Stüdyosu
Dumlupınar Mh. Dumlupınar 2 Cd. No 23/1
Tel.: 0272 212 40 00 AFYONKARAHİSAR
Esnaf ve San. Odası Sicil No: 03/61441
KOCATEPE V.D. 455 828 75 574